

สัญญาณ ความหวาดกลัว อิสลาม ในสังคมไทย

ดอน ปาทาน, เอกรินทร์ ต่วนศิริ, อันวาร์ กอมะ

UNDERSTANDING
ANTI-ISLAM
SENTIMENT IN
THAILAND

Don Pathan + Ekkarin Tuansiri + Anwar Koma

PATANI
FORUM

รายงาน

สัญญาณความหวาดกลัว อิสลามในสังคมไทย

ดอน ปาทาน, เอกรินทร์ ต่วนศิริ, อันวาร์ กอมะ

รายงาน

สัญญาณความหวาดกลัว อิสลามในสังคมไทย

REPORT

UNDERSTANDING ANTI-ISLAM SENTIMENT IN THAILAND

ดอน ปาทาน, เอกรินทร์ ต่วนศิริ, อันวาร์ กอมะ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ดอน ปาทาน.
รายงานสัญญาณความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทย =
Report understanding anti - Islam sentiment in Thailand.
-- ปีคคานี้ : ปาตานี ฟอรัม, 2561.
178 หน้า.
1. อิสลามในไทย.
2. ศาสนาอิสลาม.
I. เอกรินทร์ ต่วนศิริ, ผู้แต่งร่วม.
II. อันวาร์ กอมะ, ผู้แต่งร่วม.
III. พิภพ อุดมอิทธิพงศ์, ผู้แปล.
IV. ชื่อเรื่อง.
305.697
ISBN 978-616-92457-9-7

ผู้เขียน

: ดอน ปาทาน
: เอกรินทร์ ต่วนศิริ
: อันวาร์ กอมะ

แปล

: พิภพ อุดมอิทธิพงศ์

คณะทำงาน

: ดอน ปาทาน
: เอกรินทร์ ต่วนศิริ
: อันวาร์ กอมะ
: อับดุลเลาะห์ หมัดอะด้า
: อาอิชะห์ ภายแก้ว
: นูร์มะห์ บือราเฮง

รูปแบบ

: กักดี ต่วนศิริ

พิมพ์ครั้งแรก

: สิงหาคม 2561, จำนวน 2,000 เล่ม

พิมพ์โดย

: สมิสัน เพรส
3/202 หมู่ที่ 1 ถนนเจริญประดิษฐ์
ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองปัตตานี
จังหวัดปัตตานี 94000

จัดพิมพ์โดย

: ปาตานีฟอรัม // patani forum
112 / 21 หมู่ 5 ถนนหนองจิก ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี 94000
Email : editor.pataniforum@gmail.com
www.pataniforum.com

พื้นที่สาธารณะ
พื้นที่แห่งนครปัตตานี

สารบัญ

*

- 7 | กิตติกรรมประกาศ
- 8 | บทนำ
- 16 | ตาราง
- 17 | กระแสหวาดกลัวอิสลามและความไม่สงบในภาคใต้
- 22 | วิธีการศึกษา
- 24 | ความเป็นอื่น แขนงมุสลิม และขันติธรรมในสังคมไทย
- 28 | 7 เรื่องเล่า...หน้าตาความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทย
- 31 | เรื่องเล่า 1 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดน่าน
- 41 | เรื่องเล่า 2 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดขอนแก่น
- 49 | เรื่องเล่า 3 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 57 | เรื่องเล่า 4 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 63 | เรื่องเล่า 5 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดสงขลา
- 69 | เรื่องเล่า 6 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดอุดรธานี
- 73 | เรื่องเล่า 7 เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดเชียงใหม่
- 77 | ข้อสังเกตจากข้อมูลภาคสนาม
- 83 | บทสรุป
- 89 | ข้อเสนอแนะ
- 83 | ประวัติผู้เขียน

รายงานฉบับนี้จัดพิมพ์ขึ้นจากความอนุเคราะห์ของ สหภาพยุโรป สถานเอกอัครราชทูตแคนาดาประจำ ประเทศไทย กรมกิจการต่างประเทศ ประเทศออสเตรเลีย และ มูลนิธิเอเชีย เนื้อหาในรายงานฉบับนี้เป็นความรับผิดชอบของปาตานี ฟอรัมแต่เพียงผู้เดียวและไม่ได้สะท้อนความคิดขององค์กรที่กล่าวถึงข้างต้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

กิตติกรรมประกาศ

“ปาตานี ฟอรัม” มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งในการนำเสนอรายงานชิ้นนี้ซึ่งเป็นการขึ้นครั้งแรกที่ศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับกระแสवादกลัอิสลามในประเทศไทย เป็นผลงานที่ทำร่วมกันของคณะนักวิจัยทั้งชาวพุทธและมุสลิมในการทุ่มเทศึกษาประเด็นละเอียดอ่อนซึ่งถูกละเลยมาเป็นเวลานาน รายงานชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจรรโลงการถกเถียงเรื่องขันติธรรมในศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชนกลุ่มน้อย และความเป็นพหุนิยมในประเทศไทย นอกจากนี้รายงานชิ้นนี้ยังให้ความสำคัญกับความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งได้พรากชีวิตผู้คนไปมากกว่า 7,000 ชีวิตตั้งแต่ ค.ศ. 2004

ปาตานีฟอรัมขอขอบพระคุณสถานเอกอัครราชทูตแคนาดาประจำประเทศไทยที่สนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับการลงพื้นที่ในรอบแรก และสถานเอกอัครราชทูตออสเตรเลียประจำประเทศไทยสำหรับการสนับสนุนด้านงบประมาณในรอบที่สอง นอกจากนี้ ปาตานีฟอรัมคงไม่สามารถส่งรายงานฉบับสุดท้ายเข้าโรงพิมพ์ได้หากปราศจากการอนุเคราะห์ด้านการเงินจากมูลนิธิเอเชียและสหภาพยุโรป และไม่สามารถปรากฏโฉมออกมาได้หากปราศจากการทำงานของคณะทีมงานปาตานีฟอรัม (เอกรินทร์ ส่วนศิริ, ดอน ปาทาน, อับดุลเลาะห์ หมัดอะด้า, และอาอีชะห์ กายแก้ว) รวมถึง นักวิจัยท้องถิ่นและระดับชาติ นักวิชาการ นักสิทธิ ผู้นำองค์กรภาคประชาสังคม เจ้าหน้าที่รัฐ สมาชิกขององค์กรระหว่างประเทศ ศิลปิน นักเขียน และองค์กรภาคประชาสังคมทั้งในพื้นที่และระหว่างประเทศที่ให้ความร่วมมือกับเราเสมอมา นอกจากนี้ ผู้จัดทำขอขอบคุณ อาจารย์งามศุภร์ รัตนเสถียร, อาจารย์สมัคร์ กอเซ็ม, คุณชะการีย์ยา อมตยา, คุณณายิบ อาแวบือซา, คุณปรัชญา ไต่ะอิตเต, คุณนูรุลฮุดา อับรู, คุณนูร์มะห์ บือราเฮง, คุณนวลน้อย ธรรมเสถียร, คุณอิมรอน ซาเหาะ, และคุณพิภพ อุดมอิทธิพงศ์สำหรับการมีส่วนร่วมในงานชิ้นนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ คุณ Rose McGovern ผู้เชี่ยวชาญด้านการแก้ไขความขัดแย้งและการพัฒนา สำหรับข้อเสนอแนะและการลงภาคสนามกับปาตานี ฟอรัม คุณ Firdaus Abdulsomad นักวิจัยจากประเทศสวีเดนที่ช่วยให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์กับรายงานชิ้นนี้ และคุณ Michael Elmore สำหรับการพิสูจน์อักษรในฉบับภาษาอังกฤษ

คำนำ

ภาวะหวาดกลัวอิสลาม หรือ Islamophobia ในรายงานฉบับนี้หมายถึง กระบวนการการสร้างควมกลัว กลียดชัง และความรู้สึกเป็นศัตรูต่อศาสนาอิสลามและมุสลิม (ผู้นับถือศาสนาอิสลาม) ขึ้นและแพร่ขยายออกไป กระบวนการเช่นนี้ได้สร้างการสร้างภาพเหมารวมในแง่ร้ายที่จะคงอยู่ไปเป็นเวลานาน ในกระบวนการนี้ประกอบด้วยอคติ การเลือกปฏิบัติ และการทำให้เป็นชายขอบ รวมทั้งการกีดกันมุสลิมจากกิจกรรมทางสังคม การเมืองและการใช้ชีวิตของพลเมือง¹ ภาวะหวาดกลัวอิสลามถือเป็นความท้าทายหลักประการหนึ่งของสันติภาพและการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติในระดับโลก “ความหวาดกลัวอิสลาม” ถูกนำมาใช้เรียกปรากฏการณ์การเลือกปฏิบัติ ความขัดแย้งและความรุนแรงทางกายภาพที่มีมุสลิมเป็นเป้าหมายหลักซึ่งสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์การก่อการร้ายโดยเครื่องบินของกลุ่มก่อการร้ายที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มผู้ก่อการร้ายญิฮาด (การต่อสู้ในหนทางศาสนาอิสลาม) ฟุ้งชนดิกเวสต์เทรต เซ็นเตอร์ และอาคารเพนตากอนในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 อันเป็นเหตุการณ์ที่คนทั่วโลกรับชมภาพเหตุการณ์และความวุ่นวายหลังจากนั้นร่วมกันผ่านการถ่ายทอดสด เหตุการณ์ดังกล่าวจึงไม่เพียงนำมาซึ่งการตอบสนองในเชิงนโยบายต่อต้านการก่อการร้าย แต่ยังเป็นตัวกระตุ้นความขัดแย้งและความตึงเครียดทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนาซึ่งดำเนินอย่างเป็นปกติอยู่แล้วให้เข้มข้นในทางความรู้สึกของพลเมืองโลกอีกด้วย ส่วนในกรอบทศวรรษนี้กระแสภาวะหวาดกลัวอิสลามปรากฏให้เห็นทางกายภาพมากขึ้นทั้งโดยปัจเจกและโดยกลุ่มชุมชนผ่านสื่อมวลชนแพร่หลาย ตัวอย่างเช่น ขบวนการต่อต้านนโยบายการรับผู้อพยพ / ผู้ลี้ภัย มุสลิมผู้ได้รับผลกระทบจากสงครามกลางเมืองในประเทศแถบตะวันออกกลางที่เดินทางเข้าไปในยุโรป เป็นต้น

ภาวะความหวาดกลัวอิสลามถูกนำมาใช้กว้างขวางขึ้นเพื่อทำความเข้าใจและอธิบายความรู้สึกไม่มั่นคงและความหวาดกลัวการก่อการร้ายในลักษณะคล้ายกับเหตุวินาศกรรมครั้งใหญ่ ๆ หลายครั้งทั้งในอเมริกาและยุโรปที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกและระดับความรู้สึกร่วมทาง

¹ Ali, Wajahat, Eli Clifton, Matthew Duss, Lee Fang, Scott Keyes, and Faiz Shakir. “The Roots of the Islamophobia Network in America.” Center for American Progress. 2011. Accessed June 23, 2018. <https://www.americanprogress.org/issues/religion/reports/2011/08/26/10165/fear-inc/>.

สังคมในภูมิภาคอื่นนอกเหนือจากยุโรป ไม่เว้นแม้แต่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศมุสลิมหลายประเทศ ความหวาดกลัวอิสลามในภูมิภาคนี้ถูกใช้โดยเชื่อมโยงกับความขัดแย้งรุนแรงภายในประเทศและมีแนวโน้มว่าภาวะความหวาดกลัวอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากทวีความตึงเครียดมากขึ้นจากตัวแบบของการโจมตีและยึดเมืองมาราวิในภาคใต้ของฟิลิปปินส์ซึ่งถือเป็นสัญญาณเตือนภัยการก่อการร้ายที่สำคัญในภูมิภาคเพราะเป็นปฏิบัติการที่อยู่ภายใต้ตัวแบบกลุ่มรัฐอิสลามเช่นในอิรักหรือซีเรีย ศ.ดร.สุรชาติ บำรุงสุข ผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคงและการระหว่างประเทศของไทยแสดงความเห็นว่า ตัวแบบความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นในมาราวิ ประเทศฟิลิปปินส์นั้น นอกจากจะเป็นสัญญาณของการขยายอิทธิพลของกลุ่มรัฐอิสลามในพื้นที่แถบนี้แล้ว ยังบ่งบอกถึงการขยายแนวคิดแบบ “สุดโต่ง” ที่จะเกิดความท้าทายต่อรัฐบาลในภูมิภาคอย่างมาก² นอกจากนี้ สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปีที่ 2560 สถานการณ์ “วิกฤตผู้อพยพชาวโรฮิงจา” ที่มีรากเหง้าจากกรณีความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในพม่าสะท้อนให้เห็นชัดว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่เพียงแต่เผชิญปัญหาวิกฤตผู้อพยพเหมือนในยุโรปเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรากฏของภาวะ “ความหวาดกลัวอิสลาม” ไม่แตกต่างจากยุโรปด้วย³

สำหรับประเทศไทย ในจำนวนประชากรไทยประมาณ 67 ล้านคน มีผู้นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 4 ล้านคน โดยมีชาวไทยมุสลิมและชาวมลายูมุสลิมอาศัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประมาณสองล้านคน ซึ่งยังมีประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธและมีเชื้อสายจีนอีกจำนวนมาก พื้นที่ดังกล่าวซึ่งมีการต่อสู้กันอย่างยาวนานและเป็นพื้นที่ซึ่งขบวนการแบ่งแยกดินแดนอย่างน้อยสองรุ่นได้ใช้กำลังทหารในการต่อสู้ยึดคืนมาตามภูมิที่ถูกแบ่งแยกให้กลับมาเป็นของชาวมลายู แม้ว่าจะมีความรุนแรงที่เกิดจากกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดังกล่าวและแม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านมักเชื่อมโยงความรุนแรงในพื้นที่เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการต่อต้านอิสลาม แต่กระนั้นก็เป็นเรื่องยากที่จะสรุปได้ว่าอิสลามเชื่อมโยงกับสถานการณ์ความไม่สงบอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัยหลายท่านคงจะเห็นด้วยว่าความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้จริง ๆ แล้วเป็นเรื่องการต่อสู้ในเชิงชาติพันธุ์และชาตินิยมแม้ว่าจะมีวาทกรรมอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี คนไทยโดยทั่วไปมักจะมองข้ามประเด็นเรื่องนี้และมักจะโทษอิสลามและมุสลิมว่าพวกเขาไม่ประสงค์ที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในชาติอย่าง

² สุรชาติ บำรุงสุข, “สันติภาพพร้อม! ภูมิทัศน์การเมืองโลก 2018,” มติชนสุดสัปดาห์, 2018, ฉบับวันที่ 26 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ 2561, ภายใต้อุทธบทความ, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2018, https://www.matchonweekly.com/column/article_79333.

³ Osiewicz, Przemyslaw. “Europe’s Islamophobia and the Refugee Crisis.” Middle East Institute, 19 Sept. 2017, <https://www.mei.edu/europe-islamophobia-report>, 2017, <http://www.islamophobiaeurope.com/executive-summary/2017-2/>.

สันติสุข นอกจากนั้น ชาวพุทธชาตินิยมโดยทั่วไปอาจจะไม่แยแสกับคำอธิบายที่ว่ากำหนด
ใช้นโยบายผสมกลมกลืนวัฒนธรรมของรัฐไทยในอดีตคือปัจจัยที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่เรา
เห็นอยู่ทุกวันนี้ ชาวมลายูปาตานีได้ต่อต้านคัดค้านนโยบายดังกล่าวมาอย่างยาวนาน และที่
ตลกร้ายคือคนไทยจำนวนมากยังหวังว่านโยบายดังกล่าวคือทางออกของความขัดแย้งที่กำลัง
เกิดขึ้นระหว่างรัฐไทยกับชนกลุ่มน้อยมลายูปาตานี

แม้ว่าไม่สามารถพูดอย่างชัดเจนได้ว่าความหวาดกลัวอิสลามเริ่มแพร่ขยายมาสู่สังคม
ไทยตั้งแต่เมื่อไร กระนั้นก็ตาม อาจตั้งข้อสังเกตได้เบื้องต้นว่า ภาวะความหวาดกลัวอิสลาม
เป็นปรากฏการณ์ใหม่หรือเพิ่งปะทุเปิดเผยให้เป็นที่รับรู้เด่นชัดขึ้นในช่วงเวลาประมาณแค่ 4 ปี
ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2557-2560) นี้เอง ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากการปรากฏขึ้นของรายงานข่าวกรณี
ความขัดแย้งระหว่างชาวไทยพุทธและมุสลิม การแสดงออกของกลุ่มประชากรพุทธศาสนิกชน
ที่รวมตัวต่อต้านการก่อสร้างมัสยิด (ศาสนสถานของชาวมุสลิม) การก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม
อาหารฮาลาล การต่อต้านมุสลิมในภาคที่มีการตั้งชุมชนชาวมุสลิมในหลายจังหวัดอย่างเปิด
เผย เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่เว้นแม้กระทั่งในภาคใต้ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มี
ประชากรมุสลิมอยู่อาศัยมากที่สุดและดูเหมือนว่าในพื้นที่ดังกล่าวจะมีความเป็นไปได้น้อย
มากที่ภาวะความหวาดกลัวอิสลามจะงอกเงยได้โดยเหตุการณ์ล่าสุดคือการประท้วงการสวม
อัญญาบของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนอนุบาลปัตตานี จากลักษณะปรากฏการณ์ดังกล่าวจึง
อาจกล่าวได้ด้วยว่า แม้ปรากฏการณ์ความหวาดกลัวอิสลามเป็นปรากฏการณ์ใหม่ แต่
ปรากฏการณ์ดังกล่าวแพร่หลายครอบคลุมบรรยากาศการอยู่ร่วมกันทั่วประเทศ ดังนั้น
สถานการณ์การพัฒนาภาวะความหวาดกลัวอิสลามในประเทศไทยจึงเป็นสถานการณ์ที่น่า
กังวลยิ่ง

ทั้งนี้ เหตุการณ์ที่อาจเปรียบได้ว่าเป็น “อาการ” ของภาวะความหวาดกลัวอิสลามในสังคม
ไทยในรอบ 4 ปีมานี้ ประกอบด้วยเหตุการณ์หลักอย่างน้อย 5 เหตุการณ์ที่ได้รับความสนใจ
กว้างขวาง ได้แก่

1. การคัดค้านการสร้างมัสยิดในจังหวัดน่าน⁴

ตั้งแต่เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2558 ชาวบ้านนุปลาาราม ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จังหวัดน่าน
ได้จัดประชุมที่วัดนุปลาารามเพื่อคัดค้านการก่อสร้างมัสยิด หลังจากมีกลุ่มอิสลามเข้ามาซื้อ
ที่ดินในหมู่บ้านจำนวน 284 ตารางวาเพื่อใช้ก่อสร้างมัสยิด โดยชาวบ้านส่วนใหญ่เกรงจะมี
การแอบแฝงด้านศาสนา การเมือง และอาจตามมาด้วยความไม่สงบเหมือนในพื้นที่ 3 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ หรือเกิดความรุนแรงอย่างเช่นในประเทศมุสลิมต่าง ๆ ทั้งนี้ ได้มีการเชิญ

⁴ ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, “ตั้งมัสยิดน่าน” ส่อเค้าบาน ชาวบ้านฮือฮาด้าน “อิหม่าม” ชี้รับ “เออีซี” สร้างรายได้,” Prachachat Online, 2558, สืบค้น
เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2018, http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1425473263.

อิหม่ามผู้นำในการจัดตั้งมัสยิดมาชี้แจงความจำเป็นที่ชาวมุสลิมใน จ.น่าน เป็นทราบดีว่าชาว
มุสลิมซึ่งอพยพจากจังหวัดทางภาคใต้เข้ามาอาศัยอยู่ใน จ.น่าน ยังไม่มีสถานที่ประกอบศาสน
กิจ โดยเฉพาะการละหมาดใหญ่ทุกวันศุกร์ มุสลิมในจังหวัดน่านต้องเดินทาง 130 กิโลเมตร
ไปมัสยิด อ.เด่นชัย จ.แพร่ ซึ่งอยู่ห่างไกล ไม่สะดวกและเสี่ยงอันตรายในการเดินทาง ที่สำคัญ
ในประเทศไทยเหลือเพียง จ.น่าน และ จ.แม่ฮ่องสอนเท่านั้นที่ยังไม่มีสถานที่ประกอบพิธีกรรม
ทางศาสนานี้เลย อย่างไรก็ตาม การประชุมดังกล่าวยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ โดยคณะ
กรรมการหมู่บ้านนุปลาารามได้ให้ชาวบ้านลงคะแนนโหวต ผลปรากฏว่าส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย
กับการก่อสร้างมัสยิดในชุมชน และยื่นกรานเดินหน้าคัดค้าน ต่อมาวันที่ 3 มีนาคม 2558
ปรากฏรายงานข่าวกลุ่มชาวบ้านและผู้นำองค์กรท้องถิ่น ต.น้ำแก่น ต.น้ำเกียน ต.ม่วงดี
อ.ภูเพียง รวมทั้งพระภิกษุจาก อ.แม่จรมี กว่า 300 คนรวมตัวกันที่วัดพระธาตุแช่แห้ง ถือป้าย
ข้อความต่าง ๆ เพื่อคัดค้านการสร้างมัสยิดอิสลามในพื้นที่ ต.น้ำแก่น จากนั้นพากันเคลื่อน
ขบวนไปสมทบกับชาวบ้านในเขตเทศบาลเมืองน่าน ตั้งโต๊ะลงชื่อบริเวณขวงเมืองหน้าวิหาร
วัดภูมินทร์ซึ่งได้รายชื่อกว่า 800 คน แล้วเชิญนายชัยรัตน์ ธาราสันติสุข รองผู้ว่าราชการจังหวัด
น่าน มารับหนังสือให้ระงับการก่อสร้างมัสยิด โดยขอทราบผลภายใน 7 วัน พร้อมประกาศ
จะขยายการคัดค้านไปทั้งจังหวัด

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้สังเกตการณ์อิสระให้ทัศนะว่าคงเป็นไปได้ยากที่ชาวบ้านจะ
เปลี่ยนจุดยืนของการต่อต้านมุสลิมในจังหวัดน่าน เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวเชื่อมโยงกับ
การเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (ระหว่างขบวนการสีแดงและสีเหลือง) เมื่อผู้คนทราบว่
กลุ่มสีแดงได้เห็นยอมให้มีการสร้างมัสยิด กลุ่มสีเหลืองก็ระดมพลในระดับจังหวัดเพื่อต่อ
ต้านแผนการดังกล่าว ก่อนหน้าเหตุการณ์นี้เราพบว่าไม่มีตัวบ่งชี้ของกระแสหวาดกลัวอิสลาม
ในพื้นที่แม้จะมีครอบครัวมุสลิมไม่ถึง 15 ครอบครัว ความจริงก็คือว่าการขวยเอาประเด็น
ศาสนาอย่างง่ายตายของกลุ่มทางการเมืองชี้ให้เห็นว่ากระแสหวาดกลัวอิสลามสามารถถูก
ใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองได้อย่างสะดวกสบาย

2. การทักท้วงการก่อสร้างอาคารรูปทรง แพนผังคล้ายมัสยิดในเขตวัดพระบรมธาตุ รวมหาวิหาร อ.เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช⁵

เดือนกันยายน 2558 องค์กรพิทักษ์พระพุทธศาสนา กลุ่มพระสงฆ์ชาวพุทธภาคใต้เดิน
ทางจากจังหวัดนครศรีธรรมราชมายื่นหนังสือร้องเรียนที่กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
ทักท้วงว่าการก่อสร้างอาคารใหม่เพื่อใช้เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าที่ระลึกในเขตวัดพระบรมธาตุ
รวมหาวิหาร อ.เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีแผนผังคล้าย “มัสยิด” จึงไม่เหมาะสมที่จะอยู่

⁵ ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, “เจาะปมพิพาท พระบรมธาตุนครฯ ยอดทองคำ” ขึ้นสนิม” และตึกมุสลิมในวัดพุทธ จริงหรือ?,” Prachachat Online,
2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2018, http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1441976036.

ในเขตวัด ซึ่งกรมศิลป์ชี้แจงว่าเป็นแบบซิโน-โปรตุเกส อันเป็นส่วนผสมระหว่างศิลปะจีนและโปรตุเกส แต่พุทธศาสนิกชนกลุ่มหนึ่งมองว่าคล้าย “มัสยิด” กลุ่มดังกล่าวยังยืนยันว่าเขตพุทธสถานสิ่งก่อสร้างต้องเป็น “พุทธศิลป์” เท่านั้น ส่วนการถูกมองว่าเป็นศิลปะมุสลิมนั้นคงเป็นประสบการณ์ของชาวบ้านซึ่งอาจจะคุ้นชินกับวัดที่เป็นศิลปะไทยแท้ พอเห็นอาคารที่ถูกลดทอนรายละเอียด เลยมองว่าดูไม่เป็นไทย

3. การประชุมและระดมพลังต่อต้านโครงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลในทุกอำเภอของเชียงใหม่⁶

เมื่อเดือนมกราคม 2559 มีการประชุมโดยมีเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เป็นประธานฝ่ายสงฆ์และมีบุคคลจากสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดเชียงใหม่เป็นตัวแทนฝ่ายฆราวาส ร่วมด้วยองค์กรเอกชนด้านศาสนาเข้าร่วมกว่า 11 องค์กร อาทิเช่น ศูนย์พิทักษ์พุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์เผยแผ่ธรรม พุทธสมาคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่ พุทธสมาคมจังหวัดเชียงใหม่ และยุวพุทธิกสมาคม เป็นต้น เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อโครงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลในหลายอำเภอของเชียงใหม่ เหตุการณ์การต่อต้านเริ่มจาก อ.ดอยหล่อ จากการประชุมครั้งดังกล่าวและนำไปสู่การเดินทางของกลุ่มเพื่อเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดและยื่นจดหมายคัดค้านโครงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลในทุกอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับสาเหตุที่นำไปสู่การประชุมและยื่นจดหมายคัดค้านครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากทางกลุ่มกังวลว่าโครงการนี้จะส่งผลกระทบต่อในพื้นที่หลายเรื่อง ทั้งปัญหามลพิษและของเสียจากกระบวนการผลิต โดยเฉพาะปัญหาความแตกแยก เนื่องจากความแตกต่างทางวิถีชีวิตระหว่างชาวพุทธในจังหวัดเชียงใหม่กับชาวมุสลิมที่หลั่งไหลมาจากทั่วทุกสารทิศ และที่มีการอ้างว่าการจ้างงานคนท้องถิ่นไม่เป็นความจริงเพราะตามหลักการศาสนาอิสลามแล้วห้ามคนนับถือศาสนาอื่นทำงานฮาลาลอยู่แล้ว

ถัดมาเดือนเมษายน ปีเดียวกัน ปรากฏรายงานข่าวว่า ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านจาก 4 ตำบล (26 หมู่บ้าน) ประมาณ 1,000 คน จากอำเภอดอยหล่อรวมตัวหน้าที่ว่ากล่าวอำเภอดอยหล่ออีกครั้งเพื่อเรียกร้องคัดค้านการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลที่ดำเนินการโดยจังหวัดเชียงใหม่ หอการค้าเชียงใหม่ สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมโยธาธิการและผังเมือง และกรมธนารักษ์ โดยชาวบ้านเน้นย้ำอีกครั้งเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการแย่งทรัพยากรน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคของ

⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ต่อต้านอิสลามในภาคเหนือตอนบน โดย นิธิ เอียวศรีวงศ์,” มติชนออนไลน์, 15 กุมภาพันธ์ 2016, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2017, <https://www.matichon.co.th/news/38007>; ไทยรัฐออนไลน์, “ชาวดอยหล่อเฮ หลังได้รับพิจารณาขออนุญาตสร้างโรงงานฯ,” WwW.Thairath.Co.Th, 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2017, <https://www.thairath.co.th/content/492127>.

ชุมชน ในการเจรจาระหว่างชาวบ้านและผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ว่าราชการกล่าวว่าทราบดีว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยและยอมรับว่าผิดพลาดเองที่ไม่ได้ขอความเห็นจากชาวบ้าน แม้ว่าโครงการดังกล่าวเป็นเพียงโครงการที่เพิ่งเริ่มต้น ซึ่งมีแนวคิดว่าจะทำพื้นที่เกษตรให้เป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งโรงงานเหล่านี้หากเกิดขึ้นจะช่วยสร้างรายได้ แม้กระทั่งการเป็นศูนย์กลางในการรับซื้อพืชผลทางการเกษตรของชาวเกษตรกรด้วย แต่หากชาวบ้านยื่นคัดค้าน เราก็จำเป็นต้องรายงานให้กับคณะกรรมการเพื่อให้พิจารณายกเลิก โดยยกเหตุผลว่าชาวบ้านต้องการจะอยู่แบบพอเพียง เราก็จะคืนพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สีเขียวต่อไป ส่วนเจ้าของที่มาสร้างโรงงานอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ก็จะแจ้งให้ทราบด้วย

■ ภาพการรวมตัวกันของกลุ่มคัดค้านโครงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ เมษายน 2559
■ ที่มา ไทยรัฐออนไลน์, “ชาวดอยหล่อเฮ หลังได้รับพิจารณาขออนุญาตสร้างโรงงานฯ,” www.Thairath.Co.Th, 2558, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2017, <https://www.thairath.co.th/content/492127>.

4. การชุมนุมและแสดงความไม่พอใจกับการสร้างมัสยิดกลางจังหวัดมุกดาหาร⁷

วันที่ 12 พฤษภาคม 2559 เวลาประมาณ 04.30 น. กลุ่มบุคคลประมาณ 6 คน ใช้รถยนต์พากันมาปักป้ายต่อต้านการก่อสร้างมัสยิดกลางจังหวัดมุกดาหาร อ.เมือง จ.มุกดาหารและมีชายคนหนึ่งเดินเข้าไปหาคนงานก่อสร้างมัสยิด แล้วพูดว่า ห้ามก่อสร้าง ให้หยุดดำเนินการ

⁷ มุสลิมไทยโพสต์, “ฮักแล้ว! ชาวมุกดาหารฮือปักป้ายต้านสร้างมัสยิดกลางฯ,” muslimthai.com, 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2018, <http://news.muslimthai.com/news/26352>.

ทำให้คนงานหวาดระแวงในดำเนินการก่อสร้างมัสยิดดังกล่าว กระทั่งคนงานดังกล่าวโทรขอความคุ้มครองจากตำรวจสายตรวจ สภ.เมืองมุกดาหาร ทั้งนี้ ผู้ดูแลมัสยิด และวิศวกรคุมงานก่อสร้างมัสยิดให้การแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตั้งข้อสันนิษฐานว่า สาเหตุน่าจะมาจากการตอบโต้รายงานข่าวเรื่องการคัดค้านการสร้างพุทธมณฑลที่จังหวัดปัตตานี อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีผู้ใดถูกควบคุมตัวจากการชุมนุมแรงงานก่อสร้าง ในขณะที่การก่อสร้างก็ดำเนินต่อไป

5. เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงและยื่นเรื่องร้องเรียนต่อต้านการสร้างมัสยิดที่ จ.ขอนแก่น⁸

วันที่ 5 มิถุนายน 2560 ประธานสมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติ จังหวัดขอนแก่นนำชาวบ้านในจังหวัดขอนแก่นรวมประมาณ 70 คน ซึ่งผู้อาศัยอยู่ในตัวเมืองจังหวัดขอนแก่น เข้ายื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ขอให้ระงับคำสั่งอนุญาตให้มีการก่อสร้างมัสยิดบ้านเลิงเปือย อ.เมือง จังหวัดขอนแก่น ทางกลุ่มแสดงความกังวลว่า การสร้างมัสยิดจะนำมาซึ่งเหตุการณ์รุนแรงเช่นเดียวกันที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รายงานข่าวเหตุการณ์นี้นำเสนอคำสัมภาษณ์ประธานสมัชชาชาวพุทธเพื่อความมั่นคงของชาติจังหวัดขอนแก่น โดยมีเนื้อหาสาระว่า “มัสยิดตอนนี้สร้างเสร็จแล้ว และเขาก็มีกิจกรรมตลอด การทำกิจกรรมทางศาสนาส่งความหวาดระแวงให้ชาวบ้านเพราะกังวลว่าจะมีการเรียกร้องไปสู่การใช้ความรุนแรง” ส่วนจดหมายร้องเรียนระบุว่า “...ชาวพุทธในพื้นที่ และใกล้เคียงมีความเห็นว่า กระแสการก่อการร้ายมีกระจายอยู่ทั่วไป และอยู่ในความรู้สึกของประชาชน ในลักษณะที่เคยมีมาในอดีต ประชาชนจึงไม่ยินดีให้สร้างและตั้งมัสยิดเพราะเกรงอาจเกิดความไม่สงบในพื้นที่ เช่น สามจังหวัดชายแดนภาคใต้... ฉะนั้น องค์การชาวพุทธทั้งหลายในจังหวัดขอนแก่น จึงกราบเรียนให้ทราบถึงความประสงค์ตามหลัก “ตัดไฟเสียแต่ต้นลม” จึงขอให้ระงับการก่อสร้างและตั้งมัสยิด โรงเรียนปอเนาะ ไว้ระยะหนึ่งก่อน”

ทั้งนี้ ตัวแทนของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอนแก่นให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวว่าการก่อสร้างมัสยิดมีความจำเป็นเนื่องจากการขยายตัวของชุมชนมุสลิมในจังหวัดขอนแก่น กล่าวคือ จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนประชากรโดยรวมประมาณ 1.79 ล้านคน ซึ่งนายอุสมานให้รายละเอียดว่า มีจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมดกว่า 3,000 คน ส่วนการก่อสร้างมัสยิดนั้น ได้ดำเนินการก่อสร้างถูกต้องตามกฎหมายทุกประการ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องก็ลงมาดูการดำเนินการก่อสร้างอยู่ตลอด การก่อสร้างก็ดำเนินมาแล้ว 7 เดือน อยู่ ๆ ก็มีกลุ่มชาวบ้านมาคัดค้านการขอขึ้นทะเบียนกลางครั้น แต่ก่อนหน้านี้มีรายงานข่าวว่าความไม่พอใจดังกล่าวอาจเกิดจากความรู้สึกร่วมกับครอบครัวชาวไทยพุทธที่ถูกลานเสียชีวิตในขณะปฏิบัติหน้าที่รักษาความมั่นคงของชาติในสามจังหวัดชายแดนใต้

⁸ มาริยาม อัสหมัด, “ชาวบ้านขอนแก่นร้องจังหวัดระงับการก่อสร้างมัสยิด หวาดเหตุรุนแรงแดนใต้ตามมา,” BenarNews, 7 มิถุนายน 2017, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2018, <https://www.benarnews.org/thai/news/TH-mosque-ban-06072017141226.html>.

■ ภาพป้ายที่มีผู้นำมาปักไว้บริเวณเขตก่อสร้างมัสยิดกลาง อ.เมือง จ.มุกดาหาร

■ ที่มา มุสลิมไทยโพสต์, “อีกแล้ว! ชาวพุทธขอนแก่น บักป้ายต้านสร้างมัสยิดกลางฯ,” muslimthai.com, 2559, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2018, <http://news.muslimthai.com/news/26352>.

- 2561 • การประท้วงการใช้ฮิญาบที่ โรงเรียนอนุบาลปัตตานี
- 2560 • การต่อต้านการสร้างมัสยิด จ.ขอนแก่น
- 2559 • การต่อต้านโครงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมฮาลาล จ.เชียงใหม่
• การคัดค้านการสร้างมัสยิดกลาง จ.มุกดาหาร
- 2558 • การกักตวงการก่อสร้างอาคารในเขตวัดพระบรมธาตุฯ จ.นครศรีธรรมราช
• การคัดค้านการสร้างมัสยิดที่ จ.น่าน
• วิกฤตผู้อพยพโรฮิงจา
- 2554 • เหตุการณ์อาหรับสปริง
- 2550 • ครุฑหิ่งห้อยเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ
- 2547 • ความไม่สงบใน จชต. รอบใหม่
- 2544 • เหตุการณ์ 9/11

กระแสหวาดกลัวอิสลาม และความไม่สงบในภาคใต้

เหตุการณ์ข้างต้นกระตุ้นให้เกิดการพินิจพิจารณาวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าเกิดอะไรขึ้นในสังคมไทย สังคมโดยรวมที่ศาสนิกชนของศาสนาต่าง ๆ อาศัยอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางการขัดกันในรูปแบบต่าง ๆ แต่หากกล่าวกันตามภาพรวมแล้วสังคมไทยใช้รากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีประนอม ยืดหยุ่น “มองหากจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างศาสนาได้เป็นอย่างดีมาอย่างยาวนาน แม้ว่าความขัดแย้งรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งปะทุรุนแรงขึ้นนับตั้งแต่ต้นปี 2547 และดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดจนจนถึงปัจจุบัน และส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตแล้วกว่า 7,000 ราย บาดเจ็บอีกประมาณ 12,000 ราย แม้ว่าจะมีทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิมในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันจากเหตุการณ์ความรุนแรงก็ตาม แต่ความขัดแย้งของผู้คนบนฐานความแตกต่างทางศาสนาถึงขั้นที่แสดงออกทางกายภาพก็ไม่เคยปรากฏเป็นวงกว้างขวางไปกว่าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาก่อน อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ก็ยังคงเป็นความตึงเครียดเพื่อแบ่งแยกดินแดนโดยไม่มีสัญญาณให้เห็นว่าบริบทได้เปลี่ยนไปจากการต่อสู้ของชาวมลายูชาตินิยมไปสู่การต่อสู้ด้านศาสนา ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาลักษณะของความขัดแย้งจากเหตุการณ์ทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้ออ้างรองรับ (justification) ของการต่อต้านที่เกิดขึ้นจากกรณีข้างต้นเกี่ยวข้องกับความกลัว ความกังวลกับสถานการณ์ในอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น รวมทั้งผู้เคลื่อนไหวต่อต้านส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับผลกระทบโดยตรงจากความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้ออ้างรองรับในบางกรณีเกิดมาจากการคาดการณ์ถึงสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นแต่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งมีความคิดและอคติอยู่แล้ว ในเบื้องต้น จึงกล่าวได้ว่า สำหรับประเทศไทยแล้ว ภาวะความหวาดกลัวมุสลิม (Islamophobia) ที่เกิดขึ้นหลายพื้นที่ของประเทศไทยถือเป็นความท้าทายต่อชนิตธรรมที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทยไม่ต่างไปจากประเทศอื่นบนโลก และสิ่งที่น่ากังวลก็คือ สถานการณ์ดังกล่าวมิได้จำกัดวงแค่เฉพาะสังคมบางส่วนอย่างสามจังหวัดเท่านั้น แต่ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ภาวะความหวาดกลัวมุสลิมขยายวงกว้างตัดข้ามภูมิภาคมากขึ้น โดยไม่ใช่ประสบการณ์เฉพาะของเมืองขนาดใหญ่ แต่กลับมีความตึงเครียดยิ่งขึ้นในบริบทสังคมชนบท

■ ตารางที่ 1 ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญเกี่ยวกับภาวะความหวาดกลัวอิสลามในประเทศไทย

นอกจากความสนใจในการนำความคิดเรื่อง “ภาวะความหวาดกลัวมุสลิม” มาใช้อธิบายกันมากขึ้นแล้ว ความสนใจของสังคมไทยยังขยายไปยังสาเหตุเบื้องลึกรวมทั้งปัจจัยที่เป็นที่มาของปรากฏการณ์ดังกล่าวในสังคมไทยด้วย ในเบื้องต้นพบว่ามีสาเหตุ / ปัจจัยกระตุ้นภาวะความหวาดกลัวมุสลิมในสังคมไทยอย่างน้อยสองประการที่เป็นที่รับรู้อยู่บ้างแล้ว **ประการแรก** คือ ลักษณะความความขัดแย้งยึดเยื้อในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สร้างความรู้สึกแบ่งแยกเป็นอื่นระหว่างคนต่างศาสนามากยิ่งขึ้นและสะท้อนความหวาดกลัวอิสลามดังในตัวอย่างของจังหวัดอุดรธานีที่การต่อต้านมัสยิดเป็นการตอบโต้ความรู้สึกถูกปฏิเสธแบบส่วนรวมในกระบวนการก่อสร้างพุทธมณฑลที่จังหวัดปัตตานี เป็นต้น นอกจากนี้ ความขัดแย้งยึดเยื้อยังเป็นจุดเปราะบางที่ทำให้ข้อเท็จจริงที่ว่า “ผู้ได้รับผลกระทบที่เป็นคนมุสลิมมีมากกว่าผู้ได้รับผลกระทบจากศาสนิกอื่น” ถูกกลบเกลื่อนและถูกทดแทนด้วยการเหมารวมว่ามุสลิมทั้งหมดในจังหวัดชายแดนภาคใต้นับสนุนการใช้ความรุนแรง

ประการที่สอง คือ ความไม่เข้าใจของคนต่างศาสนาที่อาศัยอยู่ไกลพื้นที่สามจังหวัดส่งผลให้เกิดมายาคติเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ และรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อทางใดทางหนึ่งโดยไม่ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ในแนวทางนี้เป็นแนวทางที่มุสลิมผู้อยู่อาศัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนหนึ่งรับทราบและคุ้นชินดี นั่นคือ สาเหตุของความเกลียดกลัวมาจากความไม่เข้าใจในสถานการณ์และรายงานข่าวที่มีแต่แง่มุมของความรุนแรงพวกเขาชี้ให้เห็นการรายงานข่าวของสื่อซึ่งมักจะมุ่งไปที่เรื่องความรุนแรงเท่านั้น แทนที่จะให้ความสำคัญไปที่รากเหง้าของปัญหาและความเจ็บแค้นในทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ การรายงานข่าวของสื่อจึงเป็นตัวกำหนดการเข้าใจบริบทของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งที่การรายงานข่าวมีเนื้อหาไม่ได้สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ในหลายกรณีสื่อมวลชนเองก็ไม่ได้เข้าใจสาระและผลกระทบที่พวกเขานำเสนอ ด้วยเหตุนี้ แทนที่พวกเขาจะเป็นส่วนหนึ่งของทางออก พวกเขากลับเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ความจริงแล้วการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับกระแสความหวาดกลัวอิสลามสามารถทำให้สถานการณ์แย่ลงหรือช่วยบรรเทาความตึงเครียดระหว่างคู่ขัดแย้งได้ นอกจากนี้ ประเด็นดังกล่าวได้เข้าไปอยู่ในความสนใจของบรรดาผู้นำกำหนดนโยบาย องค์กรภาคประชาสังคม และชุมชนระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้จะเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนชาวไทยทำงานและสังเกตการณ์ได้ใกล้ชิดมากขึ้นกว่าในอดีต การอธิบายตามแนวทางนี้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อมวลชน โดยเฉพาะในระบบอินเทอร์เน็ต วิธีการในการนำเสนอข่าวสถานการณ์ความหวาดกลัวอิสลามมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทวิความตึงเครียดหรือคลี่คลายปัญหา ปัจจุบัน ความหวาดกลัวอิสลามถูกหยิบยกมาอภิปรายมากขึ้นทั้งในภาคประชาสังคมและภาครัฐและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

จากฝั่งของสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าการนำเสนอของสื่อมวลชนมักมุ่งเน้นไปที่ภาพพจน์ความรุนแรง ประเด็นที่ขัดแย้ง และตัวแสดงในความขัดแย้ง นอกจากนี้ สื่อยังมุ่งสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายและการขยายตัวของประชากรมุสลิมในฐานะ “แขก” ผู้มาที่หลังอยู่พักหนึ่งและมีกลุ่มชุมชนท้องถิ่นผู้นับถือศาสนาพุทธที่อยู่มาก่อนอีกพักหนึ่งมากกว่าจะระบุรากเหง้าของประเด็นความขัดแย้งหรือเชื่อมโยงกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในภาพรวม

แม้ในปัจจุบันมีการนำคำอธิบายเรื่อง “ภาวะความหวาดกลัวอิสลาม” มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นมากยิ่งขึ้นในหลายเวที อย่างไรก็ตาม ฟอรัมมองว่า การใช้คำดังกล่าวอย่างแพร่หลายอาจสุ่มเสี่ยงต่อการด่วนข้อสรุปว่าทุกสถานการณ์ / ปรากฏการณ์ที่มีการกล่าวถึงมุสลิมจากพื้นฐานของความเป็นอื่นจะถูกเหมารวมทั้งหมดว่าเป็นสภาวะความหวาดกลัวอิสลาม ซึ่งในกรณีเช่นนั้นย่อมนำไปสู่การลดทอนความละเอียดอ่อนของปรากฏการณ์ดังกล่าว (over simplify) อีกทั้งยังอาจนำไปสู่การยกคำเดียวกันนี้ไปใช้ด้วยเป้าหมายทางการเมืองมากขึ้น (politicize) เพื่ออ้างอิงรองรับความชอบธรรมและนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและเหมารวมอีกขั้นหนึ่งต่อกลุ่มประชากรซึ่งไม่ใช่มุสลิม อันอาจนำไปสู่ความตึงเครียดระหว่างชุมชนศาสนิกต่าง ๆ ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นได้ ในขณะเดียวกัน การเผชิญกันแบบตาต่อตาฟันต่อฟันระหว่างชาวพุทธและมุสลิมได้สร้างช่องว่างของความไม่ไว้วางใจให้ขยายมากขึ้น ทั้งนี้ ทั้งการด่วนสรุป เหมารวม และการทำให้ภาวะความหวาดกลัวอิสลามเป็นเครื่องมือทางการเมืองต่างมีสาเหตุมาจากช่องว่างของการทำความเข้าใจ ซึ่งละเลยการพิจารณาบริบททางสังคมและการเมืองไทย บริบทดังกล่าวเป็นคู่แข่งเนื้อดินที่ภาวะความหวาดกลัวอิสลามเติบโตขึ้นได้ในสังคมไทย เหตุการณ์การประท้วงการใส่ฮิญาบที่โรงเรียนอนุบาลปัตตานีคือตัวอย่างที่ดีที่ชี้ให้เห็นว่าการถกเถียงเรื่องดังกล่าวมักจะไปไม่ไกลจากเรื่องกฎระเบียบและกฎหมาย แต่ละเลยบริบทด้านประวัติศาสตร์และการเมืองระหว่างรัฐไทยกับชาวมลายูมุสลิม อีกทั้งยังเป็นโอกาสของชาวพุทธชาตินิยมและครุในพื้นที่ที่จะ “เอาคืน” กับชาวมลายูในพื้นที่ ความจริงคือว่าชาวมลายูปฏิเสธที่จะยอมรับอัตลักษณ์เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่รัฐไทยสร้างขึ้น ซึ่งทำให้ชาวพุทธทั่วประเทศจำนวนมากไม่พอใจ โดยเฉพาะชาวพุทธในสามจังหวัดชายแดนใต้ อีกทั้งการที่โรงเรียนดังกล่าวปฏิเสธไม่ให้นักเรียนหญิงใส่ฮิญาบคือเครื่องเตือนใจให้กับมุสลิมในพื้นที่นี้ว่า “ความเป็นไทย” จะไม่มีสถานะรองกว่าอัตลักษณ์ท้องถิ่น ไม่ว่าจะจะเป็นความเป็นมลายูหรืออิสลามก็ตาม

นอกจากนี้ ช่องว่างทางความรู้ความเข้าใจและการหลีกเลี่ยงหยิบยกปัญหาความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยมาอภิปรายอย่างเปิดกว้างจะทำให้ความเข้าใจต่อภาวะความหวาด

กลัวอิสลามในสังคมไทยเป็นไปโดยมิได้มีพื้นฐานสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพียงพอในการสร้างมาตรการเฝ้าระวังการขยายตัวของภาวะความหวาดกลัวอิสลามในสังคม การขาดความชัดเจนในประเด็นที่สำคัญดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการเฝ้าระวังระดับต้นลึกของกระแสหวาดกลัวอิสลามอย่างเป็นระบบ ปาตานีฟอรัมจึงจัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อเดินทางติดตามและสืบสาวภาวะความหวาดกลัวอิสลามในพื้นที่ต่างๆ จากผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่และเพื่อจะนำมาสร้างเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการเฝ้าระวังต่อไป

รายงานชิ้นนี้ ต้องการตอบคำถามหลัก 3 ประการคือ ความหวาดกลัวอิสลามเกิดขึ้น/แตกหน่อขึ้นได้จากเนื้อหาใดชนิดใดของสังคมไทย (เป็นคำถามต่อบริบทสังคมไทย) และประการที่สอง อาการที่แสดงออกจากความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยมีลักษณะอย่างไร ในความเข้าใจของผู้ให้สัมภาษณ์ และประการสุดท้าย อะไรคือปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้อาการของความหวาดกลัวปรากฏออกมาเป็นการต่อต้านที่รุนแรงดังเช่นกรณีศึกษาที่ยกมาข้างต้น เราหวังว่ารายงานพิเศษฉบับนี้จะสามารถช่วยวางรากฐานให้กับการศึกษาวิจัยต่อไปในประเด็นที่ละเอียดอ่อนเช่นนี้ **PF**

พื้นที่สาธารณะ
พื้นที่แนวคริสต์บุรี

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสองแบบ แบบแรกคือการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshops) ครั้งละ 1 วันเป็นจำนวน 5 ครั้งใน 4 ภูมิภาค โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นประชากรผู้นับถือศาสนาพุทธและผู้นับถือศาสนาอิสลาม แต่แยกกันโดยจัดการประชุมกับกลุ่มชาวมุสลิมในช่วงเช้าและกลุ่มชาวพุทธในช่วงบ่าย เพื่อศึกษาเบื้องต้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมต่างศาสนาและสังเกตการณ์ภาวะอารมณ์หวาดกลัว / ต่อต้านอิสลามระหว่างการแลกเปลี่ยนการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดขึ้นที่ จังหวัดน่าน ขอนแก่น นครศรีธรรมราช อยุธยา สงขลา อุตรดิตถ์ และเชียงใหม่ เป็นการประชุมที่วางโครงสร้างไว้หลวม ๆ โดยเชิญชวนผู้ดำเนินรายการในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินการประชุมที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระและปลอดภัย ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ได้รับการเชิญชวนจากผู้นำชุมชนและสมาชิกเครือข่ายของปาตานีฟอรัมในแต่ละพื้นที่ ผู้เข้าร่วมเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายด้านวัยวุฒิ อาชีพ (มีตั้งแต่ข้าราชการ บุคลากรทางการแพทย์ จนถึงแม่บ้านและนักศึกษา) จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งไม่เท่ากันแต่อยู่ระหว่างครั้งละ 12-16 คนซึ่งล้วนเป็นผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้น ๆ ข้อตกลงของปาตานีฟอรัมกับผู้เข้าร่วมคือการเผยแพร่ข้อมูลหรือผลการศึกษาดังกล่าวต้องปกปิดชื่อ นามสกุลของผู้เข้าร่วมประชุม

สำหรับผู้ดำเนินรายการพูดคุยซึ่งคัดเลือกจากคนท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักของผู้เข้าร่วมอยู่บ้างแล้ว จะเป็นผู้ที่ได้เข้าดำเนินการสนทนาทั้งในการประชุมช่วงเช้าและช่วงบ่ายเพื่อสามารถให้ความเห็นและข้อสังเกตจากการเข้าร่วมทั้งสองวงด้วย ก่อนการประชุมทุกครั้ง ปาตานีฟอรัมจะนัดพบเพื่อพูดคุยล่วงหน้ากับผู้ได้รับเลือกเป็นผู้ดำเนินการประชุมเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และรูปแบบการประชุมทั้งในช่วงเช้าและบ่าย ในด้านรูปแบบการประชุมนั้น การประชุมทั้งสองช่วง (เช้าและบ่าย) จะใช้โครงสร้างเดียวกันเพื่อให้สามารถเทียบเคียงการตอบสนองจากทุกกลุ่ม (สี่ภูมิภาค) ให้ได้มากที่สุด รูปแบบการประชุมประกอบด้วย การแนะนำโครงการและแนะนำตัว จากนั้นขอให้ผู้เข้าร่วมทุกคนเขียนหรือวาดภาพใส่กระดาษตอบคำถามว่า อิสลามมีความหมายอย่างไรกับพวกเขา หลังจากผ่านไป 10 นาทีจึงให้แต่ละคนนำเสนอคำตอบของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของปาตานีฟอรัมคอยจดบันทึกแต่ละคำตอบ

ลงบนกระดาษฟลิปชาร์ตหน้าห้องประชุม ในระหว่างการบันทึกคำตอบแต่ละคำตอบ จะเปิดให้ผู้เข้าร่วมแสดงความเห็นสนับสนุนหรือคัดค้าน หรือเล่าประสบการณ์เพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการดังกล่าว ทำให้การแลกเปลี่ยนไม่หลุดไปจากประเด็นที่วางไว้ ส่วนระยะเวลาไม่มีการควบคุมเคร่งครัดมากนัก โดยทั่วไปจะใช้เวลาในช่วงนี้ประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง ในตอนเสร็จสิ้นกิจกรรม ผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้สรุปประเด็นหลัก ๆ ที่ผู้เข้าร่วมระดมขึ้นมาด้วยกันเพื่อนำไปสู่ช่วงต่อไป ทั้งนี้ ส่วนมากแล้วประเด็นหลักที่ได้จากกิจกรรมจะมีความหลากหลาย เช่น การผนวกรวมสังคัมมุสลิมเข้ากับชุมชนพุทธที่อยู่มาก่อน ความขัดแย้งรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การเข้าถึงโอกาสทางหน้าที่การงานของคนเคร่งศาสนา

การดำเนินการศึกษาแบบที่สองใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) ปาตานีฟอรัมเชิญชวนตัวแทนของภาคประชาสังคมที่เป็นตัวแทนชุมชนไทยพุทธและมลายูมุสลิมและเชื้อชาติ ศาสนาอื่น ๆ ทั้งที่อาศัยอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และนอกพื้นที่แต่เป็นนักปฏิบัติการ นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนและสันติวิธีที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเรื่องกระบวนการสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 4 คนเดินทางลงพื้นที่จังหวัดที่เกิดกรณีพิพาทเรื่องการตั้งถิ่นฐาน การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม และศาสนสถานของมุสลิม อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ น่าน ขอนแก่น และนครศรีธรรมราช ร่วมกับเจ้าหน้าที่ปาตานีฟอรัม การศึกษาด้วยรูปแบบที่สองนี้มีจุดประสงค์เพื่อแสวงหาความเข้าใจและสร้างให้เกิดการสานเสวนาเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มักจะถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายอยู่เสมอเมื่อกล่าวถึงชุมชนมุสลิม การสัมภาษณ์ใช้คำถามชุดเดียวกับการศึกษารูปแบบแรก แต่มีการประมวลข้อมูลสัมภาษณ์ร่วมกันระหว่างปาตานีฟอรัมกับนักวิจัยรับเชิญ **PF**

ความเป็นอื่น แยกมุสลิม และขันติธรรมในสังคมไทย

เหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เกิดข้อถกเถียงขึ้นในสังคมไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งตั้งคำถามว่าคนต่างศาสนิกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งได้อย่างไร ในปัจจุบันความลงรอยกันของคนต่างศาสนิกถูกค้ำจุนโดยทุนทางวัฒนธรรมที่มองหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่างของกันและกัน รัฐบาลไทยได้แสดงความเป็นห่วงว่าประเทศไทยอาจจะมุ่งสู่สถานการณ์ที่เลวร้ายเหมือนในประเทศเมียนมา ประเทศซึ่งชาวพุทธชาตินิยมถือบทบาทนำในการรณรงค์ในการกำจัดกาขยายตัวของมุสลิม การเคลื่อนไหวดังกล่าวยังเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและผู้บังคับบัญชาระดับสูงของฝ่ายมั่นคงเมียนมาอันเป็นผลให้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่⁹ แม้ว่ารัฐบาลไทยจะเชื่อว่ามุสลิมไทยจะมีความรักชาติไม่น้อยไปกว่าชาวพุทธ แต่รัฐบาลก็ยังไม่สามารถทำให้ชาวพุทธเชื่อใจได้ว่าสิ่งที่พวกเขากังวลและหวาดกลัวเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง บ่อยครั้งที่รัฐพยายามที่จะเอาใจทั้งสองฝ่ายแต่สุดท้ายก็ล้มเหลวและไม่สามารถทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดพอใจได้ การแก้ปัญหาอาชญากรรมที่โรงเรียนอนุบาลปัตตานีเป็นตัวอย่งให้เห็นว่ารัฐบาลหันหลังให้ปัญหาอย่างไร จุดยืนเริ่มแรกของรัฐบาลในเรื่องนี้คือการอนุญาตให้มุสลิมสามารถใส่เครื่องแต่งกายตามข้อกำหนดของศาสนาได้โดยอ้างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นที่รู้จักกันดี แต่หลังจากที่มีเสียงเรียกร้องจากชาวพุทธในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้รัฐก็เปลี่ยนจุดยืนทันที ตามระเบียบใหม่แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในเขตธรณีสงฆ์จะเป็นผู้ตัดสินว่านักเรียนสามารถสวมเครื่องแต่งกายแบบใดได้ โดยปัจจุบันมีสถานศึกษาที่อยู่ในเขตธรณสงฆ์จำนวนหลายพันโรง

ความเป็นอื่น (otherness) เป็นส่วนหนึ่งของมุสลิมอยู่แล้วจากลักษณะสองประการได้แก่ **ประการแรก** เพราะศาสนาอิสลามสร้างเส้นแบ่งทางวัฒนธรรมชัดเจนระหว่างผู้ศรัทธาในเอกองค์อัลเลาะห์ ศาสดาและสารจากพระองค์กับผู้ที่ไม่ศรัทธาในพระองค์ ผู้ไม่ศรัทธาจะถูกนับเป็น “คนอื่น” ซึ่งมีแนวทางเป็นของตนเอง¹⁰ และสัมพันธ์กับลักษณะประการที่สองคือ แม้ว่าศาสนาอิสลามอนุวัติให้มุสลิมดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่อิสลามก็มีหลักการ

⁹ สัมภาษณ์ Muang Zarni นักวิจัยและนักกิจกรรมชาวเมียนมาที่ศึกษาปัญหาโรฮิงจา, อีสตันบลู, วันที่ 8 เมษายน 2018

¹⁰ โปรดดูเพิ่มเติมที่ ซัยยิดอานันท์, “มุสลิมศึกษา : สังคมศาสตร์ทวนกระแสและ ‘ความเป็นอื่น,’” วารสารสงขลานครินทร์ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 4, ฉ. 1 (1998): 1-10.

พื้นฐาน โดยเฉพาะเรื่องหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติซึ่งไม่สามารถประนีประนอมเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้สมบูรณ์ อีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมท้องถิ่นอาจจะถูกปรับให้สอดคล้องกับพลวัตในชีวิตของมุสลิมที่ราบเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการอิสลาม ในแง่นี้ จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมและแบบปฏิบัติสมัยนิยมซึ่งมีมาก่อนการมาของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกผสมผสานให้เข้ากับพิธีกรรมในอิสลาม ดังนั้น กล่าวได้ว่าพลวัตของสังคมมุสลิมหมายถึง การปรับใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ราบเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการปฏิบัติและหลักการ ในแง่นี้ “ความเปลี่ยนแปลงและพลวัต” ของมุสลิมจึงมีความหมายที่ต่างออกไปจากความเชื่อและศาสนาอื่น ๆ ด้วยลักษณะเช่นนี้ นักวิชาการด้านศาสนาอิสลามที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการกับปาตานีฟอรัมจำนวนหนึ่งมีความเห็นว่า มุสลิมจึงมีความเป็นอื่น มีความแตกต่างเชิงคุณภาพมาตั้งแต่สมัยศาสดามูฮัมมัด

จากเนื้อหาข้างต้น นำมาซึ่งคำถามต่อไปว่า หาก “ความแปลกหน้า” เป็นลักษณะของชุมชนมุสลิมตั้งแต่ต้น ทำไมภาวะความหวาดกลัวอิสลามเพิ่งปรากฏอาการให้เห็นในคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 มาในนี้เอง นิธิ เอียวศรีวงศ์ ในบทความเรื่อง “ความแปลกหน้าของมุสลิม” วิเคราะห์ว่า ส่วนหนึ่งมาจากความเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่เองด้วย¹¹ กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ (โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 19) ทำให้มุสลิมกับคนศาสนาอื่นอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ยากจากการสร้างเส้นพรมแดนทางศาสนาให้ชัดขึ้น ในขณะที่ศาสนาอื่น ๆ เปิดไว้สำหรับกระบวนการปรับศาสนาให้สอดคล้องกับตะวันตกแต่กระบวนการเดียวกันนี้ของศาสนาอิสลามเป็นไปทางตรงกันข้าม คือเอาคำสอนของอิสลาม (หรือที่ถือกันมาว่าเป็นคำสอนของอิสลาม) เป็นเกณฑ์ ส่วนใดของตะวันตกที่เข้ากันได้ ก็รับเข้ามา แต่ที่เข้าไม่ได้ก็ไม่รับ เช่น ผู้หญิงก็เล่นกีฬาได้ เพราะพระคัมภีร์ไม่ได้ห้าม แต่ก็ยังต้องแต่งกายรัดกุมตามคำสั่งทางศาสนาอยู่นั่นเอง นิธิ สรุปว่า “ในชีวิตของมุสลิมตามอุดมคติ มิติทางฆราวาสวิสัยต้องเป็นรองมิติทางศาสนาอยู่เสมอ”¹² ในแง่นี้ อาจกล่าวได้ว่า ความไม่ยืดหยุ่นในเรื่องหลักการศรัทธา

¹¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “นิธิ เอียวศรีวงศ์ : ความแปลกหน้าของมุสลิม (จบ),” มติชนสุดสัปดาห์, 13 ตุลาคม 2017, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2018, https://www.matichonweekly.com/column/article_58920..

¹² เพิ่งอ้าง

และข้อปฏิบัติบางประการของมุสลิมต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ของโลก อาจมิใช่ประเด็นปัญหาเท่ากับความไม่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและบางส่วนไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สม่าเสมอ (การเปลี่ยนไปตามกระแสในระดับเท่า ๆ กัน) การไม่ยอมรับระดับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายนำไปสู่การสร้างภาพพจน์อีกแบบคือ มุสลิมเป็นเนื้อเดียวกันทั่วโลกและไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

ปาตานี ฟอรัมตั้งข้อสังเกตจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการว่า ความเป็นอื่นหรือความแตกต่างของสังคมมุสลิมในไทยอาจเป็นประเด็นที่พอยอมรับกันได้มากกว่าสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สม่าเสมอซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้าร่วมชาวพุทธแสดงความเห็นที่น่าสนใจคือ มุสลิมมีด้านบวก มีหลักปฏิบัติที่น่าชื่นชม “มุสลิมปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้คนต่างศาสนารู้สึกอึดอัดกับวิถีปฏิบัติของคนมุสลิมที่จริงจัง ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องแตกต่าง ปฏิบัติไม่เหมือนคนอื่น และมีข้อห้ามมากมาย อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความเห็นว่าสื่อเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดกระแสการหวาดกลัวอิสลาม (Islamophobia)” เสียมากกว่า ส่วนในด้านของชุมชนมุสลิมเองก็มีสถานะของผู้รับมือกับการเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่เช่นเดียวกับชุมชนศาสนาอื่น ๆ มุสลิมไทยได้รับอิทธิพลการตอบสนองต่อความสมัยใหม่โดยการกลับไปสู่รากฐานของศาสนาอิสลามมากขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงในโลกมุสลิมช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลให้มุสลิมไทยแสดงออกในด้านความเชื่อทางศาสนามากยิ่งขึ้นเช่นกัน

นอกจากความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว ในบริบทของไทยความเป็นอื่นอาจมิได้ถูกนิยามจากศาสนาเท่านั้น แต่ความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมยังถูกนิยามด้วย “ความเป็นไทย” ด้วย

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดโดยปาตานี ฟอรัม ทั้ง 4 ภูมิภาค คนไทยมุสลิมมีความรู้สึกเป็นเพื่อนร่วมชาติและมีความภูมิใจกับความเป็นไทยเทียบเท่ากับชาวพุทธ อย่างไรก็ตาม ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกถูกทำให้เป็นอื่นและเลือกปฏิบัติมากขึ้นโดยเพื่อนร่วมชาติ ในสังคมไทย คำว่า “แขก” ซึ่งหมายถึง “ผู้มาเยี่ยมเยือน” หรือ “คนนอก” ถูกนำมาใช้โดยอัตโนมัติกับประชากรมุสลิมในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว¹³ และทำให้มุสลิมไทยมีความรู้สึกถูกเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงในเมืองใหญ่ ๆ ทั่วโลก เช่น ความขัดแย้งในตะวันออกกลางและการแบ่งแยกดินแดนในอัฟกานิสถานและปากีสถาน นอกจากนี้ คำว่า “แขก” ซึ่งหมายรวมทั้งมุสลิมเชื้อสายไทยในปัจจุบันยังถูกนำมาใช้เชื่อมโยงกับการรณรงค์ต่อต้านมุสลิมในประเทศเพื่อนบ้านอย่างเมียนมาอีกด้วย ทศนคติต่อเชื้อชาติเช่นนี้เกิดจาก

¹³ Virginie Andre, “Thai Cyber-Actors: Evidence of an Islamophobic Effect,” in *Fear of Muslims?, Boundaries of Religious Freedom: Regulating Religion in Diverse Societies* (Springer, Cham, 2016), 115–18.

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทยที่เรียกว่า “ความเป็นไทย” (thainess) ซึ่งมีความหมายผูกโยงกับความเป็นพุทธศาสนิกชน พุทธอีกอย่างหนึ่งก็คือ คนไทยที่มีความผูกโยงกับศาสนาอิสลามจะกลายเป็น “แขก” โดยอัตโนมัติ ในแง่นี้ คนจำนวนไม่น้อยเข้าใจว่ามุสลิมไทยจะไม่มีความเป็นไทยเท่ากับคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ

ความเห็นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดโดยปาตานี ฟอรัมทั้ง 4 ภูมิภาคพบว่า มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนกระแสหลักในประเทศว่าเป็นตัวกระตุ้นความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามให้ตึงเครียดมากขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมที่ให้ความเห็นส่วนใหญ่มิได้มุ่งโจมตีไปที่การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนแขนงใดแขนงหนึ่ง หรือสำนักใดสำนักหนึ่งเท่านั้น หากแต่พวกเขาอธิบายถึงปัญหาระดับโครงสร้างการสื่อสารมวลชนในประเทศไทยว่าการสร้างภาพพจน์ความเป็นอื่นของมุสลิมในด้านหนึ่งมาจากโครงสร้างทางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและขาดความอดทนอดกลั้นต่อการเสนอภาพพจน์ที่ต่างออกไปจากที่รัฐสร้างขึ้น ดังจะเห็นว่า ไม่ว่าในสมัยใด ไม่มีการรายงานข่าวเชิงวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการสร้างและทำให้ความเป็นไทยเข้มข้นขึ้นเลย นอกจากนี้ ภายใต้ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่เคยเต็มใบของไทย การที่สื่อมวลชนทางเลือกจะออกมาเป็นกระบอกเสียงนำการวิพากษ์วิจารณ์ชาตินิยมไทยเป็นเรื่องทำได้ยากเพราะสุ่มเสี่ยงว่าจะถูกข่มขู่คุกคามจากหน่วยงานด้านความมั่นคง ผลลัพธ์ก็คือ ในที่สุดแล้วทั้งชาวไทยมุสลิมและไทยพุทธต่างมองไม่เห็นลักษณะความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ (ศาสนาและเชื้อชาติ) และทำให้ได้ข้อสรุปง่าย ๆ ว่าความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสงครามระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังเป็นเรื่องยากที่จะแทนที่ได้ด้วยความคิดชุดอื่น

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า “ความเป็นอื่น” ของชุมชนมุสลิมในประเทศไทยเป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่แล้ว มีอยู่แล้วมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ หากแต่สิ่งที่เป็ปัญหาจากฐานและเป็นเนื้อดินให้แก่การเติบโตของอกงามของความรู้สึกหวาดกลัวอิสลามคือ ช่องว่างในการทำความเข้าใจแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเป็นอื่นที่เป็นปกติของศาสนาอิสลามทำให้ระดับการยอมรับชุมชนผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่ในระดับที่ยอมรับกันได้และทนกันได้บนฐานความแตกต่างจากสิ่งกายภาพที่สังเกตได้ เช่น การคลุมศีรษะของสตรีมุสลิม หากแต่สิ่งเหล่านั้นมิใช่ฐานความรู้และความเข้าใจความเป็นอื่น เพราะฉะนั้น การยอมรับความเป็นอื่นในเชิงคุณภาพและเชิงเนื้อหาสาระจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าการสร้างความเป็นไทยแท้ขึ้นมาซึ่งโอบรัดผู้คนในค่านิยมแคบ ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ โครงสร้างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการพัฒนาประชาธิปไตยก็เป็นรากฐานเดิมที่ทำให้ความหวาดกลัวอิสลามเจริญเติบโตขึ้นมากในสังคมไทยได้ PF

สัญญาณความหวาดกลัว
อิสลามในสังคมไทย

7

เรื่องเล่า

หน้าตาความหวาดกลัว
อิสลามในสังคมไทย

เรื่องเล่า 1
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดน่าน

เรื่องเล่า 2
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดขอนแก่น

เรื่องเล่า 3
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดนครศรีธรรมราช

เรื่องเล่า 4
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เรื่องเล่า 5
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดสงขลา

เรื่องเล่า 6
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดอุดรธานี

เรื่องเล่า 7
เวทีปาตานี ฟอรัม จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่เกษตรและ
พื้นที่นอกกรรมสิทธิ์

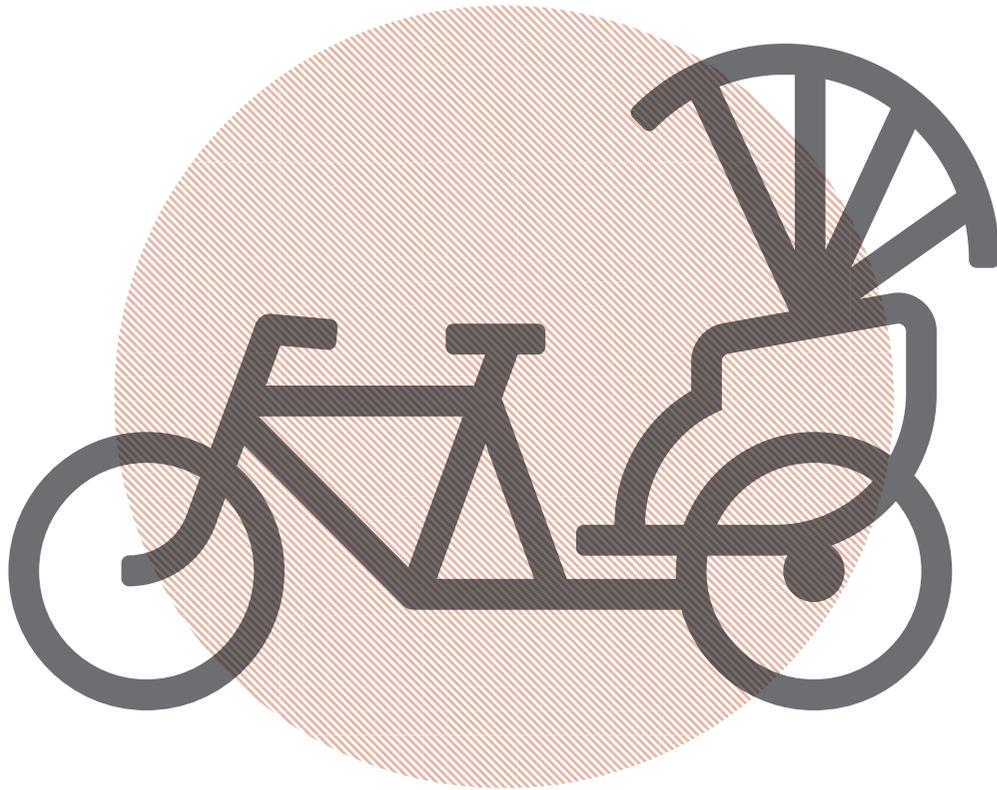
เรื่องเล่า

1

เขตปัตตานี พร้อม
จังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน

กล่าวกันว่าจังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่ต้องตั้งใจไป มันไม่มีเส้นทางหลักจากกรุงเทพฯ พุ่งตรงขึ้นไปหาเหมือนเชียงใหม่ ในช่วงไม่เกิน 1 ทศวรรษ จังหวัดชายแดนติดกับชายะบุรีของประเทศลาวแห่งนี้ค่อย ๆ พัฒนาวិถีการท่องเที่ยว สร้างและผูกเรื่องราวของตน ดึงดูดนักเดินทางที่ต้องการสัมผัสความเป็นน่าน วัดพระธาตุแช่แห้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมือง จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ หอศิลป์ริมน่าน ฯลฯ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ใคร ๆ อยากไปเยือน

จะผูกและสร้างเรื่องราวได้ อัตลักษณ์ย่อมจำเป็น มันคือตัวบ่งบอกความเป็นน่าน คำถามคือความเป็นน่านผูกโยงกับอัตลักษณ์ใด อาจมีมากกว่าหนึ่ง ทว่า อัตลักษณ์ที่ดูจะมีพลังและอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนน่านอยู่ไม่น้อยย่อมเลี่ยงไม่พ้นพุทธศาสนา

ชาวน่านคนหนึ่งบอกเล่าความคิดของตนว่า แต่ไหนแต่ไร น่านไม่เคยมีแหล่งอบายมุขเวลานี้เหลือเพียงความทรงจำ แหล่งอบายมุขเริ่มผุดขึ้นตามอำเภอชายแดน มันกัดกร่อนความรู้สึกของเขาต่อความเป็นน่านที่กำลังสูญเสียบ่อยหน้าต่อตา ซ้ำเติมด้วยการพยายามก่อสร้างมัสยิดในอำเภอภูเพียง สิ่งนี้เกินจะทนรับได้จนกระทั่งแปรเปลี่ยนเป็นปรากฏการณ์ต่อต้านการก่อสร้างมัสยิดของคนน่านขึ้นมาในที่สุด

อัตลักษณ์ที่ถูกสร้าง

ชาวพุทธและชาวมุสลิมในจังหวัดน่านไม่เคยมีการกระทบกระทั่งใหญ่โต ชาวพุทธที่มีจำนวนมากกว่ายีนคืออยู่ร่วมกับชาวมุสลิมส่วนน้อย แต่สิ่งเดียวที่ชาวพุทธน่านมีอาจประนีประนอมคือการสร้างมัสยิด เมืองน่านจะต้องไม่มีมัสยิด

ทำไม?

ข้อสันนิษฐานหนึ่งคือ สำเนักรัก-รักษาน่านหนักแน่นและเข้มแข็ง มันผูกพันแน่นแฟ้นกับวิถีความเป็นพุทธ น่านของแท้และดั้งเดิมไม่มีที่ทางให้วิถีของศาสนาอื่นนอกจากศาสนาพุทธ คนนอกจะมองว่าเป็นการประกอบสร้างมาคาดคิดหรือไม่สำคัญ คนในเชื่อเต็มหัวใจไปแล้วยังไม่นับเรื่องราวทางการเมืองแต่หันหลังเช่นการที่คนน่านส่วนหนึ่งคือผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในอดีต ทำให้พวกเขาหวาดหวั่นความเปลี่ยนแปลงที่จะเข้ามาทำลายอดีต

พวกเขาหวาดกลัวความเป็นอื่น ความเป็นอื่นที่น่ากลัวที่สุดที่จะเข้ามาแทรกซึมในพื้นที่ และทำลายวิถีพุทธคือชาวมุสลิม แม้จะมีชาวมุสลิมเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินในจังหวัดน่าน มากกว่า 30 ปี เป็นข้าราชการ เกษตรกร หรือพ่อค้าแม่ขาย ชาวมุสลิมกระจัดกระจายไปตาม ตำบลและอำเภอต่าง ๆ ประมาณ 30 กว่าคน บ้างก็กินตองอยู่กับชาวพุทธในท้องถิ่น แต่พวกเขาคงอยู่ยังไม่นานพอที่คนน่านจะยอมรับอย่างสนิทใจ เรื่องราวทำนองนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในพื้นที่จังหวัดยะลา เมื่อครั้งอดีต คนจากนครศรีธรรมราชที่มีภาษาพูดแตกต่างจากคนท้องถิ่นโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานรุ่นแรก การต่อต้านและความกังวลของคนท้องถิ่นต้องมีเป็นธรรมดา แต่เวลาก็ช่วยเยียวยาและถักทอความสัมพันธ์ระหว่างกัน

มันยังไม่เกิดขึ้นที่น่าน

น่านไม่เคยมีชาวมุสลิมดั้งเดิมอาศัยอยู่มาก่อน ผิดกับแพร่หรือแม่ฮ่องสอนที่ชาวมุสลิมเป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม เรียกว่าร่วมกันสร้างชาติสร้างบ้านเมืองและร่วมชะตากรรมกันมาอย่างยาวนานนับร้อยปี จนมีทั้งมัสยิดและโรงเรียนสอนศาสนา ขณะที่ชาวมุสลิมในจังหวัดน่านส่วนใหญ่อพยพมาจากที่อื่น เช่น สตุลและนราธิวาส ระยะเวลา 30 กว่าปีแล้วยังสิ้นเกินกว่าชาวพุทธในจังหวัดน่านจะรู้สึกผูกพันและมีชะตากรรมร่วมกันกับชาวมุสลิม

นอกจากนี้ ความกินแหนงแคลงใจยังเกิดจากการที่ชาวมุสลิมในพื้นที่เองก็ไม่ได้บอกกล่าวชาวพุทธในพื้นที่ถึงการสร้างมัสยิด คิดจะสร้างก็สร้าง ถมทับให้การต่อต้านการก่อสร้างมัสยิดยิ่งซับซ้อนขึ้นไปอีก ทันทที่มีมัสยิดโยกกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมีการเล่าว่า มีคนในพื้นที่ที่จะสร้างมัสยิดต้องจบชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบหลายคน ไม่ว่าจะเป็นทหารหรือคนที่เดินทางไปทำงาน ความสูญเสียดังกล่าวก่อตัวเป็นอคติที่มีต่อชาวมุสลิมในหัวจิตหัวใจบรรดาญาติพี่น้องของผู้จากไปในหมู่บ้าน

เชื้อไฟ

ชาวน่านดั้งเดิมคนหนึ่งให้ข้อมูลว่า พระ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ หรือคนจังหวัดน่านที่เคยลงไปทำงานในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่เคยประสบเหตุการณ์ด้วยตนเอง คนเหล่านี้นำประสบการณ์กลับมาถ่ายทอดเป็นเรื่องเล่าเพาะปมความรู้สึกลัวหวาดกลัวให้แก่คนในพื้นที่ นานวันเข้า เรื่องเล่าที่ถูกผลิตซ้ำไปซ้ำมาก็ไม่ผิดอะไรกับการยุยงปลุกปั่นให้เกิดความหวาดกลัวกังวลใจ เลยเกิดถึงขั้นว่าที่ใดมีมัสยิด มีชาวมุสลิมรวมตัวกัน ที่นั้นจะต้องมีความวุ่นวายตามมา มัสยิดยังจะทำให้ชาวมุสลิมจากพื้นที่อื่น ๆ หลังไหลเข้ามามากขึ้น เสมือนการชักศึกเข้าบ้าน

เรื่องเล่าข้างต้นชวนตั้งคำถามอยู่เหมือนกันว่า กลุ่มคนที่นำเรื่องเล่ามาถ่ายทอดสู่คนในพื้นที่คือคนจังหวัดน่านที่เคยลงไปปฏิบัติงานชายแดนใต้จริงหรือไม่? คนกลุ่มนี้ที่ว่าเคยไป

ปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนใต้ได้รับกระบวนการขัดเกลาแบบไหน? หรือได้พบเจออะไรขณะปฏิบัติหน้าที่? จึงได้กลับมาส่งต่ออคติให้กับคนในพื้นที่รู้สึกกังวลและหวาดกลัว

เป็นไปได้ว่ามูลเหตุแห่งการสร้างความหวาดกลัวและความเกลียดชัง คือการรับรู้ข่าวสาร ความรุนแรงและการก่อการร้ายที่ถูกสร้างผ่านสื่อว่าชาวมุสลิมคือผู้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่เหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 ในสหรัฐอเมริกา ความโหดเหี้ยมของกลุ่มไอซิส (ISIS) หรือความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อ เหล่านี้คอยเติมเชื้อไฟความเข้าใจผิดจนก่อให้เกิดความเกลียดชังอย่างรวดเร็ว ทั้งยังมีการพยายามใส่ข้อมูลข่าวสารด้านลบเพียงด้านเดียวลงมายังจังหวัดน่านอย่างหนัก ผู้รับสารเองก็ขาดการรับรู้ขาดประสบการณ์จริง ๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และขาดการแสวงหาข้อเท็จจริง มันเป็ความหวาดกลัวแบบไร้เหตุผลรองรับ จนในที่สุด ภาพของมุสลิมก็กลายเป็น “ศัตรู” ของพุทธศาสนาได้ไม่ยาก และนำไปสู่การต่อต้านการสร้างมัสยิดในทุกรูปแบบ

ก่อนหน้านั้น

คำบอกเล่าของชาวมุสลิมในพื้นที่นั้นต่างออกไป

ก่อนเริ่มก่อสร้างมัสยิดมีการบอกกล่าวกับชาวพุทธในพื้นที่มาโดยตลอดและไม่มีใครออกมาคัดค้าน แต่พอเริ่มดำเนินการก่อสร้าง กระแสการต่อต้านก็ปรากฏ ทั้งน่าตกใจและแปลกใจ หลังจากนั้นความตึงเครียดก่อตัวขึ้นเป็นระลอก ไม่ว่าจะทางฝั่งชาวมุสลิมจะพยายามจัดเวทีสร้างความเข้าใจ มีการประสานไปยังหน่วยงานระดับจังหวัดอย่างไรก็ไม่สามารถคลี่คลายเหตุการณ์ได้ ชาวมุสลิมบางคนถึงกับบอกว่าถูกหน่วยงานความมั่นคงและกลุ่มคนแปลกหน้าติดตาม จนรู้สึกกดดัน กลัว และไม่ปลอดภัย

เพราะจำนวนที่น้อยทำให้ชาวมุสลิมในจังหวัดน่านยังไม่มีมัสยิดสำหรับรวมตัวและประกอบศาสนกิจ โดยเฉพาะการละหมาดวันศุกร์ซึ่งเป็นศาสนกิจที่มีความจำเป็นและชาวมุสลิมทุกคนที่บรรลุนิติภาวะไม่อาจละเว้นได้ หลายปีที่ผ่านมา พวกเขาใช้วิธีเดินทางไปยังมัสยิดในจังหวัดแพร่เพื่อละหมาดวันศุกร์ ด้วยระยะทางไป-กลับกว่า 400 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางไม่ต่ำกว่า 4 ชั่วโมง มัสยิดในจังหวัดน่านจึงมีความจำเป็นสำหรับชาวมุสลิมน่าน นอกจากจะใช้เพื่อการพบปะและประกอบศาสนกิจแล้ว ยังจะใช้เป็นสถานที่ศึกษาหลัก การศาสนาด้วย

อีกเหตุผลหนึ่งที่ชาวมุสลิมน่านหยิบยกขึ้นมาคือ จังหวัดน่านมีชายแดนติดกับประเทศลาว การมีมัสยิดจะช่วยให้สามารถรองรับชาวมุสลิมจากประเทศเพื่อนบ้านและช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่จังหวัด ในที่สุด พวกเขาสามารถรวบรวมเงินจำนวนหนึ่งเพื่อจัดซื้อที่ดิน กระทั่งได้ที่ดินของสมาชิกในกลุ่มมุสลิมด้วยตนเอง

“หลังจากคนในพื้นที่ทราบว่าจะมีการสร้างมัสยิด ก็เกิดกระแสข่าวต่าง ๆ ทั้งด้านที่ดีและไม่ดีเกี่ยวกับการสร้างมัสยิด มีหลายกระแสข่าวที่ออกไปสร้างความสับสนและกังวลใจให้กับคนในพื้นที่ เมื่อก่อนอยู่กับเพื่อนไทยพุทธได้ปกติ เข้าบ้านไหน ได้กินข้าวทุกบ้าน แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นก็ไม่เหมือนเดิม” ชาวมุสลิมคนหนึ่งในพื้นที่บอกเล่าสิ่งที่เกิดขึ้น

รอยแตกร้าวบนความสัมพันธ์พุทธ-มุสลิมส่งความตึงเครียดออกไปท่ามกลางหมู่ชาวมุสลิมในพื้นที่ด้วยตนเอง มันทำให้พวกเขาไม่สามารถรวมตัวกันได้เช่นแต่ก่อน บางคนแยกตัวออกห่าง หลีกเลี่ยงการพบปะพูดคุยระหว่างกัน

ถึงจะเผชิญอุปสรรค ชาวมุสลิมในพื้นที่ยังคงมีหวัง พวกเขาพยายามพูดคุยสร้างความเข้าใจกับพี่น้องไทยพุทธ แม้จะยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีหน่วยงานองค์กรมุสลิมและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องพยายามช่วยหาทางออก แต่กลับกลายเป็นการให้ความหวังที่เลือนลอย ชำร่วยสำนักข่าวบางแห่ง เมื่อเข้าไปสัมภาษณ์และได้ข้อมูลจากพวกเขาแล้ว กลับนำเสนอข่าวที่ไม่ส่งผลดีในการแก้ไขปัญหา เป็นเหตุให้พวกเขาไม่อยากปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากนัก

ปลุกปั้น

“มีการพยายามสร้างศูนย์กลางกลไกทางศาสนา สร้างตัวองค์กรศาสนา หรือหลักการให้เพี้ยนไปจากหลักการดั้งเดิมของศาสนา เช่น มีการอ้างว่าทศวรรษผู้พิทักษ์ในนามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อพยายามอธิบายว่าต้องปกป้องศาสนา แต่ในขณะเดียวกันหลักศาสนาพุทธดั้งเดิมไม่เคยสอนให้ขับไล่หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น กลุ่มชาวบ้านที่ขาดองค์ความรู้เหล่านี้ก็จะคล้อยตาม ซึ่งทั้งหมดอยู่บนอคติและเหยียดกลุ่มอื่น รวมทั้งมีกลุ่มผลประโยชน์จากการก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นนายหน้า ผู้รับเหมา ผู้ประสานงาน การจัดตั้งคณะกรรมการอิสลามภายในจังหวัด และการเมืองเสื่อสี่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย”

ไม่ใช่คนน่านทุกคนคัดค้านการก่อสร้างมัสยิด ประโยคข้างบนเป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการคัดค้าน เขาชี้ให้เห็นว่าการคัดค้านดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการเมืองเรื่องการเสียผลประโยชน์ของหลายฝ่าย

เขาอธิบายต่อว่า ช่วงแรกยังไม่มีกระแสต่อต้านการสร้างมัสยิด ชาวพุทธและชาวมุสลิมยังคงไปมาหาสู่กันตามปกติ แต่หลังจากทราบข่าวการก่อสร้างมัสยิดก็เริ่มปรากฏกลุ่มคนที่อ้างความเป็นเมืองพุทธของจังหวัดน่านและกลัวจะสูญเสียมันไปให้แก่ศาสนาอิสลามและ

■ (บน ล่าง)ชาวพุทธเมืองน่านมาตามนัด รวมตัววัดพระธาตุแช่แห้งนับพัน ก่อนเดินขบวนถือป้ายต่อต้านการก่อสร้างมัสยิด ยื่นคำขาดผู้ว่าฯ สั่งหยุดก่อสร้าง วันจันทร์ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๐๑๕ ณ เมืองน่าน ชูไม้ฟิ่งมีประต้วงหนักขึ้นอีกแน่

■ กองบรรณาธิการ.(2015). คนน่านรวมตัวต้านสร้างมัสยิด. วันเสาร์ 4 สิงหาคม 2018, สำนักข่าวเดอะพับลิก <http://www.publicpostonline.net/1466>

ชาวมุสลิม ทั้งยังสร้างความวิตกกังวลด้วยว่าหากมีมัสยิดจะเกิดการรวมตัวและการขยายตัวของชาวมุสลิมในจังหวัดน่านเพิ่มมากขึ้น สิ่งนี้สะท้อนแนวคิดที่ว่าเมื่อใดที่มีการรวมตัว มีการจัดตั้งชุมชน ก็จะมีการอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามมา เกิดเป็นสังคมใหม่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งในที่นี้คือความเป็นมุสลิมที่แตกต่างจากความเป็นพุทธ

ความหวาดวิตกเตลิดไกลถึงขั้นว่า ชาวมุสลิมที่จะอพยพโยกย้ายเข้ามาคือคนจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วคนกลุ่มนี้จะทวีจำนวนมากขึ้นจนยึดครองพื้นที่ นากฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ กลบฝังอัตลักษณ์ความเป็นพุทธให้สูญหาย มีความเชื่อแบบเหมารวมว่าที่ไหนมีมุสลิมที่นั่นย่อมมีความรุนแรงเช่นที่กำลังเกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เห็นอยู่ทันที

ทุกครั้งที่ตัวแทนชาวมุสลิมพยายามจะเข้าพบผู้บริหารของทางจังหวัดเพื่อชี้แจงและแสดงความบริสุทธิ์ใจ ชาวการเมืองเข้าพบเป็นต้องรีบไหลออกไปถึงหมู่กลุ่มต่อต้านทุกครั้ง ติดตามมาด้วยกิจกรรมไฮปาร์คระหว่างการเข้าพบทุกครั้ง

ในที่สุด ชาวบ้านรวมตัวกัน จัดประชุม และยื่นหนังสือถึงนายอำเภอ ยืนยันชัดเจนว่าจะต้องย้ายสถานที่ก่อสร้างมัสยิดออกไป ซึ่งปากฝั่งชาวมุสลิมก็ให้ความเคารพต่อการตัดสินใจย้ายออกไปยังที่ดินแปลงใหม่ แต่ก็ยังอยู่ในอำเภอภูเพียงเช่นเดิม

ถึงแม้ “ความเป็นอื่น” จะถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์เชิงอำนาจกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น คว้าใช้ “ความเป็นเรา” สร้างมวลชนในการต่อต้าน ส่งทอดแนวคิดไปยังประชาชนและพระสงฆ์กลุ่มอื่น ๆ กระนั้นก็ตาม แผ่นดินน่านยังมีกลุ่มชาวไทยพุทธและกลุ่มพระสงฆ์ในท้องถิ่นที่เชื่อว่าความแตกต่างหลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้ ชาวมุสลิมควรได้รับสิทธิในการก่อสร้างมัสยิดเพื่อใช้ประกอบศาสนกิจเช่นเดียวกับศาสนิกอื่นในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย ส่วนการต่อต้านที่เกิดขึ้นล้วนไม่เป็นประโยชน์กับใคร รังแต่จะสร้างความคับข้องใจระหว่างกัน

แปลกแยกและแปลกปลอม

วันเวลา 30 กว่าปีที่ชาวมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวน่าน มันอาจไม่เนิ่นนานชนิดร่วมสร้างบ้านแปงเมืองหรือร่วมชะตากรรมกันก็จริง แต่มันก็ไม่ค่อยที่จะผูกสัมพันธ์ระหว่างศาสนิก ด้านหนึ่งชาวพุทธในพื้นที่อาจถูกปลุกปั่นด้วยเรื่องเล่าและข้อมูลเท็จบ้างจริงบ้าง หากหันกลับมามองชาวมุสลิมในพื้นที่ละก็ กว่า 3 ทศวรรษ พวกเขาकिनอยู่อย่างไร ทำไมความสัมพันธ์กับชาวพุทธจึงไม่เหนียวแน่นพอรับแรงเสียดทานจากการปลุกปั่น

ในสายตาของพุทธศาสนิกชนบางคน ความเป็นชนกลุ่มน้อยทางศาสนาและการอยู่กันอย่างกระจัดกระจายของชาวมุสลิมในจังหวัดน่าน สิ่งนี้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

ชาวมุสลิมและคนท้องถิ่นดั้งเดิมเกิดขึ้นอย่างจำกัด

อีกทั้งการพยายามอยู่ในพื้นที่ปลอดภัย (comfort zone) ของชาวมุสลิมเอง เพื่อจะรักษาการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามหลักการศาสนาที่เชื่อมั่นว่าควรจะเป็น กลับยิ่งสร้างระยะห่างในความรู้สึกของคนท้องถิ่น คิดไปว่าชาวมุสลิมมีความเคร่งครัดในศาสนาอย่างมาก ทำให้รู้สึกกังวลและไม่สบายใจ จนคนท้องถิ่นกล่าวถึงชาวมุสลิมโดยที่พวกเขาไม่รู้ตัวว่า

“มุสลิมมีความเป็นตัวตนที่สูงมาก เขาไม่คบหากับเราหรอก วัตรปฏิบัติบางอย่างที่ไม่ผ่อนคลายเป็นพวกนั้นเคร่ง มันบ้าไปแล้ว สุดโต่ง อะไรแบบนี้”

ชาวมุสลิมจึงกลายเป็นสิ่งแปลกแยกและแปลกปลอมในสายตาชาวน่าน

คำถามคือชาวมุสลิมจะกล้าทบทวนตนเองหรือไม่ เมื่อชาวมุสลิมต้องอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมอื่นและไม่สามารถจัดการตนเองได้ พวกเขาก็มักปฏิบัติตนในลักษณะที่ปกป้องตนเองไว้ก่อน หลายครั้งที่ชาวมุสลิมอธิบายความเป็นตัวตนที่สูงส่งเกินไป อดอ้างว่าศาสนาของตนสูงส่งและดีกว่าศาสนาอื่น และบางครั้งยังอธิบายแบบผิด ๆ ถูก ๆ จนก่อความรู้สึกไม่เป็นมิตรกับศาสนิกอื่น

คงพอจะกล่าวได้ว่า ชาวมุสลิมอย่างน้อยก็ในพื้นที่จังหวัดน่านยังขาดทักษะในการปฏิบัติตนต่อคนต่างวัฒนธรรม เหนืออื่นใด พวกเขาขาดทักษะในการอธิบายให้ต่างศาสนิกเข้าใจความเป็นมุสลิม และเมื่อก่อวิวาทะขึ้นบนความขาดทักษะเช่นนี้ก็ยิ่งปะทุเป็นความไม่ลงรอยการสร้างบทสนทนาที่เป็นมิตรจึงไม่อาจเริ่มต้น

เยียวยาความสัมพันธ์

พูดออกมาอย่างนี้ ใ้รู้ว่าอะไรทางเยียวยาความสัมพันธ์ จากบทเรียนของจังหวัดน่าน คนต่างศาสนิกอาจต้องเริ่มจาก

1. เรียนรู้ระหว่างวงในหรือผู้ที่เคร่งครัด พัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัย หากหนทางขยายความรู้ที่ถูกต้องของทุกศาสนาไปสู่ทุกกลุ่มคนให้สามารถเรียนรู้ข้ามศาสนากันได้ สร้างพื้นที่สนทนาเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจระหว่างกัน สำคัญที่สุดคือเมื่อคนระดับผู้นำเข้าใจกันแล้ว หากเกิดความบาดหมางระหว่างศาสนาขึ้น ก็จะสามารถอธิบายประเด็นต่าง ๆ แทนกันได้ได้อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย

2. กลุ่มองค์กรทางศาสนา วัด มัสยิด และอื่น ๆ ควรดำเนินการตามหลักการที่ถูกตั้งของศาสนาของตน บ่อยครั้งที่คนต่างศาสนิกพูดคุยกันมักหลงเอยด้วยการนำเสนออัตลักษณ์ทางศาสนาของตน ละเลยที่จะเรียนรู้ข้อจำกัดของอีกฝ่าย และนี่คือสิ่งที่เกิดขึ้น เมื่อชาวพุทธและชาวมุสลิมในพื้นที่ต่างก็ไม่รู้ข้อจำกัดอันเกิดจากคำสอนของแต่ละฝ่าย ซ้ำร้ายยังไม่พยายามเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

3. มีข้อชวนคิดว่า เหตุใดต้องสร้างมัสยิดเป็นรูปทรงโดมตามสถาปัตยกรรมแบบอาหรับ ทั้งที่ไม่มีตัวบทใด ๆ ในคัมภีร์ระบุไว้ อย่างไรก็ตามประเทศจีนมัสยิดหลายแห่งไม่ได้มีสถาปัตยกรรมแบบอาหรับ แต่เป็นสถาปัตยกรรมแบบจีนพื้นถิ่น ซึ่งดูกลมกลืนและไม่แปลกแยกกับบริบทในท้องถิ่นนั้น ๆ

4. ชาวไทยพุทธรู้สึกว่าคุณเลือกปฏิบัติจากหน่วยงานรัฐ เช่น เมื่อชาวมุสลิมคุยกันในห้องคณะกรรมการแล้วเสนอหน่วยงานรัฐว่าต้องการสร้างมัสยิดก็ได้รับอนุญาตให้สร้าง ขณะที่ชาวไทยพุทธต้องการสร้างวัด แต่รัฐกลับไม่อนุญาต ประเด็นลักษณะนี้ย่อมสร้างความรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมที่พร้อมจะถูกกักขวยเป็นเชื้อไฟ ซึ่งรัฐจะต้องอธิบายและชาวมุสลิมเองก็ควรให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการ

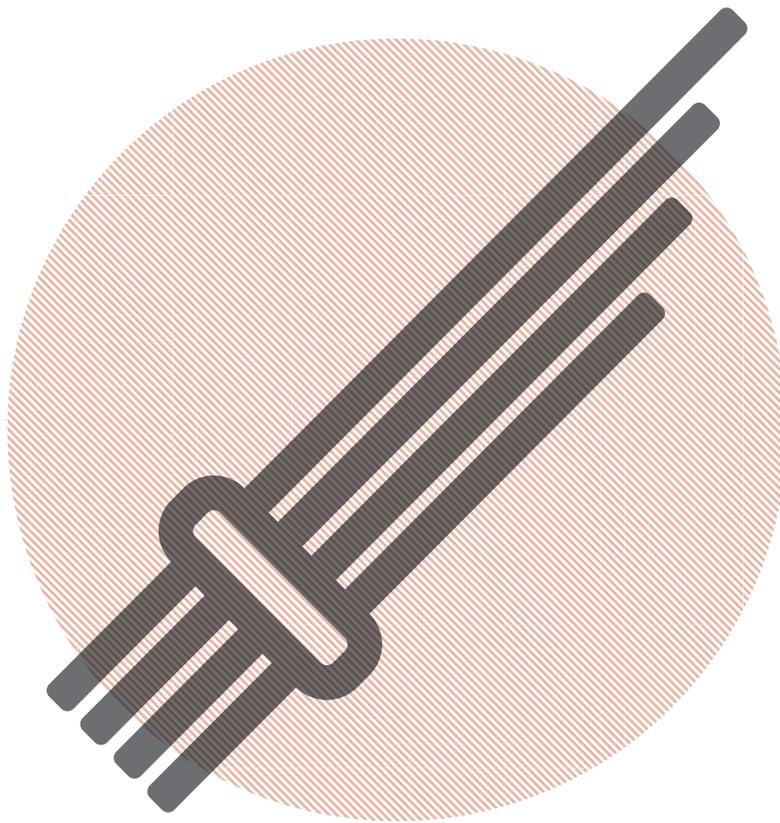
5. กรณีการใช้เครื่องเสียงเวลาอาซานหรือเสียงเรียกให้ประกอบพิธีละหมาด ควรใช้เครื่องเสียงตามความเหมาะสมไม่ให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ศาสนิกอื่นโดยไม่จำเป็น **PF**

เรื่องเล่า

2

เวทีปัตานี ฟอรัม
จังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น

“หลวงพี่กลัวไหม?”

“แล้วโยมคิดว่าหลวงพี่กลัวไหมล่ะ?”

“หลวงพี่กลัวไหม?”

“แล้วโยมคิดว่าหลวงพี่กลัวไหมล่ะ?”

การตอบคำถามด้วยคำถามสี่อะไรได้หลายอย่าง ยิ่งเมื่อรู้ว่าหลวงพี่จากวัดป่าแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นรูปนี้เคยจำพรรษาอยู่ในวัดที่อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา ยาวนานถึง 5 พรรษา มันยาวนานพอที่นักบวชนอกศาสนาอิสลามคนหนึ่งจะชิมซับ รั้ว รัง และพบเจอประสบการณ์ต่าง ๆ นานา ตกผลึกเป็นเหตุการณ์หรือภาพจำที่มีต่อชาวมุสลิม

“ใจไร้เดียงสา” หรือ “อิสลามฆ่าคน” คือคำที่หลวงพี่ใช้ ภาพเหตุการณ์ใจไร้เดียงสา 3 นาย ขณะที่หลวงพี่กำลังเคลื่อนออกจากด่านตรวจติดตามแบบไม่รู้ลืม มันไม่สำคัญว่าภาพจำนี้คนอื่นจะมองว่าเป็นอคติหรือไม่ เพราะสำหรับหลวงพี่รูปนี้เป็นรอยประทับที่ใคร ๆ ยากจะลบเลือน

สิ่งที่ได้ยินจากสื่อและสิ่งที่เห็นด้วยตา ด้วยเนื้อ ด้วยหูของตน ชีวิตชาวพุทธต้องอยู่อย่างหวาดกลัวในฐานะประชากรกลุ่มน้อย เหล่านี้ผสมผสานรวมกัน ตอกย้ำความเชื่อที่หลวงพี่รูปนี้มีอยู่ก่อนแล้ว ทั้งต่อสถานการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ต่อศาสนาอิสลาม และต่อชาวมุสลิม

ผลิตซ้ำความกลัว

ในทางกฎหมาย ประเทศไทยไม่ได้ระบุให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติดังที่พระสงฆ์และประชาชนจำนวนหนึ่งพยายามเรียกร้อง ทว่า ในทางปฏิบัติ พุทธศาสนากลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ความเป็นชาติและความเป็นไทย ผ่านเส้นทางประวัติศาสตร์

การสร้างรัฐชาติ การวาดภาพรัฐไทยกับศาสนาพุทธแยกจากกันเป็นเรื่องเหนือจินตนาการ ความรุนแรงที่พุ่งตรงมายังสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาอย่างการสังหารพระสงฆ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ อาจไม่ต่างอะไรกับการพุ่งตรงไปยังใจกลางความรู้สึกของความเป็นชาติของชาวไทยพุทธจำนวนมาก

หากถามว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เข้าใจได้หรือไม่ หากชาวพุทธจะรู้สึกเกลียด-กลัวชาวมุสลิม จากผลของเหตุการณ์สังหารพระ ไม่ยากที่จะตอบ มันมิใช่การทำหายหรือทำลายความชอบธรรมของสยามเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่มันฉีกขาดสายสัมพันธ์ในระดับบุคคลให้สะบั้นลงจนยากจะเชื่อมประสาน จากการแบ่งแยกดินแดน การละเมิดสิทธิมนุษยชน การเมือง การก้าวล่วงไปแตะต้องศาสนา ประเด็นที่สุดละเอียดอ่อน ทำให้เรื่องราวยิ่งหนักหนา ซับซ้อน และเจ็บปวดยิ่งขึ้น เป็นการปะทะกันของความเชื่อ ความรู้สึกระหว่างชาวพุทธและชาวมุสลิม แปรเปลี่ยนไปทันที แพร่ขยายตัวออกไปจากปลายด้ามขวานถึงระดับประเทศ ที่สำคัญ สิ่งนี้สามารถใช้เป็นตัวอธิบายว่าทำไมการประท้วงการสวมใส่ฮิญาบที่โรงเรียนอนุบาลปัตตานี เป็นเรื่องที่คาดเดาได้ ไม่ใช่ชาวครุฑชาวพุทธไม่ทราบชาวมุสลิมผู้หญิงต้องใส่ฮิญาบแต่การประท้วงดังกล่าวเกิดจากความรู้สึกคับแค้นใจที่สะสมมาจากหลายเหตุการณ์และต้องการหาพื้นที่ในการเอาคืนต่อชาวมุสลิมบ้าง

ไม่ใช่เพียงหลวงพี่รูปนี้ พระสงฆ์หลายรูปจากภาคอีสานต่างเคยมีประสบการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ นักบวชกลุ่มนี้จึงเป็นสื่อกลางอย่างดีคอยส่งผ่านข้อมูล ลงสู่ชาวบ้านในพื้นที่ แพร่กระจายจากคนสู่คน ชุมชนสู่ชุมชน เกิดการเชื่อมโยงแบบไร้ที่ไปที่มา โดยเอาเหตุการณ์ความรุนแรงในพม่ามาเปรียบเทียบกับไทย ซึ่งแตกต่างกันมาก เนื่องจากกรณีพม่ามีการสร้างความเกลียดชังต่อชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามอย่างเป็นกระบวนการ¹⁴

อย่างไรก็ตาม อคติมิได้พุ่มพักเฉพาะในหมู่ชาวอีสาน สังคมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนใต้ก็มีความรู้สึกด้านลบต่อชาวอีสานเช่นกัน อย่างเรื่องเล่าทำนองว่าคนอีสานไม่ชอบมุสลิมถึงขั้นจะทำร้ายร่างกายมิได้ยินได้ฟังเสมอ เดิมทีชาวมุสลิมส่วนมากในอีสานอพยพมาจากภาคกลาง เช่น อ่างทอง กรุงเทพฯ อุดรฯ ปัจจุบันมีชาวมุสลิมอพยพมาจากภาคใต้มากขึ้น แต่ก็นั่นแหละ พอชาวมุสลิมจากสามจังหวัดภาคใต้ได้มาอาศัยอยู่ในสังคมวัฒนธรรมอีสานด้วยตัวเอง เรื่องเล่ากลับตาลปัตรกับความจริงที่พบเจอ คนอีสานเป็นมิตร แถมยังแนะนำร้านอาหารมุสลิมในพื้นที่ เพราะรู้ว่าชาวมุสลิมมีวัฒนธรรมและค่านิยมเรื่องอาหารการกินแตกต่างออกไป

¹⁴ Human Rights Watch, "Burma: Ethnic Cleansing, Repression, Denials," Human Rights Watch, January 18, 2018, accessed June 1, 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/01/18/burma-ethnic-cleansing-repression-denials>. สัมภาษณ์ Muang Zarni นักวิจัยและนักกิจกรรมชาวมียนมาที่ศึกษาปัญหาโรฮิงจา, อิสตันบูล, วันที่ 8 เมษายน 2018.

จากปรากฏการณ์นี้ ใช่หรือไม่ว่าอคติและความขุ่นเคืองระหว่างชาวพุทธและมุสลิม ส่วนหนึ่งเกิดจากสื่อ (ทั้งในรูปคำบอกเล่าและข่าวสาร) ที่นำเสนอเกินจริง แล้วถูกปักใจเชื่อ โดยละทิ้งความพยายามที่จะสัมผัสประสบการณ์จริง หรือไม่ก็เป็นการขาดการสนทนาและเรียนรู้อีกศาสนาหนึ่งเพื่อเปิดมุมมองและหัวใจให้กว้างพอจะโอบรับความแตกต่าง

การสานเสวนากันต่างหากจะเป็นฐานรากของมัสยิดที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ มิใช่วางอยู่บนอคติ

อยู่ร่วมกันความต่าง

เอก ชาวมุสลิมมลายูที่ย้ายมาอยู่ขอนแก่นตั้งแต่เด็ก ในพื้นที่ต่างวัฒนธรรม เขาต้องปรับตัวไม่น้อยเพื่ออยู่ร่วมกับความแตกต่าง เรื่องอาหารการกิน เอกต้องแยกรับประทานอาหารกับเพื่อน ๆ เพราะอาหารบางอย่างชาวมุสลิมรับประทานไม่ได้ มันเลี้ยงไม่ได้ที่จะถูกมองว่าแปลก เป็นคนได้ และถูกกลั่นแกล้ง ทุกอย่างค่อย ๆ คลี่คลายเมื่อเอกเข้าสู่ชั้นมัธยม แต่ก็ต้องปรับตัวอีกครั้งเมื่อสอบติดคณะวิศวกรรมศาสตร์ การดื่มเหล้าเป็นวัฒนธรรมในกลุ่มเพื่อน เอกยังต้องชัดเจนในหลักปฏิบัติและยังต้องสื่อสารว่าเหตุใดเขาจึงไม่อาจสังสรรค์กับเพื่อนได้ด้วยวิธีนี้ มันช่วยได้ เพื่อนต่างศาสนิกเข้าใจ อคติเบาบางลง และไม่มองมุสลิมแบบเหมารวม อิหม่ามมัสยิดคนหนึ่งในจังหวัดขอนแก่นบอกเล่าว่า

“มีอะไรเราก็ช่วยเหลือกัน อย่างในเรื่องศาสนา อะไรที่เราเข้าร่วมกิจกรรมได้ เราก็เข้าร่วม อะไรที่เราเข้าร่วมไม่ได้ เราก็อธิบายเหตุผลว่าทำไมถึงเข้าร่วมไม่ได้ อย่างเรื่องเวลาที่มาบวชเราเข้าร่วมไม่ได้เราก็อธิบาย เวลาเราจัดงานอะไร เราก็เชิญเขามา อย่างงานเปิดบวชเราก็เชิญเขามา เขาก็รู้จัก เขาก็ถามว่าแขกเข้าวัดได้ไหม เราก็บอกได้ว่าไหว้พระ เราก็ไหว้ได้ เราไหว้เพราะเคารพ ไม่ได้ไหว้เพราะบูชา”

เรื่องราวอันแสดงให้เห็นร่องรอยของการปรับตัว โอบเอื้อเจื้อจุนที่จะอยู่ร่วมกันระหว่างต่างศาสนิก อย่างกรณีเสียงอาซานเรียกทำละหมาดที่มักถูกยกเป็นเงื่อนไขตั้งแง่ของชาวไทยพุทธบางกลุ่มว่ารบกวน แต่ชาวมุสลิมที่ขอนแก่นสามารถเปิดเสียงอาซานผ่านลำโพงใหญ่ได้ พระในวัดที่อยู่ใกล้เคียงไม่ได้รังเกียจจริงจน ตรงกันข้าม เหล่าภิกษุกลับยินดีเมื่อได้ยินเสียงอาซาน เพราะเสียงนี้ช่วยให้ชาวพุทธละแวกวัดรู้ตัว ตื่นขึ้นมาหุงหาข้าวเพื่อบิณฑบาตได้ทันเวลา หากวันไหนไม่ได้ยินเสียงอาซานจากมัสยิดก็ถึงกับต้องถามไถ่หาสาเหตุกันเลยทีเดียว ส่วนชาวบ้านก็ใช้เสียงอาซานยามเย็นเป็นสัญญาณบอกว่าโรงเรียนเลิกแล้ว เตรียมตัวไปรับลูกหลาน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมภาคอีสานระหว่างชาวพุทธและมุสลิมเกิดจากการขาดการพูดคุยและรู้จักกัน ผู้นำชุมชนมุสลิมกล่าวว่าความแตกแยกระหว่างทั้งสองศาสนิกเกิดจากการอพยพเข้ามาในพื้นที่เมื่อไม่นานมานี้ “มุสลิมในช่วงหลังเข้ามาในพื้นที่พร้อมกับเงินก้อนโต รถที่ดูหรูหรา และต้องการสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ พวกเขาไม่พูดภาษาท้องถิ่นและไม่รู้วิธีการเข้าหาผู้คนที่ท้องถิ่นที่เป็นชาวพุทธ”

มีกฎระเบียบของทางราชการอยู่ว่า การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างภายในชุมชนต้องแจ้งให้ชาวบ้านรับรู้และเห็นรับทราบ การสร้างมัสยิดแห่งแรก ๆ เกิดขึ้นในปี 2547 ตอนนั้นใคร ๆ ต่างก็เห็นยินยอมให้สร้าง เสียงต่อต้านไม่มีได้ยิน การก่อสร้างมัสยิด อิฐ หิน ดิน หวายเป็นของจำเป็นโดยตัวมันเอง ในกรณีของชุมชนแห่งนี้ อาจพูดได้ว่าวัสดุก่อสร้างที่สำคัญไม่แพ้กันคือความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสองศาสนิก ขนาดว่าชาวพุทธยังช่วยบริจาคสมทบอีกแรงหนึ่ง

เรื่องราวของไอเซาะน่าสนใจ เธอเข้ารับศาสนาอิสลามเนื่องจากแต่งงานกับชาวมุสลิมที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ทางครอบครัวไม่ค่อยพอใจนักหรอก เพราะไปคิดว่าคนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นกลุ่มคนที่ใช้ความรุนแรง เป็นห่วงว่าเธอจะได้รับอันตรายหากเดินทางไปบ้านฝ่ายชาย แต่ถึงเลยด้วยดี หลังจากทางครอบครัวและญาติของไอเซาะได้เดินทางไปสัมผัสกับสามจังหวัดชายแดนใต้ของจริง มันแตกต่างจากสิ่งที่รับรู้จากสื่อ ครอบครัวของเธอยอมรับมากขึ้นและหวาดกลัวน้อยลง

คือตัวอย่างบางส่วนเดียวของการอยู่ร่วมกัน แม้จะมีความเชื่อต่างกัน

ตัวอย่างสุดท้าย ไซตินไม่ได้คิดว่าตัวเองแปลกแยกจากเพื่อน ๆ ต่างศาสนา ข้อจำกัดเรื่องอาหารก็ไม่ใช่อุปสรรคที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ เขาก็แค่เตรียมอาหารกลางวันจากที่บ้านไปทานเอง มันเกิดขึ้นมานานตั้งแต่สมัยประถม นานเสียกระทั่งเขาคุ่นเคย จนไม่รู้สึกรู้สึด้วยซ้ำว่ามันคือการปรับตัว ชีวิตอยู่ดีมีสุขตามที่มนุษย์คนหนึ่งจะมี

เมื่อถูกยิงคำถามว่า แล้วกระแสการต่อต้านผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเกิดขึ้นได้อย่างไรในทัศนะของไซติน มันมาจากการรับสื่อผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องของกลุ่มไอซิสที่ใช้ความรุนแรงผ่านสื่อและสถานการณ์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

แน่นอน สถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ กัดดันให้ชาวมุสลิมอีสานต้องอธิบายตัวเองแก่เพื่อนต่างศาสนิกในสังคมขอนแก่นมากขึ้น แต่มันก็คุ้ม เพราะมันช่วยไม่ให้เกิดเรื่องจากปลายด้ามขวานกัดกร่อนการอยู่ร่วมกันในพื้นที่

ความรู้สึกรังเกียจ

สื่อบอกปิดความรับผิดชอบไม่ได้ อาจต้องวงเล็บไว้ด้วยว่าโดยเฉพาะสื่อกระแสหลักที่มักนำเสนอข่าวเหตุการณ์ความรุนแรง ทั้งที่ยังมีเรื่องราวอีกหลากหลายมิติในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ขณะเดียวกัน สื่อของมุสลิมก็ไม่ค่อยได้นำเสนอสารที่จะทำให้นักต่างศาสนิกเข้าใจอิสลามมากขึ้น มีหน้าซ้ำ บางสื่อยังโจมตีกันระหว่างศาสนา

ในระดับตัวบุคคล ผู้นับถืออิสลามจำเป็นต้องสื่อสารตัวเอง ปรับตัว อยู่ร่วม และสานสัมพันธ์ ดังเช่นตัวอย่างก่อนหน้านี ในสังคมที่หลากหลายความเชื่อ การอยู่แต่ในชุมชนศาสนาเดียวกันโดยไม่ยุ่งกับใครเลย ผลลบน่าจะมากกว่าผลบวก ดังเช่นกรณีต่อต้านการสร้างมัสยิดในอีกพื้นที่หนึ่งของจังหวัดขอนแก่นที่กลายเป็นข่าว มันเริ่มต้นด้วยทรัพย์สินในมือและความต้องการเฉพาะในหมู่ชาวมุสลิม โดยไม่มีการสื่อสารกับคนท้องถิ่น ทำให้อคติที่ดำรงอยู่ก่อนแล้วแปรรูปเป็นการต่อต้านและความหวาดกลัว กลัวว่าการมีมัสยิดจะเป็นพาหะความรุนแรงเช่นในภาคใต้

ไม่ใช่เฉพาะที่ขอนแก่น กรณีจังหวัดบึงกาฬ ความรู้สึกห่างไกลและไม่เคยมีประสบการณ์อยู่ร่วมกับชาวมุสลิม เสพแต่ข่าวสารความรุนแรงผ่านสื่อ แล้วนำสิ่งที่รับรู้มาเป็นตราประทับชาวมุสลิมทั้งหมด การต่อต้านจึงตามมา ชาวบึงกาฬยังเรียกมุสลิมว่า คนแขก ๆ โดยเข้าใจผิดว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

ก็เหมือนย่อหน้าก่อนนี้ อะไรบ้างเกิดจากอากาศธาตุ กลุ่มชาวมุสลิมที่มาอยู่ใหม่เองก็ไม่ได้ปรับตัวเข้ากับคนท้องถิ่น 10 ปีในพื้นที่เดียวกันจึงไม่ช่วยละลายความแปลกหน้าเป็นความคุ้นเคย ความไว้เนื้อเชื่อใจไม่เกิด ชาวมุสลิม 4-5 ครอบครัวเกิดต้องการสร้างมัสยิด ระดมทุนสร้างมัสยิดในขอนแก่นโดยได้รับเงินบริจาคส่วนใหญ่จากตะวันออกกลาง เช่น สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และจากการช่วยเหลือของพี่น้องมุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นนี้เองแรงต้านย่อมเป็นเรื่องธรรมดา ผู้เข้าร่วมสนทนากล่าวว่าชาวมุสลิมที่เข้ามาอยู่ใหม่ยังไม่ได้สร้างบารมีต่อคนในพื้นที่”

มุสลิมในขอนแก่นมีทั้งมุสลิมเชื้อสายมลายูที่มาจากสามจังหวัดภาคใต้ มุสลิมปาตานี ซึ่งเป็นมุสลิมที่อยู่ในภูมิภาคมานานจากการค้าวัวและผ้า เวลานี้ในชุมชนมุสลิมแห่งหนึ่งจะมีอยู่ประมาณ 20 ครัวเรือน การอยู่ร่วมกันของชาวมุสลิมต่างชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกันได้ แต่กับคนต่างศาสนายังดูน่ากังขา

อย่างไรก็ตาม มองทุกเหลี่ยมมุมของเรื่องราว การต่อต้านการสร้างมัสยิดในจังหวัดขอนแก่น เป็นไปได้ว่าจะมีทั้งการทำให้เป็นการเมือง การปลุกปั่นและยุยง คนในพื้นที่เล่าให้ฟังว่า คนที่ต่อต้านมีไม่มาก แต่มีการประโคมข่าวเพื่อให้เกิดกระแส หยิบฉวยปัญหาในพื้นที่

สามจังหวัดชายแดนใต้ดีซุ่มว่าความรุนแรงจะมาพร้อมกับมัสยิด มีผู้ไปยื่นหนังสือคัดค้านการสร้างมัสยิดประมาณ 3-4 คน เผลอญ่า ณ เวลาที่ไปยื่นหนังสือมีกลุ่มเกษตรกรไปยื่นหนังสือพอดีพอดี ภาพที่ออกมาจึงพาให้เข้าใจว่ามีคนกลุ่มใหญ่ต่อต้านการก่อสร้างมัสยิด

กระแสต่อต้านลุกลามไปสู่ “คนละเรื่อง” ที่ถูกผูกปมเป็น “คนละเรื่องเดียวกัน” เกิดการต่อต้านนิคมฮาลาล ความหวาดกลัวอิสลามเพาะปลูกความสับสน วิถีแบบไร่ที่ไปที่มาว่านิคมฮาลาลจะเป็นอีกต้นเหตุความรุนแรงเช่นเดียวกับมัสยิด เรื่องมันก็เลยยุ่งกันไปใหญ่ และยังหาจุดลงเอยไม่ได้

“

หน้าที่ของมุสลิมที่อยู่ร่วมกับคนที่มีความเชื่อที่แตกต่างกัน คือการพูดคุยกันเพื่อสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกัน

”

จากตัวอย่างของความไม่เข้าใจกัน ความห่างเหิน ความแปลกหน้า คงพอกล่าวได้ว่าหน้าที่ของมุสลิมที่อยู่ร่วมกับคนที่มีความเชื่อที่แตกต่างกัน คือการพูดคุยกันเพื่อสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกัน

แต่การพูดทำนองนี้ก็ดูเหมือนจะผลักระลงบนป่าชาวมุสลิมฝ่ายเดียว การสนทนาต้องมีสองฝ่ายขึ้นไป ชาวพุทธเองก็ต้องเปิดหู เปิดใจฟัง รู้เท่าทันสื่อ (literacy media) ว่าสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ขวาก่อการร้าย ความรุนแรงในตะวันออกกลาง และอื่นๆ เป็นเพียงแง่มุมเดียวจากนับแสนนับล้านแง่มุม

มิฉะนั้น ต่อให้ฟัง ก็ไม่ได้แปลว่าจะได้ยิน **PF**

เรื่องเล่า

3

เวทีปัตตานี ฟอรัม

จังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราช

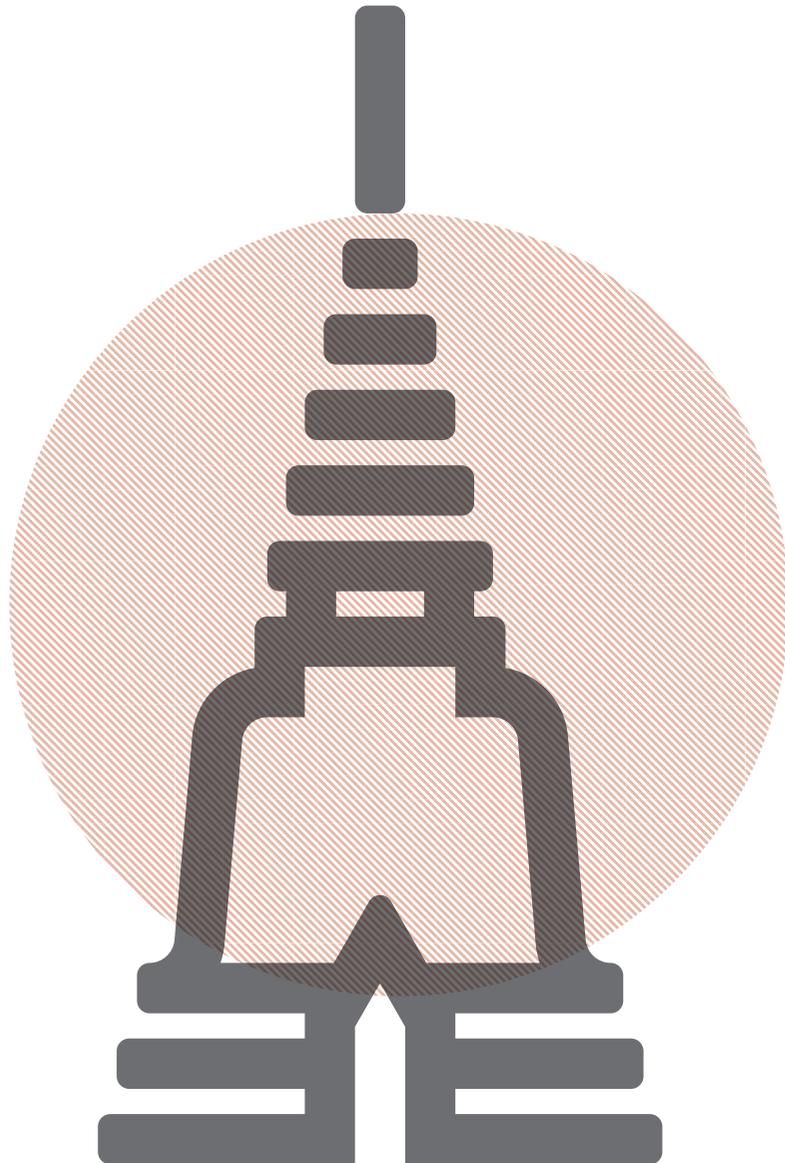
เจดีย์สีขาวองค์ใหญ่ติดกับสีฟ้าของท้องฟ้าใจกลางเมืองนครศรีธรรมราช พระบรมธาตุเมืองนครหรือองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เรียกให้กระชับกว่านั้นว่า พระธาตุเมืองนคร คือสัญลักษณ์และศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในภาคใต้ นครศรีธรรมราช จึงถูกยกให้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาของภาคใต้ไปโดยปริยาย

วัดพระมหาธาตุยังคงเคยเป็นที่จำพรรษาของอดีตพระมหากษัตริย์ ปุณณจนะโท ที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์ศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมอย่างรุนแรง เรียกร้องให้มีการตอบโต้แบบตาต่อตาฟันต่อฟัน อาทิ ภิกษุ 1 รูปที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ต้องแลกด้วยมัสยิด 1 แห่งที่ถูกเผาทำลาย ในที่สุดอดีตพระชื่อดังก็ถูกเจ้าหน้าที่รัฐบังคับจับสึก

“

ในแง่ภูมิศาสตร์ นครศรีธรรมราชไม่ห่างไกลจากสามจังหวัดชายแดนใต้ มีชุมชนมุสลิมอาศัยอยู่ ชาวพุทธกับชาวมุสลิมไม่ใช่คนแปลกหน้าโดยสิ้นเชิง เหมือนในภูมิภาคอื่นของประเทศ

”

ในแง่ภูมิศาสตร์ นครศรีธรรมราชไม่ห่างไกลจากสามจังหวัดชายแดนใต้ มีชุมชนมุสลิมอาศัยอยู่ ชาวพุทธกับชาวมุสลิมไม่ใช่คนแปลกหน้าโดยสิ้นเชิงเหมือนในภูมิภาคอื่นของประเทศ

นี่กระมังทำให้ นครศรีธรรมราชน่าสืบเสาะค้นหาว่า ความหวาดกลัวอิสลามมีหน้าตาอย่างไร ณ ศูนย์กลางพุทธศาสนาภาคใต้

แรงต้าน

5 ปีก่อน นครศรีธรรมราชมีโอกาสต้อนรับผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่ เขาเป็นชาวมุสลิม และสามารถพูดภาษามลายูได้ เป็นสัญลักษณ์ของคนที่มีพื้นเพจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภรรยาของผู้ว่าฯ คลุมฮิญาบอันเป็นอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิม ถึงจะเป็นคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทย ก็เชื่อว่าอำนาจรัฐจากส่วนกลางจะสร้างความเห็นพ้องต้องกันกับคนในพื้นที่ได้เสมอ การดำรงตำแหน่งของผู้ว่าฯ คนใหม่ไม่ราบรื่น เกิดกระแสต่อต้านหนักหน่วงถึงขั้นขับไล่ พุทธศาสนาถูกฉวยใช้เป็นเครื่องมือทางอัตลักษณ์และการเมือง มีการชูข้อเรียกร้องว่า

“ คนที่จะเป็นพ่อเมือง
นครศรีธรรมราชต้องเป็น
คนไทยพุทธเท่านั้น ”

“คนที่จะเป็นพ่อเมืองนครศรีธรรมราชต้องเป็นคนไทยพุทธเท่านั้น”
ชาวมุสลิมในพื้นที่รับมือได้อย่างน่าสนใจ ตัวแทนจากสมาคมสตรีมุสลิมย้อนอดีตให้ฟังว่า วันที่ผู้ว่าฯ คนนี้เดินทางมารับตำแหน่ง มีการเชิญชวนพี่น้องมุสลิมนับพันคนไปร่วมต้อนรับท่ามกลางสายฝนโปรยปราย ภาพการต้อนรับและจำนวนคนส่งเนือหาบางอย่างออกมาถึงกลุ่มต่อต้านและสามารถยับยั้งการประท้วงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

การแสดง “พลัง” ผ่านจำนวนหยุดพลังอีกฝั่งได้ไม่นาน ตัวแทนคนเดิมเล่าว่ามีภาระแนะนำไปยังผู้ว่าฯ และภรรยาให้ใช้หลักศาสนา อุดหนุนและยึดมั่นในจุดยืนของตน และต้องให้เกียรติให้ความเสมอภาค ความเท่าเทียม อ่อนน้อมถ่อมตนกับทุกคน สุดท้าย เริ่มชนะใจคนในพื้นที่ จากขัดขืนเป็นร่วมมือ จากถอยห่างเป็นเข้าหา กระทั่งวันที่ผู้ว่าฯ จากไปแล้ว คนนครศรีธรรมราชก็ยังได้ถามถึงกันอยู่บ่อย ๆ

อาการหวาดกลัวอิสลามไม่ได้สะท้อนผ่านเฉพาะเรื่องใหญ่ ๆ อย่างการแต่งตั้งผู้ว่าฯ แต่มันกระจายตัวในหลากหลายลักษณะ หลายพื้นที่ เช่นในสถาบันการศึกษา เด็กนักเรียนมุสลิมไม่สามารถเข้าร่วมพิธีไหว้ครูได้เพราะผิดหลักศาสนา ทำให้ถูกครูที่เป็นชาวพุทธวิพากษ์วิจารณ์หรือถึงขั้นหมิ่นแคลน หรือกรณีนักศึกษามุสลิมไม่เข้าร่วมรับน้อง ไม่ร่วมกิจกรรมทางศาสนา พุทธ ทำให้ถูกมองด้วยสายตาไม่ดีนักจากเพื่อน ๆ และรุ่นพี่ การเข้าเรียนสายเพราะติดการละหมาดวันศุกร์จนถูกอาจารย์เช็คว่าขาดเรียน นักศึกษาบางคนจึงเลือกไม่ไปละหมาดแทนการหมดสิทธิ์สอบ หรืออาจารย์บางคนไม่ชอบให้นักศึกษาหญิงคลุมฮิญาบ¹⁵ เป็นต้น ท่ามกลางคนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไทยพุทธ วิถีทางศาสนาที่แตกต่างกลายเป็นความยุ่งยากและรำคาญใจ พาลมองว่าชาวมุสลิมเห็นแก่ตัวที่ไม่ยอมทำตามคนอื่น

มันเริ่มจากความไม่เข้าใจต่อแนวทางปฏิบัติของศาสนาอื่นที่ไม่ใช่พุทธ เมื่อยืนอยู่ ณ จุดของความเป็นชาวพุทธ ทอดสายตามองชาวมุสลิมโดยไม่เข้าใจว่า เหตุใดคนกลุ่มน้อยเหล่านี้จึงไม่ยอมปฏิบัติเช่นคนส่วนใหญ่ ผลก็ออกมาเช่นเหตุการณ์ข้างต้น นี่ยังไม่นับความเข้าใจผิดแล้วเรียกขานอย่างผิด ๆ เหมารวมเอามุสลิมกับแขกเข้าด้วยกัน ทั้งที่เป็นคนละเรื่อง มันยิ่งทำให้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามแปลกแยกยิ่งขึ้น

ความหงุดหงิดรำคาญใจโดยมากอยู่ในระดับปัจเจก พอพูดคุยทำความเข้าใจกันได้ แต่ทันทีที่สิ่งนี้แปลงรูปเป็นอคติ แล้วฝังลงไปในโครงสร้างต่าง ๆ แบบนี้มันจะเริ่มเป็นปัญหาที่หนักหน่วงขึ้น มันคือการเลือกปฏิบัติ

ปากคำผู้บริหารโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามเผยว่า บัณฑิตหญิงชาวมุสลิมที่คลุมฮิญาบค่อนข้างหางานยาก เนื่องจากบริษัทเอกชนไม่รับคนที่สวมฮิญาบ ครูหญิงคนหนึ่งเคยมีประสบการณ์ถูกปฏิเสธงานจากหลายแห่ง เพียงเพราะองค์กรและบริษัทเหล่านั้นไม่อนุญาตให้คลุมฮิญาบ หรือบางคนก็ถูกขอให้ถอดฮิญาบออก

ชาวมุสลิมในพื้นที่นครศรีธรรมราชที่ได้พูดคุย ยังแสดงความกังวลว่า การที่ชาวมุสลิมมีบทบาทหน้าที่การงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อาจทำให้ชาวพุทธจำนวนหนึ่งไม่สบายใจ วิดกและมโนไปว่ามุสลิมแย่งงานชาวพุทธ แล้ววันหนึ่งมุสลิมจะมีอำนาจมากกว่าจนครอบงำชาวพุทธและ

¹⁵ กรณีล่าสุดในปี 2018 คือการประท้วงการสวมฮิญาบที่โรงเรียนอนุบาลปัตตานี ซึ่งมีครูจำนวน 20 คนประท้วงการอนุญาตให้นักเรียนผู้หญิงใส่ชุดที่มีฮิญาบเข้ามาเรียนในวันแรกของการเปิดภาคเรียน

ปกครองประเทศ ทศนะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าทำนองนี้ไม่เพียงส่งผลต่อชาวพุทธ หากยังมีผลต่อชาวมุสลิมเองด้วย

ฟังดูแล้วเหมือนอาการหวาดกลัวอิสลามในนครศรีธรรมราชจะหนักหนาเอาการ แต่ผู้นำศาสนาในพื้นที่ยืนยันว่า ในภาพรวมแล้วไม่ถือว่ามีปัญหา ยังอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข

ความสัมพันธ์อันดีแต่เก่าก่อนระหว่างพุทธกับมุสลิมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชช่วยประคับประคองให้อยู่ร่วมกันได้แม้จะแตกต่างกัน ในหลายพื้นที่ มัสยิดกับวัดตั้งตระหง่านเคียงกัน ผู้คนต่างดำเนินชีวิตตามวิถีของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมต่างสำนักคิด ต่างนิกาย เช่น ซุนหนี่ ซืออะห์ ซูฟีและวาฮาบี ก็ยังนั่งจับชากาแฟพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้ โดยยกประเด็นศาสนาออกไปจากบทสนทนา

ทบทวนตนเอง

เป็นเรื่องไม่ง่ายสำหรับมุสลิมที่จะเข้าใจว่าทำไมชาวพุทธชาตินิยมจึงวิพากษ์วิจารณ์และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออิสลาม พวกเขาอาจจะไม่ใส่ใจว่ากระบวนการสร้างความหวาดกลัวทำงานอย่างไรและมักจะปฏิเสธการสนทนาเชิงลึกกับชาวพุทธ เมื่อเราตั้งคำถามลงให้ชาวมุสลิมทบทวน สำนวน และวิเคราะห์กระแสความหวาดระแวงศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม พวกเขาคิดว่ามันเริ่มต้นจากอคติ การไม่รับฟังเหตุผล และพยายามหาเหตุผลมาสนับสนุนความคิดของตนเอง แล้วนำความคิดของตนไปยึดโยงเข้ากับการรับรู้เรื่องราวของมุสลิมจากสื่อที่มักนำเสนอในแง่ลบเพียงแง่เดียว ขาดมิติอันหลากหลาย โดยเฉพาะสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้

พูดเรื่องอาการหวาดกลัวอิสลามครั้งใด ไม่พูดถึงสื่อเป็นไม่ได้ ตัวแทนสมาคมสตรีมุสลิมคนเดิมแสดงทัศนคติว่า ความรวดเร็วและการที่ใคร ๆ ก็เป็นสื่อได้นี้แหละที่บางครั้งก็สร้างปัญหากรณีพระมหาอภิชาติถือเป็นตัวอย่างคลาสสิก เธอยอมรับในฐานะมุสลิมว่าโกรธ ฟากฝั่งผู้รับสารดูเหมือนจะปักใจเชื่อเนื้อหาโดยไม่ไตร่ตรองหรือตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งยิ่งตอกย้ำความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวง และความรู้สึกไม่ดีต่อกัน

หรือการที่คนต่างศาสนิกไม่เข้าใจหลักปฏิบัติของมุสลิมที่ต่างจากศาสนาของตน พอมีการจัดกิจกรรมโดยไม่เข้าใจหลักปฏิบัติ ครั้นชาวมุสลิมไม่อาจเข้าร่วมได้ ก็กลายเป็นความรู้สึกไม่ดีต่อชาวมุสลิม ซึ่งมันทำให้ชาวมุสลิมเองรู้สึกไม่สบายใจ นี่ยังไม่รวมถึงการออกมาทำงานในพื้นที่สาธารณะในตำแหน่งต่าง ๆ ของมุสลิมที่มีจำนวนมากขึ้น ทั้งหมดทั้งมวลนี้เป็นต้นตอให้เกิดกระแสต่อต้านและความหวาดระแวง

พวกเขายังหันกลับมามองตัวเองด้วยว่า ชาวมุสลิมต้องยอมรับความผิดพลาดของตนเช่นกัน หลายกรณีชาวมุสลิมยังปฏิบัติไม่ตรงกัน ไม่ปฏิบัติตามหลักคำสอน ทั้งเหตุการณ์ในสาม

จังหวัดชายแดนใต้ที่ดึงศาสนาไปเป็นส่วนหนึ่งของข้ออ้างในการใช้ความรุนแรง การที่คนต่างศาสนิกไม่เข้าใจหรือมองชาวมุสลิมด้วยสายตาไม่สู้ดีก็ไม่ใช่เรื่องผิดปกติ

มันมีเรื่องที่ต้องคิดต่อคือ ความไม่เข้าใจกันระหว่างต่างศาสนิกสร้างปฏิกิริยาอันสะท้อนกลับไปกลับมา ซึ่งอาจมีศักยภาพแปรเปลี่ยนเป็นสถานการณ์ไม่พึงประสงค์ในอนาคตได้อยู่เหมือนกัน นั่นเพราะการมองศาสนาอิสลามในแง่ลบ เร่งเร้าให้ชาวมุสลิมเองต้องหันมาปกป้องศาสนาของตน ประเด็นอยู่ที่ว่าพวกเขาจะเลือกปกป้องด้วยวิธีไหน

อย่างไรก็ตาม พวกเขาตระหนักดีว่าไม่ใช่ชาวพุทธทุกคนมีอคติหรือเกลียดชังชาวมุสลิม การสร้างความเข้าใจต่อกันจะช่วยตัดทอนกระแสนี้ได้ ตัวแทนสมาคมสตรีมุสลิมเล่าว่า จากกรณีต่อต้านผู้ว่า ชาวมุสลิม ทำให้ทางสมาคมคิดว่าต้องทำอะไรสักอย่าง จึงเกิดการเชิญชวนผู้คนมานั่งสนทนากันและร่วมกันคิดว่าจะทำอย่างไรให้ยอมรับชาวมุสลิม และยอมรับทุก ๆ ศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกัน เธอไม่อยากให้ชาวพุทธมองว่าเธอเป็น “แขก” ที่มาจากที่อื่น

ทางออก

ชาวมุสลิมหลายคนพูดในทิศทางเดียวกันว่า สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลต่อให้พวกเขาถูกมองด้วยความเข้าใจผิดและเหมารวม ถูกล้อเลียนและหวาดกลัว การคลุมฮิญาบและภาษามลายูคือสัญลักษณ์ของความรุนแรง มันเป็นไปได้อย่างไรพวกเขาก็ยากเข้าใจ แต่มันเป็นไปแล้ว

กล่าวคือชาวมุสลิมถูกเหมารวมเป็นภาพเดียว ตัดความซับซ้อนหลากหลายของพื้นที่วัฒนธรรม เวลา และตัวบุคคลออกจนหมดสิ้น

แล้วจะทำอย่างไรกับความเข้าใจผิด ๆ จะทำอะไรจึงจะลดอคติ ทำอย่างไรจะเยียวยาความรู้สึกกันได้

พวกเขาคิดว่าการสร้างบทสนทนาระหว่างศาสนาเป็นหนทางหนึ่งที่ได้ บ้างเรียกร้องไปถึงขั้นการจัดอบรมเรียนรู้หลักการของศาสนาต่าง ๆ การเสพข่าวสารต้องประกอบด้วยวิจารณ์ญาณ ไม่ด่วนสรุปและเร่งรีบเชื่อ ในส่วนของชาวมุสลิมเองก็ควรปฏิบัติตามหลักการของอิสลาม เพื่อปกป้องศาสนาของตน

ในส่วนของรัฐ พวกเขาเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติต่อทุกศาสนาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ให้เป็นข้ออ้างนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างศาสนา ควรควบคุมการนำเสนอเนื้อหาของสื่อต่าง ๆ (ประเด็นนี้สัมพันธ์จะกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก) ประเด็นแหลมคมหนึ่งที่พวกเขาเสนอคือปัญหาชายแดนใต้ ซึ่งรัฐจะต้องดำเนินการทุกเรื่องด้วยความยุติธรรม

ขณะที่คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยกับคณะกรรมการอิสลามกลางประจำจังหวัดต้องหาแนวทางแก้ปัญหาลักษณะของชาวมุสลิม การคัดเลือกผู้นำทางศาสนา

อิสลามต้องคำนึงถึงคุณสมบัติที่เหมาะสมเพื่อร่วมสร้างความเข้าใจต่อสังคม และบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรด้านศาสนาอิสลามและองค์กรภาครัฐเพื่อให้สังคมเข้าใจถึงขอบเขตของศาสนาอิสลาม

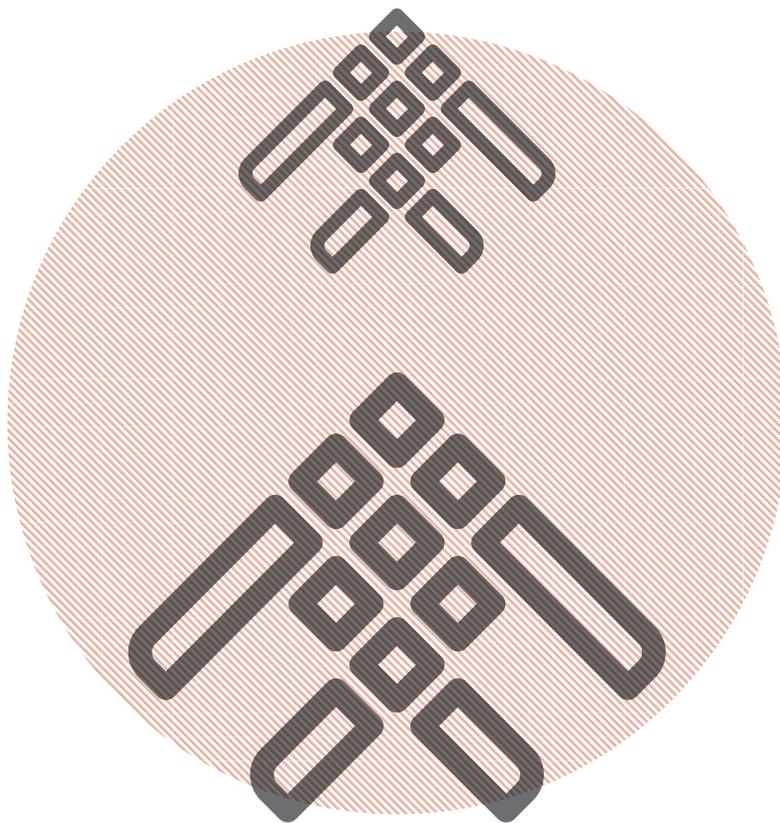
เหล่านี้คือหนทางลบรอยบาดหมางและต่อเติมความเข้าใจที่พวกเขาช่วยกันขบคิด **PF**

เรื่องเล่า

4

เวทีปัตตานี ฟอรัม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“

ชาวมุสลิมรู้สึกว่าคุณ
อยุธยาให้เกียรติมุสลิมด้วย
พื้นฐานความเข้าใจ

”

ไทยด้วยกัน

ชาวพุทธและชาวมุสลิมเห็นว่า การกระทบกระทั่งระหว่างชุมชนศาสนาไม่ค่อยมี ชาวมุสลิมรู้สึกว่าคุณอยุธยาให้เกียรติมุสลิมด้วยพื้นฐานความเข้าใจ ชาวพุทธค่อนข้างเกรงใจ ซึ่งบางครั้งไม่แน่ใจว่าเป็นเพราะกลัวมุสลิมหรือไม่ เนื่องจากวัฒนธรรมทางสังคมของอยุธยา มีความใกล้ชิดกับสังคมมุสลิม การตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน ลูกหลานเรียนโรงเรียนเดียวกัน มีการสืบทอดความรู้ในการอยู่ร่วมกัน สังคมมุสลิมอยุธยาอยู่ร่วมกันกับต่างศาสนิกด้วยความคิดว่ามุสลิมมีความรู้สึกร่วมในประวัติศาสตร์การสร้างอาณาจักรอยุธยา นอกจากนี้ มุสลิมอยุธยา รู้สึกได้รับการยอมรับจากทั้งรัฐและสังคม บทบาทของมุสลิมในวังหลวงสมัยจุฬาราชมนตรีคนแรกเป็นประวัติความภาคภูมิใจของคนมุสลิมอยุธยา ในขณะเดียวกันหน่วยงานราชการและมุสลิมในอยุธยา ก็มีช่องว่างทางความรู้สึกเพียงน้อยนิดต่อความเป็นชนชั้น และต่อความคิดที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้สังคมกล้าตรวจสอบกันและกัน นอกจากนี้ มุสลิมมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการต่างๆ ของหน่วยงานราชการค่อนข้างสูง อาจเป็นเพราะมีคนมุสลิมมากมายที่เข้าไปมีบทบาทในหน่วยงานราชการขณะเดียวกันก็มีความใกล้ชิดกับชาว

บ้าน ทำให้ทั้งหน่วยงานราชการและมุสลิมต่างก็รู้สึกว่าเป็นคนไทยที่ร่วมพัฒนาสังคมอยู่ยาร่วมกัน ขณะที่สถานการณ์และเหตุการณ์ความอ่อนไหวในสังคมมุสลิมภาพรวม มุสลิมที่มีบทบาทสำคัญในสังคมอยู่ยาก็มีความตื่นตัว มีความพยายามที่จะเผยแพร่ ทำความเข้าใจมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในระดับปัจเจกชนแล้วชาวบ้านไม่ค่อยจะคุยเรื่องศาสนาสักเท่าไร

“
บทบาทของมุสลิมในวัง
หลวงสมัยจุฬาราชมนตรีคน
แรกเป็นประวัติความภาคภูมิใจ
ของคนมุสลิมอยุธยา
”

ต่อรองความสัมพันธ์กันใหม่

แม้ในอยุธยาจะไม่มีปัญหาหนัก แต่ถ้ามองภาพรวมสถานการณ์ภาพพจน์ของชุมชนมุสลิมไทยโดยรวมยังเชื่อว่าคนไทยต่างศาสนิกส่วนใหญ่ยังมีอคติต่อมุสลิม ได้แก่ การถูกมองว่าเป็นคนไม่ดีไว้ก่อน เป็นคนประหลาด ถูกมองว่าสังคมมุสลิมนิยมสร้างเรื่องแตกแยก สร้างความรุนแรง มุสลิมเป็นกลุ่มที่เรื่องมาก เป็นต้น เรื่องเหล่านี้เกิดกับลูกหลานที่ไปสมัครงานนอกพื้นที่อยุธยาบางองค์กรหรือหน่วยงาน พวกเขา รู้สึกเหมือนต้องเจอความยุ่งยากเมื่อจะรับคนมุสลิมเข้าทำงาน กลัวมุสลิมเข้ามาทำให้เกิดความแตกแยกภายในองค์กร มุสลิมเองจึงต้องปรับตัว ต้องรวมกลุ่มกันในที่ทำงานที่ รู้สึกถูกเลือกปฏิบัติ อคติเหล่านี้ถูกสัมผัสให้ตั้งเครียดขึ้นจากสื่อมวลชนในประเทศไทยและขยายภาพลักษณ์ความน่ากลัวของมุสลิม ซึ่งเป็นข่าวที่สร้างวาทกรรมมุสลิมหัวรุนแรงจากต่างประเทศ โดยเฉพาะกรณีการก่อเหตุการณ์รุนแรงโดยกลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS)

อคติดังกล่าวทำให้มุสลิมโดนมองเหมารวมจากสังคมไทยว่าสังคมมุสลิมปลูกฝังมุสลิมเป็นคนไม่ดี ขณะที่ภาพความหลากหลายของสังคมมุสลิมในภูมิภาคอื่น ๆ ไม่ค่อยถูกนำเสนอ ชาวมุสลิมผู้เข้าร่วมเวทีเล่าว่าเขาถูกตั้งคำถามหลายแบบ จนบางทีก็รู้สึกอึดอัดที่จะตอบ ความอึดอัดนี้ส่งผลให้รู้สึกไม่พอใจ ทุกครั้งเมื่อเกิดกรณีความขัดแย้งเรื่องการสวมใส่ฮิญาบในโรงเรียนของรัฐ มุสลิมรู้สึกเหนื่อยกับความไม่เข้าใจของคนในสังคมไทย ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ตั้งข้อสังเกตว่า รายงานข่าวในเชิงสร้างความเกลียดชังจากกรณีการเลือกปฏิบัติกับชาวมุสลิมยังไม่ได้ถูกสร้างเป็นกระแสทางโซเชียลมีเดียอย่างกว้างขวาง ทำให้พวกเขามองว่ามุสลิมสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างไร้ปัญหา แม้ว่าในโลกออนไลน์จะปรากฏการปลุกเร้าการสร้างเกลียดชังและความเข้าใจผิดต่อกันจนเข้าใจว่าเป็นปัญหากระแสหลักในสังคมไปแล้ว

ชายแดนใต้

สังคมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับมุสลิมในสังคมไทยมานานในฐานะที่มีความผูกพันกันทางศาสนา แต่ไม่ใช่ความสัมพันธ์โดยความเป็นเครือญาติ ก่อนเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ชุมชนมุสลิมอยุธยาไปมาหาสู่ จัดกิจกรรมร่วมกัน หรือการลงไปเที่ยว ศึกษาดูงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้บ่อยครั้ง บางครอบครัวจากชายแดนใต้ก็มีการฝากลูกหลานมาเล่าเรียนในอยุธยาแม้จะไม่ได้เป็นญาติทางสายเลือดกันก็ตาม จึงทำให้เกิดความผูกพัน แต่เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ลึก ๆ ในใจมุสลิมอยุธยาแม้ว่าอยากไปสัมผัสจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ก็กลัวที่จะลงไปในพื้นที่ มุสลิมอยุธยาคิดถึงขนาดว่าหากลงไปในพื้นที่แล้วก็คงต้องเตรียมใจว่าการเกิด การตาย พระอัลเลาะห์ทรงกำหนดไว้แล้ว และหากมีโอกาสลงพื้นที่ มุสลิมอยุธยาอยากไปให้ความช่วยเหลือ เพราะสงสารคนมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งยังมีมุมมองว่าคนจำนวนไม่น้อยไม่คอยได้รับโอกาสที่ดีทางด้านเศรษฐกิจและการงานทำให้ต้องไปทำงานมาเลเซียมากขึ้น นอกจากนั้นพวกเขาเข้าใจว่าเหตุการณ์ความรุนแรงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา

นอกจากปัญหาด้านสังคม มุสลิมอยุธยามีข้อกังขาท่ามกลางข่าวลือว่าปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกซ้ำเติมจากการแย่งชิงกันจนขัดแย้งกันเองของทั้งภาครัฐและกลุ่มอิทธิพล และปัญหาการทุจริตโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนมีส่วนร่วมในการก่อเหตุความไม่สงบในพื้นที่เพื่อหวังงบประมาณ ส่วนกรณีเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง พวกเขาเข้าใจว่าเป็นเรื่องการก่อการร้ายโดยคนในพื้นที่ที่รู้สึกว่าคุณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เคยเป็นของพวกเขาแต่การบริหารงานของรัฐบาล ดร.ทักษิณ ชินวัตร (เริ่มตั้งแต่ปี 2547) ซึ่งละเลยการพัฒนาสังคม ศาสนา การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการพัฒนาทำให้คนในพื้นที่ไม่ยอม

อยู่กับรัฐไทยในสมัยนั้น แม้ว่าผู้คนจะจำชื่อนายกทักษิณได้เมื่อพูดถึงปัญหาชายแดนใต้ แต่พวกเขาก็ทราบว่าทักษิณไม่ใช่สาเหตุของความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้และปัญหาดังกล่าวก็ไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นในยุคของทักษิณหากแต่สามารถย้อนกลับไปในทศวรรษ 1980 ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกเมื่อมีการก่อเหตุรุนแรงโดยคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ควรถูกเอาไปใช้เปรียบเทียบกับมุสลิมที่อื่น ๆ เพราะมุสลิมภูมิภาคอื่นเป็นคนส่วนน้อยในสังคมไม่ใช่มุสลิมส่วนใหญ่และอยู่แบบแตกต่างหลากหลายมานานจนทำให้เกิดการยอมรับร่วมกันได้ และมีแนวโน้มยอมที่จะไม่ขัดแย้งหากไม่ใช่เรื่องใหญ่มาก นอกจากนี้ มุสลิมอยุธยาบางส่วนเชื่อว่าประเทศมาเลเซียเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพราะอยากได้สามจังหวัดฯ กลับไปเป็นของมาเลเซียดังเช่นในอดีต และได้ยินมาว่าคนในพื้นที่สามจังหวัดฯ มีความเชื่อมั่นว่ามาเลเซียให้อิสระภาพเรื่องการแสดงออกซึ่งความเชื่อทางศาสนาอิสลามมากกว่าประเทศไทย ทั้งนี้ มุสลิมอยุธยายอมรับว่ายังมีความเข้าใจความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้น้อย ส่วนมากรับรู้สถานการณ์ 2 ทางคือ สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ แต่มักจะถามจากเพื่อนหรือคนรู้จักที่เป็นคนในพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากสื่อกระแสหลักเพราะการนำเสนอของสื่อกระแสหลักส่วนใหญ่ทำให้เกิดความกลัว

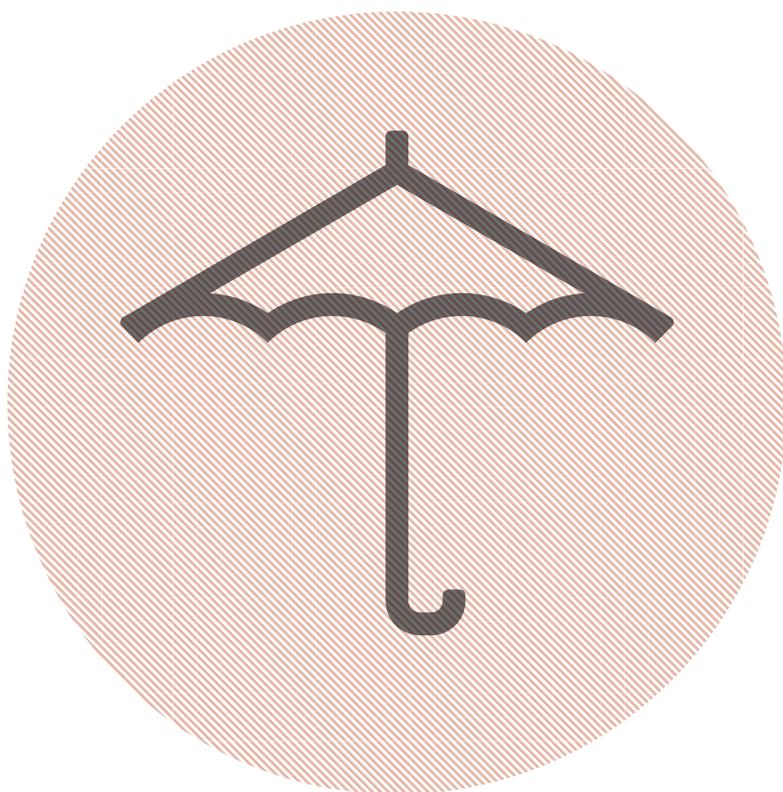
อย่างไรก็ดี มุสลิมอยุธยามีความเข้าใจว่า มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับโอกาสทางสังคมมากมายจากหน่วยงานภาครัฐเช่นกัน จนบางครั้งมุสลิมที่ไม่ใช่คนเชื้อสายมลายูหรืออยู่อาศัยนอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รู้สึกน้อยใจ บางครั้งมุสลิมในที่อื่น ๆ ก็มองว่าการรักษาภาษามลายูเป็นเรื่องดีแต่ภาษามลายูก็เป็นกำแพงที่จะสื่อสารระหว่างกัน เมื่อชาวมลายูอยู่กับคนที่พูดภาษามลายูไม่ได้ก็ควรจะพูดภาษาไทยเพื่อที่จะได้เข้าใจซึ่งกันและกัน **PF**

เรื่องเล่า

5

เวทีปัตตานี ฟอรัม
จังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลา

สงขลา เป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับจังหวัดปัตตานีและเปรียบเสมือนเมืองหน้าด่านก่อนที่จะเข้าไปในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผู้คนส่วนใหญ่ใช้ภาษาใต้เป็นภาษาในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีชุมชนไทยพุทธและมุสลิมอยู่กระจัดกระจายและผสมปนเปกัน พวกเขาใช้ชีวิตแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ได้สร้างความไม่มั่นใจและความหวาดระแวงต่อกันระหว่างชาวพุทธและมุสลิมในการใช้ชีวิตประจำวัน พวกเขาไม่แน่ใจว่าความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้ใจจะระหว่างกันในอดีตจะสามารถรักษาสายใยแห่งความเป็นเพื่อนบ้านและสมาชิกของชุมชนได้นานเท่าใด การประชุมปฏิบัติการครั้งนี้จัดขึ้นที่ ศูนย์อัลกรุอานและภาษา โรงเรียนจริยธรรมศึกษา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ในวันที่ 12 ธันวาคม 2558 ช่วงเช้าสำหรับชาวมุสลิมและช่วงบ่ายสำหรับชาวพุทธ ทั้งสองช่วงเวลาอภิปรายและถกเถียงกันในเรื่องความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้และความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม

ความสัมพันธ์ที่เปราะบาง

สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิมมีความเปราะบางมากขึ้น ชาวมุสลิมรู้สึกที่ชาวพุทธมีอคติต่อพวกเขา ผู้หญิงมุสลิมผู้เข้าร่วมการประชุมแสดงความรู้สึกที่ชาวพุทธมักจะมองมุสลิมในแง่ร้ายมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเหตุการณ์ความตึงเครียดระหว่างชาวพุทธและมุสลิมในพื้นที่ความขัดแย้ง ชาวมุสลิมรู้สึกว่าพวกเขาถูกมองว่ามุสลิมทุกคนมีความเหมือนกันในทุกด้าน ซึ่งความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น

ชาวพุทธในจังหวัดสงขลาให้แสดงทัศนคติที่พวกเขารู้สึกอึดอัดใจเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับมุสลิม เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่ามุสลิมมีวิถีชีวิต แบบปฏิบัติและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาวพุทธ เช่น ลักษณะการแต่งกายของผู้หญิง (hijab) และการเข้าสังคัม ผู้เข้าร่วมชาวพุทธกล่าวต่อว่า มุสลิมไม่ค่อยเข้าร่วมงานทางสังคัมในชุมชน เช่น งานกินบุญของชาวพุทธ ในขณะที่ชาวพุทธจะไปร่วมงานบุญของมุสลิมถ้าหากว่าพวกเขาได้รับคำเชิญ

อย่างไรก็ดี เยาวชนชาวมุสลิมมีความเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม

ในจังหวัดสงขลายังไม่มากนัก เขาเชื่อว่ามุสลิมต้องแสดงพฤติกรรมที่ดีให้พี่น้องชาวพุทธให้เห็นว่าไม่ใช่มุสลิมทุกคนนิยมใช้ความรุนแรง การอยู่ร่วมกันระหว่างทั้งสองกลุ่มอย่างสันติสุขจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอ มุสลิมหลายคนเชื่อว่าวิธีการที่จะเอาชนะอคติดังกล่าวนั้นคือพฤติกรรมที่ดีของมุสลิมในการอยู่ร่วมกันกับชาวพุทธในชุมชน ในขณะที่ชาวพุทธเชื่อว่าการรู้จักและคุ้นเคยกันจะทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายดีขึ้น

โดยรวมแล้ว ผู้เข้าร่วมการประชุมมีความรู้สึกที่ผสมปนเปกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม ฝั่งหนึ่งเห็นว่าความสัมพันธ์ยังดีอยู่ แต่อีกฝั่งหนึ่งมองว่าความสัมพันธ์กำลังมีปัญหา ผู้เข้าร่วมบางคนรู้สึกว่ามุสลิมในพื้นที่ถูกเลือกปฏิบัติ อีกทั้งยังถูกตั้งคำถามถึงความรักชาติอย่างไม่เป็นธรรมเนื่องด้วยเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ แม้ว่าผู้เข้าร่วมชาวพุทธจะเชื่อว่ามุสลิมถูกเลือกปฏิบัติแต่พวกเขาก็มองว่าผู้นำชาวมุสลิมน่าจะทำหน้าที่ได้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับพัฒนาการความรุนแรงในนามของอิสลามและพลวัตในสังคมมุสลิม ที่สำคัญชาวพุทธจำนวนมากสังเกตเห็นการเติบโตของความเคร่งครัดในศาสนาอิสลามมากขึ้น เช่น การแต่งกายของผู้หญิง และแลกเปลี่ยนว่ากระแสดังกล่าวได้สร้างความกังวลระหว่างพวกเขากับชาวมุสลิม แต่พวกเขาไม่ได้บอกว่าพลวัตดังกล่าวทำให้ความคิดของพวกเขาเปลี่ยนไป อย่างไรก็ดี สำหรับคนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกันมาก่อนพวกเขาบอกว่าการปฏิสัมพันธ์และความรู้สึกไม่ได้เปลี่ยนเพียงเพราะการเปลี่ยนการแต่งกายของเพื่อนมุสลิม แม้ว่าในบางกรณี เป็นการยากที่เพื่อนชาวพุทธจะอ่านภาษากายออกเนื่องจากการปกปิดร่างกายด้วยการปิดหน้า แต่พวกเขาเชื่อว่ามันต้องเป็นอะไรมากกว่าเรื่องการแต่งกาย ถ้าหากความสัมพันธ์ในสังคมจะเลวร้ายกว่าเดิม

แม้ว่าความสัมพันธ์แบบประจำวันระหว่างชาวพุทธและมุสลิมอาจจะเหนียวแน่นอยู่ท่ามกลางการรักษาความปลอดภัยที่จัดโดยภาครัฐทั้งในระดับภาคและระดับชาติ แต่ความเข้าใจของพวกเขาเกี่ยวกับสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนใต้และความรู้สึกเกี่ยวกับ “การเติบโตของอิสลามในประเทศไทย” มักจะถูกกำหนดโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ยกตัวอย่างเช่น นักธุรกิจบางคนในเมืองหาดใหญ่เชื่อว่าความสำเร็จของกิจการด้านอสังหาริมทรัพย์ในศูนย์กลางการค้า นั้นมาจากการที่ชาวพุทธกำลังถูกไล่ออกจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่แยกจากกัน พวกเขาล้มเหลวที่จะเข้าใจความแตกต่างระหว่างความเป็นไทยมุสลิมกับมลายูมุสลิม ดังนั้นจึงเป็นเรื่องง่ายที่พวกเขาจะป้ายสีและเหมารวมศาสนาที่มีผู้นับถือมากกว่า 1 พันล้านคน โดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจรายละเอียดด้วยการใช้เหตุผล ความไม่สงบในพื้นที่เป็นปัญหาความมั่นคงสำหรับฝ่ายความมั่นคงและการที่ชาวมลายูต่อต้านไม่ยอมรับเรื่องเล่าขนานใหญ่ที่สร้างขึ้น

โดยรัฐไทยได้สร้างความไม่พอใจกับผู้นำประเทศเป็นอย่างมาก แต่แทนที่พวกเขาจะพยายามทำความเข้าใจว่าทำไมชาวมลายูมุสลิมขัดแย้งไม่ยอมละทิ้งอัตลักษณ์ความเป็นมลายูให้กับความเป็นไทยดังเช่นชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ปรับตัวให้เข้ากับความเป็นไทย พวกเขามักจะป้ายสีให้ชาวมลายูเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและความเป็นชาติ

อัตลักษณ์ไทยมุสลิม vs มลายูมุสลิม

เป็นที่ทราบกันดีว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่อัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมยังมีความเข้มแข็งอยู่ และอัตลักษณ์ดังกล่าวมักถูกใช้มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดว่า “มุสลิมที่ดี” ควรเป็นเช่นไร อัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมมักจะให้ความหมายว่าชาวมลายูมีความเคร่งและแท้ในการเป็นมุสลิมมากกว่าผู้ที่ถืออัตลักษณ์ไทยมุสลิม ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่แสดงทัศนคติว่าพวกเขา รู้สึกอึดอัดจากการถูกมองในลักษณะดังกล่าว นอกจากนั้น พวกเขายังรู้สึกด้วยว่า เมื่อเข้าไปในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้พวกเขามักถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” อย่งไรก็ดี เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถพูดภาษาชามลายูได้ ด้วยเหตุนี้ การเป็นมุสลิมหรือการนับถือในศาสนาอิสลามอาจจะยังไม่เพียงพอในการได้มาซึ่งการยอมรับของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนใต้

สำหรับชาวมลายูในจังหวัดชายแดนใต้ อัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์และศาสนาเปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน การประสานงกันของทั้งสองมีพลังในการต่อต้านนโยบายผสมกลมเกลื่อนทางวัฒนธรรมและทำให้คนท้องถิ่นสามารถรักษาอัตลักษณ์พื้นถิ่นและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมซึ่งให้ภาพประเทศไทยและคนไทยว่าเป็น “คนอื่น” ประวัติศาสตร์ปาตานีแม้จะเป็นในยุคที่เสรีอาชญาจักรแล้วชี้ให้เห็นว่าชนพื้นเมืองสามารถอยู่ได้อย่างสงบสันติกับผู้คนจากชาติพันธุ์อื่น การก่อความไม่สงบระลอกใหม่ที่เริ่มตั้งแต่ปี 2004 มักจะมุ่งไปที่ความสัมพันธ์ทางสังคมและชาติพันธุ์โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ แต่ที่สำคัญ ความขัดแย้งที่กำลังดำรงอยู่มิได้เป็นความขัดแย้งระหว่างคนในสังคมแต่เป็นเป็นความขัดแย้งระหว่าง “ชนวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ” (BRN) และฝ่ายความมั่นคงของรัฐไทย อาทิตำรวจและทหาร นอกจากนั้น ท่ามกลางความรุนแรงกว่า 14 ปี ชาวจีนในพื้นที่ดังกล่าวยังคงรักษาสถานะการเป็นผู้นำทางด้านธุรกิจและการเมืองท้องถิ่นเหมือนเดิม นี่คือนพื้นที่ที่ผู้คนมากกว่าร้อยละ 85 เรียกตัวเองว่าเป็น “ชาวมลายูมุสลิม”

ทุนทางสังคมค้ำจุนโลก

ตลอดระยะเวลาสิบกว่าปีมานี้ สังคมพุทธและมุสลิมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ตัวอย่างเช่น ในอดีตผู้หญิงชาวมุสลิมไม่ได้ใส่ผ้าคลุมผมอย่างแพร่หลาย แต่หลายปีมานี้

จำนวนผู้หญิงมุสลิมหันมาให้ความสำคัญกับการแต่งการตามหลักศาสนามากขึ้น ความเคร่ง
ในศาสนาในลักษณะดังกล่าวมีผลกระทบต่อทางสังคมระหว่างชาวพุทธและมุสลิมเช่นกัน ผู้หญิง
ชาวพุทธให้ทัศนะว่าพวกพुरुู้สึกอึดอัดใจกับการแต่งกายของมุสลิมะฮ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
เพราะทำให้เห็นความแตกต่างและแปลกแยกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมชาวพุทธท่านหนึ่ง
ชี้ให้เห็นว่าเขายังรู้สึกรับได้กับความเปลี่ยนแปลงของเพื่อนมุสลิมที่เกิดขึ้น เพราะเขารู้จักกัน
มาตั้งแต่ยังเด็ก สายสัมพันธ์ที่เคยมีมาแต่ก่อนทำให้เขาไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกอึดอัดใจเท่าไรกับการ
ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมุสลิม สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ในอดีตและทุนทางสังคมสามารถช่วย
ป้องกันความหวาดระแวงของผู้คนในสังคมได้ **PF**

“

ความสัมพันธ์ในอดีตและ
ทุนทางสังคมสามารถช่วย
ป้องกันความหวาดระแวง
ผู้คนในสังคมได้

”

เรื่องเล่า

6

เวทีปัตตานี ฟอรัม
จังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานี

อุดรธานีเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนาค่อนข้างสูงโดยมีมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์หลัก ๆ คือชาวเวียดนามและคนจีน โดยมีจำนวนชาวคริสเตียนอยู่ในจำนวนที่ไม่น้อย แต่ภาพลักษณ์ของมุสลิมในสายตาของชาวพุทธเป็นภาพความทรงจำที่ดี เนื่องจากชาวมุสลิมเข้าไปสร้างคุณูปการในด้านการศึกษาให้กับชุมชนจนเป็นที่ยอมรับจากพี่น้องต่างศาสนา นอกจากนี้ภูมิหลังของประชาชนในจังหวัดอุดรธานียังมีความเกี่ยวพันกับโลกอาหรับและประเทศซาอุดีอาระเบียอีกด้วย ชาวพุทธหลายคนในจังหวัดเคยมีโอกาสเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางมาก่อน ด้วยเหตุนี้ความคุ้นเคยระหว่างชาวพุทธกับวัฒนธรรมอิสลามและอาหรับทำให้พวกเขาไม่ได้มีอคติกับอิสลามเหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่มีความคุ้นเคยทางวัฒนธรรม ในช่วงการประชุมปฏิบัติการชาวพุทธอภิปรายเกี่ยวกับการให้เกียรติซึ่งและกัน โดยชี้ให้เห็นว่าการให้เกียรติกันคือหลักการชี้แนะที่ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ในครั้งนี้ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคือหัวใจหลักในการแลกเปลี่ยน

“

การให้เกียรติกันคือหลัก
การชี้นำที่ให้อยู่ร่วมกันได้
อย่างสันติสุข

”

ชนกลุ่มน้อยที่ทำประโยชน์ให้ชนกลุ่มใหญ่

ความสัมพันธ์โดยรวมระหว่างชาวพุทธและมุสลิมในจังหวัดอุดรธานีถือว่าอยู่ในระดับที่ดี ชาวพุทธให้ทัศนะว่าพวกเขามีความไว้วางใจชาวมุสลิมค่อนข้างสูง โดยการส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนของชาวมุสลิม (โรงเรียนสันติธรรมวิทยา) ผู้ปกครองท่านหนึ่งแสดงทัศนะว่าพวกเขาเห็นว่าโรงเรียนดังกล่าวมีจุดเด่นที่การให้ความสำคัญกับเรื่องของศีลธรรม อีกทั้งครูของโรงเรียนก็เป็นตัวอย่างที่ดี ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนจึงเปรียบเสมือนองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวพุทธและมุสลิมในสังคม

ผู้บริหารของโรงเรียนดังกล่าวมีทัศนะว่าโรงเรียนควรเป็นพื้นที่กลางสำหรับการเรียนรู้ ปัจจุบันโรงเรียนมีนักเรียนชาวพุทธมากกว่าชาวมุสลิม และมีบุคลากรทางการศึกษาที่มีภูมิหลังที่หลากหลาย กรณีนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้มุสลิมจะเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ แต่ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่ได้ ในทางกลับกันชาวมุสลิมสามารถสร้างความไว้วางใจจากชุมชนชาวพุทธได้ด้วยการสร้างโรงเรียนสามัญและมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับชุมชน

ความกังวล

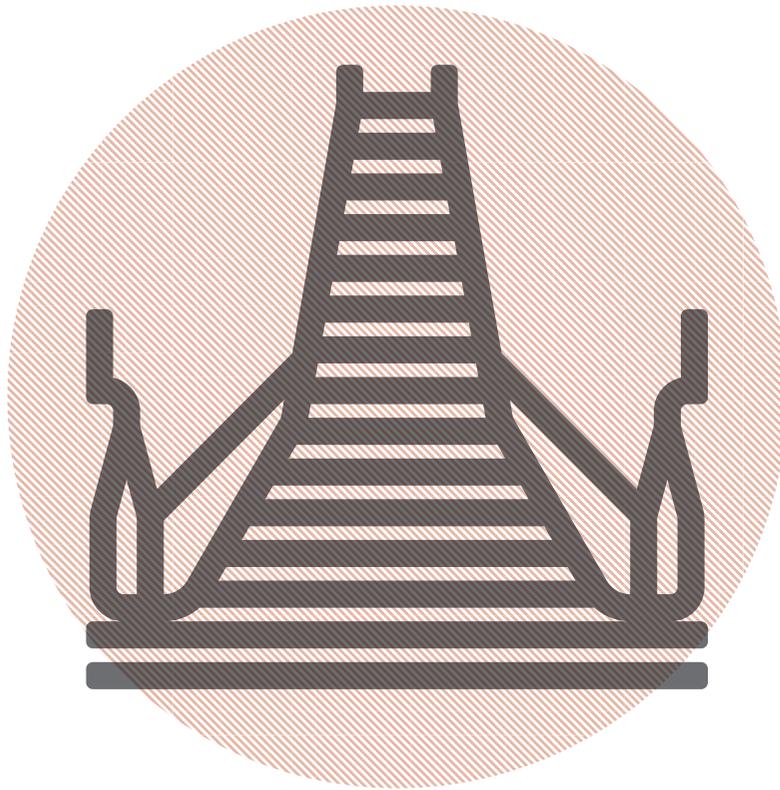
แม้ว่าชาวพุทธหลายคนมีความสะดวกใจที่จะส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนของชาวมุสลิม แต่ผู้เข้าร่วมประชุมฯ แสดงทัศนะให้เห็นว่า พวกพุทธยังมีความกังวลเกี่ยวกับ “ม่านทางวัฒนธรรม” ซึ่งนับวันมีแต่จะทวีความชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ม่านวัฒนธรรมดังกล่าวหมายถึงความเคร่งครัดของชาวมุสลิมในการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นในเรื่องการแต่งกายของผู้หญิง (ฮิญาบ) ชาวพุทธยังให้ทัศนะอีกด้วยการแต่งกายแบบปกปิดมิดชิดตั้งแต่หัวจรดเท้าของผู้หญิงมุสลิมสร้างความไม่สะดวกใจในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน PF

เรื่องเล่า

7

เวทีปัตตานี ฟอรัม
จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่

เชียงใหม่เป็นจังหวัดทางภาคเหนือที่เต็มไปด้วยผู้คนจากหลายชาติพันธุ์และศาสนา เป็นศูนย์กลางทางการค้าในภาคเหนือตอนบน การอยู่ร่วมกันระหว่างผู้คนต่างศาสนาและชาติพันธุ์ จึงเป็นเรื่องปกติทั่วไป ผู้คนอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัย มิได้ปรากฏว่ามีเหตุความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อย่างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ชาวพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงในสังคมมุสลิมได้อย่างชัดเจน การเผยแพร่ปรากฏตัวของความเป็นอิสลามทำให้ชาวพุทธในจังหวัดเชียงใหม่เริ่มรู้สึกเป็นกังวล และเริ่มไม่แน่ใจว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำพาอะไรมาสู่สังคมของพวกเขาในอนาคต ความจริงแล้ว อาจจะไม่ใช่ว่าชาวพุทธเท่านั้นที่ไม่สามารถอธิบายว่าสังคมที่พวกเขาอยู่นั้นกำลังเกิดอะไรขึ้น ชาวมุสลิมเองก็ล้มเหลวในการอธิบายพลวัตของสังคมตัวเอง เหตุใดการปรากฏตัวของความเคร่งในอิสลามจึงแพร่หลายได้มากขนาดนี้

ระยะห่างทางสังคม

มุสลิมอาจจะไม่รู้สึกรู้ว่าภาพลักษณ์ของความเคร่งและการปรากฏตัวของความเป็นมุสลิม เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของสังคมมุสลิมไทย ชาวพุทธหลายท่านรู้สึกว่าพวกเขาไม่ค่อยสบายใจกับพลวัตของมุสลิมในลักษณะดังกล่าว เหตุเพราะไม่รู้ว่ามีกำลังเกิดอะไรขึ้น มันเป็นเรื่องที่ตีหรือสัญญาณเตือนของการคุกคามวัฒนธรรมท้องถิ่น ชาวพุทธท่านหนึ่งเปิดเผยว่านับวันมุสลิมจะมีความเคร่งมากขึ้น เช่น การเคร่งในเรื่องการแต่งกาย ธรรมเนียมประเพณีเฉพาะ และการเข้าสังคม ความเคร่งในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิด “ระยะห่าง” ทางสังคม สิ่งก็ตามมาก็คือความรู้สึกและการสร้างความหมายของความเป็นอื่นให้กับมุสลิม แต่ความเป็นอื่นไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ชาวพุทธหลายคนจะรู้สึกในลักษณะดังกล่าวแต่พวกเขาก็ยังมีขนัตติธรรมในการอยู่ร่วมกันกับชาวมุสลิม

การประสานกันระหว่างสื่อที่ทำหน้าที่เป็นเชื้อไฟและความเคร่งของคนมุสลิมทำให้ชาวพุทธรู้สึกวาระยะห่างระหว่างชาวพุทธและมุสลิมเริ่มเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ คำถามที่เป็นข้อสงสัยของชาวพุทธคือ ความเคร่งและการปรากฏตัวของความเป็นมุสลิมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และใครเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการทำให้เกิดพลวัตดังกล่าว

นักการศาสนา

ในสังคมมุสลิม นักการศาสนาเป็นผู้ที่ได้รับการนับหน้าถือตาและเป็นที่ยอมรับของผู้คน นักการศาสนาจึงทำหน้าที่ในการชี้นำสังคมมุสลิม ผู้เข้าร่วมชาวมุสลิมท่านหนึ่งให้ทัศนะว่า ปัญหาหลักในสังคมมุสลิมคือปัญหาการตีความตีความทางศาสนา นักการศาสนาหลายท่านมักจะตีความตีความทางศาสนาแบบเถรตรงซึ่งไม่เอื้อให้เกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับชนต่างศาสนิก ตัวอย่างเช่น การตีความว่าชนศาสนิกไม่สามารถเข้ามัสยิดได้ และมุสลิมไม่สามารถเข้าร่วมงานประเพณีของชาวไทยพุทธได้ เป็นต้น การตีความแบบเถรตรงในลักษณะดังกล่าวทำให้โลกระหว่างมุสลิมกับชาวพุทธแคบลง ชาวมุสลิมหลายคนเชื่อว่าการตีความของผู้นำศาสนาเป็นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดทัศนคติโต้กลับที่ไม่ดีต่อศาสนาอิสลามและคนมุสลิม

“

ปัญหาหลักในสังคมมุสลิม
คือปัญหาการตีความตีความ
ทางศาสนา

”

ความไว้วางใจที่ลดลง

สิ่งที่ตามมาจากการตีความศาสนาแบบเถรตรง ความเคร่งในศาสนาของมุสลิมและการเพิ่มเชื้อไฟของสื่อคือ ระยะห่างที่กว้างมากขึ้นและความไว้วางใจที่ลดลงระหว่างชาวพุทธและมุสลิม เมื่อความไว้วางใจลดลง การตีความหมายของการกระทำและการปฏิสัมพันธ์ก็เปลี่ยนแปลงไป กำแพงในใจก็เริ่มก่อตัวขึ้น ชาวพุทธหลายคนเริ่มรู้สึกว้าเหว่เรียกไปละหมาดของชาวมุสลิมเริ่มเป็นปัญหาในชุมชน ในบางชุมชนที่ความไว้วางใจยังอยู่ในระดับที่ดี เสียงเรียกไปละหมาดคือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวพุทธ แต่ในชุมชนที่ความไว้วางใจอยู่ในระดับที่น้อย ความเกรงใจก็ลดน้อยลงไปด้วย สิ่งนี้ทำให้เกิดปฏิกิริยาและการตีความที่เป็นลบตามไปด้วย

PF

ข้อสังเกตจาก
ข้อมูลภาคสนาม

ข้อสังเกตจาก ข้อมูลภาคสนาม

ในสังคมมุสลิม นักการอิสลาม หรือ “โตะครู” เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดอย่างมาก ผู้รู้เหล่านี้สามารถชี้นำสังคมมุสลิมได้ผ่านชุดคำอธิบายทางศาสนาและการออก “คำพิตวา”¹⁶ แต่กระนั้น ไม่ได้หมายความว่าคำพิตวาไม่สามารถถูกตั้งคำถามได้ มุสลิมที่เข้าร่วมในการประชุมปฏิบัติการของปาตานีฟอรัมชี้ให้เห็นว่าการตีความตวับตวับจากคัมภีร์อัลกุรอานสามารถกระทำได้จากหลายสำนักคิดทางกฎหมายอิสลาม (มัซฮับ) และด้วยเหตุนี้จึงมีการแข่งขันกันระหว่างทัศนะจากสำนักคิดที่แตกต่างกัน นักการศาสนาบางกลุ่มอาจจะนิยมการตีความแบบยึดติดกับตัวอักษร ดังนั้นการตีความของกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยเอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม นักการศาสนาบางคนอาจจะโจมตีผู้ติดตามจากสำนักคิดอื่นที่ต่างจากตนว่านำเอาเรื่องศาสนามาปนกับวัฒนธรรมมาผสมปนเปกัน แต่สิ่งที่มักจะมองไม่เห็นคือ พวกเขา มักจะละเลยความจริงข้อหนึ่งว่าการตีความของพวกเขา คือ “การตีความ” มิใช่ตัวบท ยกตัวอย่างเช่น มีการตีความว่า ไม่เป็นที่อนุญาตให้ชนต่างศาสนิกเข้าไปในมัสยิดและมุสลิมก็ไม่เป็นที่อนุญาตให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณีท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมแบบพุทธ การตีความในลักษณะดังกล่าวจะนำไปสู่การเข้าใจศาสนาและโลกทัศน์ที่คับแคบ อีกทั้งยังจะนำไปสู่การสร้างกำแพงระหว่างกัน ในปัจจุบัน กระแสหวาดกลัวอิสลามในประเทศไทยอาจจะยังไม่รุนแรงเท่ากับสิ่งที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปและอเมริกา แม้ว่าการใช้ความรุนแรงทางกายภาพอันเนื่องมาจากกระแสดังกล่าวยังไม่ปรากฏอย่างเป็นทางการ แต่เราพบว่าในโลกออนไลน์มีการใช้ “ประทุษวาจา” ในการตอบโต้มุสลิมอย่างเปิดเผย เมื่อมองไปที่การปลุกระดมของกลุ่มมุสลิมที่นิยมการตีความแบบเถรตรงและแนวโน้มการใช้ประทุษวาจาของชาวพุทธกับมุสลิมในพื้นที่ออนไลน์แล้ว สิ่งเหล่านี้ถือเป็นพัฒนาการที่ควรเฝ้าระวังเป็นอย่างยิ่ง

ความขัดแย้งระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่ก่อตัวจนกลายเป็นกระแสหวาดกลัวอิสลามเป็นเหตุการณ์ที่น่าเป็นห่วงสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในชาติ กระแสดังกล่าวซึ่งทำให้ความรู้สึกระหว่าง “เรา (พุทธ) และเขา (มุสลิม)” ปรากฏเด่นชัดขึ้น ไม่เพียงไม่เป็นผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทยพุทธและมุสลิมเท่านั้นแต่ยังเป็นอุปสรรคใน

การสร้างชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกด้วย สัญญาณความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยที่ประมวผลมาจากข้อมูลจากภาคสนามของปาตานี ฟอรัมชี้ให้เห็นข้อสังเกตที่สำคัญสี่ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก สัญญาณความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคตหากผู้คนในสังคมทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมไม่ตระหนักถึงสัญญาณดังกล่าวและไม่หากลไกในการระงับความขัดแย้งที่บ้านปลาย ประเด็นด้านศาสนาและชาติพันธุ์เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและเมื่อไหร่ที่ประเด็นดังกล่าวถูกนำมาพัวพันกับประเด็นทางการเมืองอย่างเช่นในกรณีของการต่อต้านโครงการนิคมอุตสาหกรรมฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ความขัดแย้งระหว่างศาสนาและชาติพันธุ์ก็ปะทุขึ้นและยากเกินกว่าที่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ แนวโน้มดังกล่าวจะมีความน่ากลัวและซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต

ประการที่สอง โจทย์ที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมไทยที่ต้องช่วยกันขบคิดต่อคือ เราจะรับมือกับแนวโน้มดังกล่าวในอนาคตได้อย่างไร และเราจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้อย่างไรท่ามกลางกระแสการหวาดกลัวอิสลามในประเทศไทย David Laitin และ James Fearon ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาชาติพันธุ์และสงครามกลางเมืองชี้ให้เห็นว่าการเฝ้าระวังและลงโทษกันเองของคนในชุมชนชาติพันธุ์และศาสนาเดียวกัน (self-policing) จะช่วยป้องปรามไม่ให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงบานปลาย¹⁷ นอกจากนั้น Robert Putnam นักรัฐศาสตร์ชื่อดังจาก Harvard University ยังชี้ให้เห็นว่าการสร้างทุนทางสังคม (social capital) ของผู้คนในสังคมที่หลากหลายจะช่วยให้สังคมนั้น ๆ มีความไว้วางใจกันมากขึ้น (trust)¹⁸ เมื่อคนเราไว้วางใจกันมากขึ้น

¹⁷ David D. Laitin and James D. Fearon, “Explaining Interethnic Cooperation,” American Political Science Review 1996, no. 90, 4 (1996): 715–735.

¹⁸ Robert D. Putnam, “Bowling Alone: America’s Declining Social Capital,” Journal of Democracy 6, no. 1 (January 1, 1995): 65–78; Robert Putnam, “The Prosperous Community: Social Capital and Public Life,” The American Prospect, Spring 1993, <http://prospect.org/article/prosperous-community-social-capital-and-public-life>; Robert D. Putnam, Robert Leonardi, and Raffaella Y. Nanetti, Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy (Princeton University Press, 1994).

¹⁶ คำวินิจฉัยทางศาสนาที่กำหนดโดยผู้รู้ทางศาสนาในประเด็นที่เกี่ยวกับประเด็นใหม่ๆ ในนิติศาสตร์อิสลาม

ความเป็นอื่นก็ลดลง ความเป็นมิตรและคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมชาติก็เพิ่มขึ้น ผลการสำรวจของปาตานี ฟอรัมชี้ให้เห็นว่ากรณีของจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถเป็นตัวอย่างของการสร้างทุนทางสังคมได้ดี ภาพของวัดและมัสยิดที่อยู่เคียงข้างกันอย่างเอื้ออาทรต่อกันมิได้วางอยู่บนกรอบของกฎหมายแต่ผูกพันกันอยู่บนทุนทางสังคมและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ประการที่สาม ความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยส่วนหนึ่งเกิดจากการตีความอิสลามและความเป็นมุสลิมของชาวพุทธที่แตกต่างกัน ข้อมูลภาคสนามของปาตานี ฟอรัมชี้ให้เห็นว่าชุมชนชาวพุทธตีความเสียงอาซานของชาวมุสลิมไม่เหมือนกัน สำหรับการต่อต้านการสร้างมัสยิดในจังหวัดน่าน ขอนแก่น มุกดาหาร และที่อื่น ๆ ข้อกังวลประการสำคัญคือเสียง “อาซาน” ของชาวมุสลิมจะก่อให้เกิด “ความรำคาญ” ต่อชาวพุทธที่อยู่ในละแวกนั้น¹⁹ อย่างไรก็ตาม ปาตานี ฟอรัมพบว่าเหล่าพระภิกษุในจังหวัดขอนแก่นกลับยินดีให้ชาวมุสลิมสามารถทำการอาซานผ่านลำโพงใหญ่ได้ เหตุผลที่สำคัญก็เพราะว่าเสียงดังกล่าวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คนที่นี่ไม่ใช่แค่สำหรับชาวมุสลิมเท่านั้นแต่สำหรับชาวพุทธด้วย เสียงดังกล่าวถูกตีความว่าเป็นเสียงปลุกให้ลุกขึ้นมาหุงข้าวเพื่อบิณฑบาต เป็นเสียงที่บอกว่าโรงเรียนเลิกแล้ว เป็นต้น ดังนั้นการเกลียดกลัวหรือเป็นมิตรกับอิสลามและมุสลิมไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่ก่อกำเนิดผ่านการปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายและการตีความไปในทางทางใดทางหนึ่งระหว่างการโอบเอื้อเอื้อใจหรือการเป็นปรปักษ์ต่อกัน

ประการที่สี่ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น ในฐานะชนกลุ่มน้อย มุสลิมอาจต้องตีความคำสอนศาสนาอิสลามให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมใหม่ เนื่องจากคำสอนของอิสลามกระแสหลักเป็นคำสอนที่ทาบทับกับวัฒนธรรมอาหรับจนบางครั้งมุสลิมเข้าใจว่าวัฒนธรรมอาหรับคือความเป็นอิสลาม²⁰ ตัวอย่างเช่น การแต่งกายแบบวัฒนธรรมอาหรับ การสร้างมัสยิดที่มีรูปทรงแบบอาหรับ และการไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อิสลามเป็นศาสนาที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อ

วัฒนธรรมท้องถิ่น อนุสรณ์ อุณโณ ชี้ให้เห็นว่าสาเหตุหลักที่อิสลามสามารถแผ่ขยายเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยปราศจากการต่อต้านและใช้ความรุนแรงก็เพราะว่าอิสลามมีคำสอนที่ยืดหยุ่นและสามารถผสมผสานหรือปรับตัวเข้ากับประเพณีและวัฒนธรรมพื้นถิ่น²¹ การทำความเข้าใจอิสลามผ่าน “หลักเจตนารมณ์” ของบทบัญญัติอิสลาม (Maqasid al-Shariah) และกฎหมายอิสลามสำหรับชนกลุ่มน้อย (Fiqh Aqaliyah) น่าจะช่วยให้มุสลิมในยุคร่วมสมัยสามารถปรับตัวและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้ไม่ยากโดยที่ไม่จำเป็นต้องละทิ้งหน้าที่ของการเป็นมุสลิมที่ดี ขบวนการชาลาฟีและกลุ่มฟื้นฟูอิสลามที่ดีความอิสลามแบบเถรตรงในสังคมไทยอาจต้องทบทวนยุทธศาสตร์และเป้าหมายในการทำงานศาสนาโดยเฉพาะในประเด็นที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและมุสลิม แม้ว่าการเรียกร้องสิทธิจะเป็นสิทธิตามกฎหมายแต่ช่องทางดังกล่าวก็มีราคาที่ต้องจ่ายค่อนข้างสูง อีกทั้งยังสร้างแผลในใจและความคับแค้นใจให้กับเพื่อนต่างศาสนา ในทางกลับกันการชนะใจเพื่อนร่วมชาติผ่านการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะและการสร้างความไว้วางใจซึ่งเป็นการสะสมทุนทางสังคมร่วมกัน จะสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนได้มากกว่าในระยะยาว **PF**

¹⁹ ความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวนับวันจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในเมืองใหญ่ที่มีชุมชนมุสลิมอาศัยอยู่อย่างเช่น กรุงเทพฯ และภูเก็ต ปัจจุบันในชุมชนเหล่านั้นมีการสร้างตึกหอพักหรือห้องพักรับเป็นจำนวนมาก ชาวพุทธที่มาอยู่ที่หลังก็จะประสบปัญหาการได้ยินเสียงอาซาน และในหลายกรณีก็เกิดปัญหาทะเลาะวิวาทระหว่างชาวพุทธและมุสลิม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ การพูดคุยกันระหว่างทั้งสองฝ่ายมักจะไม่สร้างสรรค์ เช่นว่า มุสลิมอ้างว่าพวกเขาอยู่ในชุมชนก่อน ในขณะที่ชาวพุทธก็อ้างว่าพวกเขาที่มีสิทธิเท่ากันที่จะอยู่ในชุมชนเดียวกัน การอ้างสิทธิในลักษณะดังกล่าวสุดท้ายแล้วอาจจะไม่ช่วยไกลเกลี่ยให้เกิดบรรยากาศการอยู่ร่วมกัน ดังเช่นที่เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่น

²⁰ กองบรรณาธิการ. “ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ : รากเหง้าอิสลามสุดโต่งและคลังไคล้คือการขาดความถ่อมตนทางวิชาการ.” เดอะพับลิกโพสต์, 2017. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2560. <http://www.publicpostonline.net/13987>; เฟลิกซ์ มาร์คาร์ดี และคณะ. “คำประกาศ 4 ปัญหาชนมุสลิม: นักประชาธิปไตยมุสลิมทั่วโลก, จงรวมตัวเข้า!” ใน ประชาธิปไตยและอิสลาม: ข้อเสนอเบื้องต้น, เอกภรินทร์ ต่วนศิริ และอินวาร์ กอมะ บรรณาธิการ, เกษียร เตชะพีระ ผู้แปล (ปัตตานี: ปาตานีฟอรัม, 2018).

²¹ อนุสรณ์ อุณโณ, “นับไม่กินหมาก,” Patani Forum, 10 ธันวาคม 2011, สืบค้นเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2018, <http://www.pataniforum.com/single.php?id=270>.

พื้นที่สาธารณะ =
พื้นที่นวัตกรรมด้วย

unสรุป

ภาวะความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยมิได้มีระดับความรุนแรงเทียบเท่ากับที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปดังประเมินจากระดับความรุนแรงทางกายภาพซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีรายงานความรุนแรงแบบไม่เฉพาะเจาะจง (random) ทางกายภาพเพื่อตอบโต้ชุมชนมุสลิม หรือคนมุสลิมระดับบุคคลในประเทศ ทั้งนี้ ความหวาดกลัวอิสลามปรากฏออกมาในรูปแบบความขัดแย้งบนพื้นที่ระบบอินเทอร์เน็ต (internet system) และปรากฏออกมาเป็นความขัดแย้งระดับชุมชนเฉพาะเจาะจง สถานการณ์ความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยมีความซับซ้อน มีช่วงชั้น (layers) เกิดขึ้นอย่างไม่สม่ำเสมอ อาการของความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยประกอบด้วย การรวมตัวของชุมชนชาวมุสลิมประท้วงชุมชนมุสลิมหรือประท้วงเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยใช้กลไกการร้องเรียนเท่าที่มีอยู่ในระดับจังหวัด การทำลายแผ่นป้ายประกาศ สิ่งของ อาคารสถานที่ของชาวมุสลิม การติดตั้งแผ่นป้ายแสดงการคัดค้านบทบาทของชุมชนมุสลิมในหลายลักษณะ การตอบโต้ ประท้วงและคุกคามชุมชนมุสลิมผ่านทางสื่อมวลชน และการนำเสนอข้อมูล / ข้อความความเกลียดชังทางระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

แม้ว่าพื้นฐานทางโครงสร้างกฎหมายและโครงสร้างทางการเมืองระดับชาติจะเอื้อให้มุสลิมในประเทศไทยยังคงสามารถปฏิบัติตามความเชื่อถือศรัทธาของตนเองได้อย่างเสรี และได้รับการคุ้มครองปกป้องจากเจ้าหน้าที่รัฐ อย่างไรก็ตาม ภาวะความหวาดกลัวอิสลามในประเทศไทย มิได้เกิดขึ้นและดำเนินอยู่ในสุญญากาศ แต่ปาตานี ฟอรัม ซึ่งได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 4 ภาคของประเทศ พบว่าภาวะความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทยเกิดขึ้นสืบเนื่องจากในบริบทวัฒนธรรมในสังคมไทยเอง กล่าวคือสังคมไทยมีระดับความรู้ ความเข้าใจศาสนาอิสลามและมุสลิมซึ่งเป็นประชากรส่วนน้อยของประเทศอยู่ในระดับที่ยังไม่สามารถนำมาซึ่งการยอมรับโดยเท่าเทียมกับการยอมรับวัฒนธรรมพุทธศาสนาที่เป็นวัฒนธรรมหลักในระบบราชการและระบบการศึกษาได้ จากรากฐานระดับความยอมรับและขั้นตอนต่อความแตกต่างหลากหลายทำให้ประเทศไทยมีพื้นฐานรองรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่มั่นคงนั่นเอง ทำให้การเลือกปฏิบัติต่อชุมชนชาวมุสลิมและปัจเจกผู้นำถือศาสนาอิสลามยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง และไม่มีวิ้วแววว่าประเทศไทยจะสามารถ

แปลงเปลี่ยนไปสู่การยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ในเร็ววัน นอกจากนี้ ปาตานี ฟอรัมพบว่า ความคลุมเครือของเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การที่เหยื่อชาวมุสลิมยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการเยียวยาจากกรณีความขัดแย้งรุนแรงในสามจังหวัดฯ รวมทั้งการไม่มีโครงการสร้างความปรองดองนอกพื้นที่สามจังหวัดฯ ที่ผู้สูญเสียบุคคลในครอบครัวจากเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่เป็นครอบครัวชาวมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความคลุมเครือในกรณีการเสียชีวิตของครูจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี 2550 ถือเป็นข้อเท็จจริงที่คนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือมีการรับรู้และเหมารวมมุสลิมทั่วประเทศ จากพื้นฐานดังกล่าว เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง หรือปรากฏข่าวความขัดแย้งระหว่างศาสนิกในประเทศเพื่อนบ้านหรือจากภูมิภาคอื่น เหตุการณ์ดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดความหวาดกลัวและนำไปสู่ความขัดแย้งขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมกระทบต่อผลประโยชน์ท้องถิ่น เช่น การย้ายถิ่นขนาดใหญ่ การตั้งชุมชนและการขยายชุมชนของชาวมุสลิมที่อพยพมาจากที่อื่น รวมทั้งการตั้งและขยายพื้นที่การค้า โรงงานอุตสาหกรรมโดยทุนมุสลิมในภูมิภาคต่าง ๆ แม้ว่าจะจะเป็นโครงการร่วมระหว่างรัฐและภาคธุรกิจก็ตาม และรวมทั้งการขยายตัวของกระแส/ความรู้สึกท้องถิ่นนิยมแพร่หลายมากขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะในภาคเหนือ

ตัวแทนชาวมุสลิมผู้อยู่อาศัยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สะท้อนในการประชุมกับปาตานี ฟอรัมว่า ความรู้สึกของคนพุทธในพื้นที่ต่อเหตุการณ์ความไม่สงบคือ ความสงสัยต่อการปฏิบัติงานของทหารที่มักมีการจับกุมผู้ต้องหาในคดีก่อเหตุความรุนแรงแล้วปล่อยตัว รวมทั้งการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ แก่คนมุสลิม²² เช่น การรับราชการ การศึกษาต่อ หรือแม้กระทั่งการให้ความช่วยเหลือแก่คนมุสลิมขององค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ รวมถึงความไม่เข้าใจและอคติต่อคนมุสลิมจนก่อให้เกิดความเกลียดชังและหวาดระแวงต่อกัน ดังเช่นกรณีการเปิดบ้านเช่าในจังหวัดยะลาที่สงวนสิทธิ์ไว้เฉพาะคนพุทธเท่านั้น เนื่องจากเกรงกลัวต่อการถูกกลืนวัฒนธรรมจากคนมุสลิมจึงต้องการปกป้องพื้นที่ของคนพุทธเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันคนมุสลิมก็มีความหวาดระแวงคนพุทธ จากการที่คนมุสลิมแต่งงานกับคนนอกศาสนามากขึ้น จึงเกิดการกล่าวโทษคนพุทธว่า มีความต้องการจะกลืนวัฒนธรรมมุสลิม โดยปราศจากการศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริง ชาวมุสลิมท่านเดียวกันเพิ่มเติมเรื่องราวการทะเลาะวิวาทระหว่างเยาวชนพุทธกับมุสลิมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่า เยาวชนใช้ศาสนาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งพรรคแบ่งพวก โดยมีสาเหตุมาจากความเกลียดชังที่เกิดขึ้นจากการที่พวกเขา มองว่า พ่อแม่ผู้ปกครองของตนถูก

²² เหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่เปิดเผยของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุและลักษณะของความผิดหรือสิทธิต่าง ๆ นอกจากนั้นความพยายามของรัฐที่จะเอาชนะใจชาวมุสลิมเพื่อที่จะลดความชอบธรรมของขบวนการก่อความไม่สงบกลับถูกตีความจากชาวมุสลิมว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือพิเศษ ในหลายกรณีนโยบายของรัฐบาลมักจะไม่ถูกตัดสินโดยผลลัพธ์แต่ถูกเปรียบเทียบจากชาวมุสลิมว่าชาวมุสลิมได้เอื้อประโยชน์และชาวมุสลิมไม่ได้อะไรบ้าง

กระทำจากคนมุสลิม ซึ่งทุกกรณีที่ได้สัมผัส เยาะชวนพุทธเป็นผู้เริ่มก่อเหตุก่อนเสมอ และนำไปสู่การตอบโต้ของเยาะชวนมุสลิมตามมา ทั้งนี้ เยาะชวนคือผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ทำทนายมากที่สุด ประธานชาวพุทธบ้านบุญเต็ม ได้สะท้อนความคิดเห็นในฐานะคนพุทธในพื้นที่สามจังหวัดฯ ว่า เนื่องจากเติบโตในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับคนมุสลิมมาตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้ตนเองมีความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนมลายูมุสลิม ซึ่งแตกต่างจากคนพุทธคนอื่นๆ ที่ยังขาดความเข้าใจ และเมื่อถึงยุคที่เกิดกระแสความหวาดกลัว กระแสดังกล่าวจึงนำไปสู่ความเกลียดชังที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความไม่เข้าใจได้ง่าย กลายเป็นอคติที่มีต่อคนมุสลิมและถูกส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นโดยการกล่อมเกล้าของสถาบันครอบครัว

ปรากฏการณ์ที่ทำให้สถานการณ์เหมาวมชาวมุสลิมน่ากังวลมากขึ้นคือ ภาพพจน์มุสลิมที่เกิดขึ้นในสถาบันด้านความมั่นคงของรัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายระดับชาติและความรู้สึกของคนในชาติ ดังเช่นที่อาจารย์ชากีร์ พิทักษ์คุมพลจากสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ผู้เข้าร่วมการประชุมสาธารณะที่จัดขึ้นโดยปาตานี ฟอรัมเมื่อปี 2560 ที่กรุงเทพฯ เล่าถึงงานวิจัยของ พันเอกหญิงพิมลพรรณ อุโฆษะกิจ อาจารย์จากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ชื่อ “นักรบกลับบ้าน: ประสบการณ์จากสมรภูมิ” สะท้อนถึงเรื่องเล่าของทหารจากภาคอีสานที่ลงไปปฏิบัติหน้าที่ในสามจังหวัดฯ ด้วยอัตลักษณ์ความเป็นคนอีสาน คนพุทธ และความเป็นทหาร สิ่งเหล่านี้กลายเป็นกรอบจำกัดมโนทัศน์ของเหล่าทหารที่มีผลต่อความเข้าใจปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่และมองว่าผู้ก่อเหตุเป็น “อริราชศัตรู” เรื่องเล่าในบริบทเช่นนี้ทำให้ความจริงบิดเบี้ยวและถูกใช้กระตุ้นภาวะความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทย²³ ประสบการณ์การลงพื้นที่ของปาตานี ฟอรัมในจังหวัดอุบลราชธานีชี้ให้เห็นว่า คนในท้องที่รู้สึกหวาดระแวงต่อคนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ถูกหลอหลางของเขาจำนวนมากถูกส่งไปประจำการรับราชการทหารในสามจังหวัดฯ กระแสความหวาดกลัวจึงอาจเกิดจากสิ่งที่ทหารไปพบเจอ และนำกลับมาเล่าสู่กันฟังปากต่อปาก “สำหรับชาวบ้านคนอีสานแล้วนั้น ทหาร คือ ‘ฮีโร่’ ในขณะที่คนสามจังหวัดฯ มองว่า ทหาร คือ ‘ผู้ก่อปัญหา’”

ปาตานี ฟอรัมพบสิ่งที่น่าสนใจว่า ความสอดคล้องของสถานการณ์ในประเทศไทยที่คล้ายคลึงสถานการณ์ความหวาดกลัวอิสลามในระดับโลกคือ “ภาวะความหวาดกลัวอิสลามเกิดอย่างเป็นกระบวนการ” ทั้งโดยจงใจและไม่จงใจแต่ไม่มีกลไกในการเฝ้าระวัง ติดตาม วัตถุประสงค์ความเข้าใจและความตึงเครียดระหว่างชุมชนต่างศาสนา รวมทั้งกลไกการเยียวยา

²³ ในหลายกรณี ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้ถูกมองว่าเป็นการต่อสู้กับ “คนนอก” เพราะกลุ่มชนวนการฯ ยึดถือประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากพวกเขา ความคิดลักษณะดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่าทำไมคนไทยส่วนใหญ่จึงไม่สนใจกับการสูญเสียในเหตุการณ์ตากใบ กรือเซะในปี 2004 และเหตุการณ์อื่น ๆ ในพื้นที่ขัดแย้ง อีกทั้งคนไทยจำนวนมากยังมองว่าพวกเขาสมควรตายอันเนื่องมาจากการกบฏต่อความเป็นชาติไทย

อย่างเป็นระบบจากความขัดแย้งและการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างด้านศาสนา ยิ่งไปกว่านั้น ปาตานี ฟอรัมพบว่า การไม่มีระบบการสื่อสารที่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บางกรณีภาวะความหวาดกลัวอิสลามถูกนำมาใช้เป็นวาทกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมในการต่อต้านชุมชนและชาวมุสลิมในประเทศด้วย

ทั้งนี้ ปาตานี ฟอรัมพบว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนในการดำเนินบทบาทในการสื่อสารข้อเท็จจริงเรื่องความขัดแย้งระหว่างศาสนาต่าง ๆ ในประเทศเป็นปัจจัย/ตัวแสดงที่ชาวพุทธและมุสลิมเฝ้ามองและตั้งความคาดหวังมากที่สุดในการจัดภาวะความหวาดกลัวอิสลามและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนศาสนิกในประเทศไทย การที่ข้อเท็จจริงถูกทำลายจากการวิเคราะห์ การให้ข้อมูล และการสร้างภาพลักษณ์ชุมชนมุสลิมโดยสื่อมวลชนเป็นบทบาทที่ผู้เข้าร่วมเวทีการประชุมปาตานี ฟอรัมแสดงความกังวลใจมากที่สุด ดังตัวอย่าง กรณีการต่อต้านการสร้างมัสยิดในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) พบว่า นอกเหนือจากกระแสความหวาดกลัวอิสลามที่สร้างภาพอันน่ากลัวให้กับคนมุสลิมแล้ว การขาดความรู้ความเข้าใจในอิสลามและวิถีปฏิบัติของคนมุสลิม การบิดเบือนข้อเท็จจริง เช่น กรณีหอค้าหลวง ผสานกับภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความหวาดระแวงจนนำมาสู่การคัดค้านของคนต่างศาสนิก ดังเช่นกรณีของ เชียงใหม่ เชียงราย น่านและมุกดาหาร ในขณะเดียวกัน ภาพการออกมาต่อต้านคัดค้านที่เข้าใจกันว่าเป็นปรากฏการณ์ต่อเนื่องจากกระแสความหวาดกลัวอิสลามอย่างกรณีนิคมอุตสาหกรรมฮาลาล กลับพบว่าเป็นเรื่องการแย่งชิงผลประโยชน์ของการเมืองท้องถิ่น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางศาสนาแต่อย่างใด

ในทำนองเดียวกัน ชาวพุทธในพื้นที่สามจังหวัดฯ สะท้อนว่าในพื้นที่ ที่มีกลุ่มบุคคลที่ทำการยุยงปลุกปั่นผ่านโลกโซเชียลมีเดียจนทำให้ปัญหามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น²⁴ พวกเขาชี้ให้เห็นว่า การทำความเข้าใจต่อคนมุสลิมในพื้นที่ที่จะต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างคนพุทธในพื้นที่โดยกำเนิดกับคนพุทธจากนอกพื้นที่ที่เข้ามาทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่นเดียวกันกับความเป็นคนมุสลิมก็แตกต่างกันระหว่างคนมุสลิมในสามจังหวัดฯ กับคนมุสลิมในพื้นที่อื่น ความเกลียดชังที่เกิดขึ้นนำไปสู่การปลุกกระแสชาตินิยมและถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางวัฒนธรรม เช่น การปลุกกระดมคนพุทธไม่ให้ซื้ออาหารร้านค้ามุสลิม มีความกังวลว่าหากความเกลียดกลัวของคนพุทธต่อคนมุสลิมในพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไขแล้วละก็ ในอนาคตปัญหาเหล่านี้จะสามารถถูกลบไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้

²⁴ นักกิจกรรมในพื้นที่ให้ทัศนะว่าการปลุกปั่นดังกล่าวมีส่วนมาจากฝ่ายความมั่นคงเช่นกัน เพื่อที่จะทำให้นักการเมืองท้องถิ่นที่เรียกร้องสิทธิการกำหนดชะตากรรมของชุมชนเสียชื่อเสียง ชาวพุทธในพื้นที่ให้ทัศนะให้เช่นกันว่าพวกเขารู้สึกไม่สบายใจกับการปฏิบัติการดังกล่าว (information operation) และกับกระแสต่อต้านอิสลาม อีกทั้งยังกล่าวสนับสนุนให้ร่วมมือกันเพื่อเอารูปภาพหรือสื่อที่เกิดจากปฏิบัติการ I.O. ออกจากระบบอินเทอร์เน็ต

จากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นภาพรวมสถานการณ์และเป็นมาตรชี้วัดความน่ากังวลใจของสถานการณ์ความหวาดกลัวอิสลามในสังคมไทย สำหรับการเฝ้าระวังในอนาคตต้องทำร่วมกับการพยายามแก้ไข ปลดล็อคเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความตึงเครียดมากขึ้น ดังที่ ผศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี มหาวิทยาลัยพายัพกล่าวเน้นย้ำแนวคิดของ ฮันส์ คุง นักวิชาการคาทอลิกที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับอิสลาม ไว้ว่า

“

สังคมสันติสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่เกิดสันติสุขระหว่างศาสนา สันติสุขระหว่างศาสนาจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่เกิดการทำความเข้าใจ พุดคุยกันระหว่างศาสนา และการพุดคุยทำความเข้าใจกันระหว่างศาสนาจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าแต่ละศาสนิกไม่เข้าใจในแก่นแท้ แก่นธรรมคำสอนของศาสนาตัวเอง

”

“สังคมสันติสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่เกิดสันติสุขระหว่างศาสนา สันติสุขระหว่างศาสนาจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่เกิดการทำความเข้าใจ พุดคุยกันระหว่างศาสนา และการพุดคุยทำความเข้าใจกันระหว่างศาสนาจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าแต่ละศาสนิกไม่เข้าใจในแก่นแท้ แก่นธรรมคำสอนของศาสนาตัวเอง”²⁵

ทั้งนี้ ชาวพุทธที่เข้าร่วมการประชุมกับปาตานี ฟอรัมเสนอแนวทางแก้ไข คือ การแก้ปัญหาที่ยาวนาน โดยการเพิ่มปัญญาให้กับเด็ก โดยเฉพาะเรื่องสิทธิ และพยายามให้เด็กพุทธและมุสลิมได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน แต่จะให้คนพุทธในจังหวัดชายแดนใต้ลุกขึ้นมาทำก็ค่อนข้างยากเนื่องจากเป็นคนส่วนน้อย ดังนั้น พี่น้องมุสลิมต้องช่วยกันเพื่อให้ปัญหาคือคลายลงไปได้ **PF**

²⁵ Hans Kung and Karl-Josef Kusche, *Global Ethic: The Declaration of the Parliament of the World's Religions* (Bloomsbury Publishing, 1993).

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐและสถาบันการศึกษาในระดับสูงควรให้ความสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่กับกระแสต่อต้านอิสลามในประเทศไทย และควรวางแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น
2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพุทธศาสนา อิสลามและศาสนาอื่น ๆ อาจจะช่วยสร้างความเข้าใจในคติของแต่ละศาสนาได้ แต่การรู้แ่คคติของศาสนาอื่นอาจจะไม่ลดอคติและการเหมารวมลงได้ ในทางกลับกัน การสนับสนุนและการยอมรับหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการให้เกียรติระหว่างกันและความแตกต่างหลากหลายจะช่วยสร้างความเป็นพหุนิยมมากขึ้น ทั้งนี้ภาครัฐและองค์กรผู้ให้ทุนควรสนับสนุนโครงการที่ผลักดันการมีส่วนร่วมทางสังคมระหว่างชาวพุทธและมุสลิมให้มากขึ้น
3. ภาพความเข้าใจที่บิดเบี้ยวเกี่ยวกับปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่นำเสนอโดยรัฐและสื่อกระแสหลักบางสำนักได้สร้างความรู้สึกกระหว่าง “เขากับเรา” ขึ้นทัศนคติดังกล่าวเป็นเชื้อไฟอย่างดีให้กับมุสลิมหัวรุนแรงหรือกลุ่มก่อการร้ายจากต่างประเทศในการเข้ามาปฏิบัติการในประเทศไทย ทางออกที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์คือการจัดตั้งกลไกในการเฝ้าระวังซึ่งสามารถจัดเก็บข้อมูลและสามารถตรวจดูแนวโน้มได้เพื่อว่าผู้กำหนดนโยบายและผู้นำชุมชนจะสามารถวางแผนและรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างเท่าทัน
4. สำหรับการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ให้กับองค์กรภาคประชาสังคมในอนาคต องค์กรผู้ให้ทุนควรคำนึงถึงการให้ความสำคัญไปที่การสร้างการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมและพหุนิยมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในทุกระดับชั้น โรงเรียนรัฐควรมีกิจกรรมที่มุ่งสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการยอมรับในความหลากหลายและพหุวัฒนธรรม เพื่อลดการเลือกปฏิบัติในระยะยาว
5. มีความจำเป็นสำหรับภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคมในการทำงานเพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์ในการระงับกระแสหวาดกลัวอิสลามและตอบโต้ความสุดโต่งที่ใช้ความรุนแรง (CVE) ปาตานีฟอรัมเสนอแนะให้รัฐบาลมีความจริงจังกับการตอบโต้ความสุดโต่งที่ใช้ความรุนแรง และควรสร้างความเข้าใจว่า “ความสุดโต่ง” ไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะกับมุสลิมเท่านั้นแต่สามารถเกิดขึ้นได้กับศาสนิกชนทุกศาสนา การใช้ความรุนแรงและประทุษวาจาควรจะได้รับผลกระทบไม่ว่าผู้กระทำจะนับถือศาสนาใดก็ตาม
6. ภาครัฐและองค์กรผู้ให้ทุนควรทำงานร่วมกับสื่อท้องถิ่น สื่อกระแสหลัก และสื่อทางเลือกในการรายงานข่าวเกี่ยวกับพื้นที่ขัดแย้ง และควรสนับสนุนการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพ (Peace Journalism) โดยเน้นการใช้คำศัพท์เฉพาะ บริบทที่ถูกต้อง และเนื้อหาที่สมดุล ทั้งนี้ ภาคประชาสังคม ภาครัฐและผู้กำหนดนโยบายต้องทำความเข้าใจให้ดีเกี่ยวกับลักษณะของความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้เพื่อว่าจะไม่มีความสับสนระหว่างความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์กับอิสลามที่นิยมความรุนแรง
7. ผู้กำหนดนโยบายและชุมชนควรจะทำงานร่วมกันในการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นและอัตลักษณ์ภูมิภาคทั่วทั้งประเทศเพื่อที่จะขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้เกิดความหลากหลายและพหุนิยมสำหรับการอยู่ร่วมกัน **PF**

ผู้เขียน

ดอน ปาทาน

ดอน ปาทาน เป็นนักวิเคราะห์และที่ปรึกษาด้านความมั่นคงที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 20 ปีในการรายงานข่าวด้านการทูต ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาชญากรรมข้ามชาติ และการก่อความไม่สงบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบัน ดอนดำรงตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายความสัมพันธ์กับต่างประเทศ องค์กรปาตานี ฟอรัม ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ก่อตั้งเมื่อปี 2011 เพื่อสนับสนุนการสานเสวนาเกี่ยวกับลักษณะของความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้ของประเทศไทย ดอนรับงานสรุปข่าวให้กับกลุ่มนักการทูตและองค์กรระหว่างประเทศเป็นประจำ และบรรยายหัวข้อที่เกี่ยวกับความมั่นคงในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ ในปี 2008 เขาเขียนบทความในหนังสือ “Promoting Conflict or Peace through Identity” กับ Assoc. Prof. David Camroux นักวิชาการจาก Sciences-Po หนังสือเล่มดังกล่าวตีพิมพ์โดย Ashgate ในปี 2008 และถูกจัดเก็บอยู่ใน UN University Book ผลงานอีกเล่มคือ “Confronting Ghosts: Thailand’s Shapeless Southern Insurgency” ซึ่ง ดอนเขียนกับ Assoc. Prof. Joseph Liow จาก Rajaratnam School of International Studies และตีพิมพ์โดย The Lowy Institute in Sydney, Australia ในปี 2010 ดอนทำงานกับสถาบันจำนวนมากตลอดหลายปีที่ผ่านมาและปัจจุบันยังคงเขียนรายงานให้กับองค์กรต่าง ๆ

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

เอกรินทร์ ต่วนศิริ เป็นอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เป็นผู้ร่วมก่อตั้งและผู้อำนวยการองค์กรปาตานี ฟอรัม และเป็นสมาชิกของ South East Asian Network of Civil Society Organisations เอกรินทร์ จบปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์อิสลาม และการจัดการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และปริญญาโททางสังคมวิทยาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขาสนใจในด้านการต่อต้านความสุดโต่งที่ใช้ความรุนแรง ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และความขัดแย้งในพื้นที่ปาตานี ผลงานตีพิมพ์ได้แก่ “ประชาธิปไตยและอิสลาม: ข้อสังเกตเบื้องต้น” (บรรณาธิการร่วม), “In the Name of Identity: Islam Melayu Patani” ในวารสารสงขลานครินทร์ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ หนึ่งทศวรรษภูมิทัศน์งานวิจัยการเมืองชายแดนใต้ ในหนังสือ “หนึ่งทศวรรษมานุษยวิทยา และสังคมวิทยากับการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้”

อันวาร์ กอมะ

อันวาร์ กอมะ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และกำลังเขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์ในประเทศไทย อันวาร์ จบปริญญาตรีด้านรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมาเลเซีย และปริญญาโทด้านนโยบายสาธารณะในอิสลามจาก Hamad Bin Khalifa University ประเทศกาตาร์ เขามีความสนใจด้านการมีส่วนร่วมของพลเมือง ความขัดแย้งด้านศาสนาและชาติพันธุ์ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองตุรกี และนโยบายสาธารณะในอิสลาม มีผลงานตีพิมพ์ได้แก่ “ประชาธิปไตยและอิสลาม: ข้อสังเกตเบื้องต้น” (บรรณาธิการร่วม) และ หนังสือ “หลักเจตนารมณ์แห่งกฎหมายอิสลาม” (ผู้แปลร่วม)

พื้นที่สาธารณะ
พื้นที่แห่งการเรียนรู้

UNDERSTANDING ANTI-ISLAM SENTIMENT IN THAILAND

Don Pathan + Ekkarin Tuansiri + Anwar Koma

Canada

Australian Government

The Asia Foundation

PF

www.pataniforum.com
FB / pataniforum

ศึกษาความหวาดกลัว
อิสลามในสังคมไทย

ดอน ปาธาน, เอกรินทร์ ต่วนศิริ, อันวาร์ กอมะ

ISBN 978-616-92457-9-7

9 786169 245797